

การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

โดย
พระมหาวรา ไซตวิโร

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

STUDENT ETHIC DEVELOPMENT IN MUANGSAMUTSONGKRAM SCHOOL

A Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

Department of Educational Administration

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2018

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

57252353 : การบริหารการศึกษา แผน ข ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม, การพัฒนาคุณธรรม, นักเรียน

พระมหา วรา ไขติวโร: การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบ 1) การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูประจำชั้น ครู และนักเรียน จำนวน 12 คน เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Unstructured Interview) สำหรับสถิติที่ใช้เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ในด้านความซื่อสัตย์ โดยโรงเรียนมีการมอบหมายงาน ให้นักเรียนทำการบ้าน รายงานต่างๆ มอบหมายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ให้นักเรียนได้ท่องจำ ทบทวนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ให้มีการฝึกซ้อมกีฬาต่างๆ ให้มีการฝึกซ้อมทักษะด้านศิลปะ ดนตรี สารานุกรม และอื่นๆ ตั้งแต่วันจันทร์-เสาร์ ในด้านการประหยัด โดยโรงเรียนจัดให้มีการออมทรัพย์จัดให้มีระบบสหกรณ์, ฝากหุ้นพำสอนนักเรียนให้รู้จักการประหยัด ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ในด้านความซื่อสัตย์ โดย โรงเรียนปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักความสันโดษ ไม่คิดอยากได้สิ่งของของคนอื่น มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียนมีศีลธรรม คือ ศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติประจำใจ ทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน ภายใต้กิจกรรมกระปุกออมศีล ชื่นชมนักเรียนผู้มีผลงานด้านความซื่อสัตย์หน้าเสาธงอยู่เป็นประจำ ในด้านความมีวินัย โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือกิจกรรมเนตรนารีกิจกรรมยุวกาชาดกิจกรรมกีฬาสี่กิจกรรมค่ายคุณธรรมกฎการเข้าแถวรับประทานอาหาร การเข้าแถวซื้อของในร้านสหกรณ์ในด้านความสุภาพ โดย โรงเรียนมุ่งเน้นให้คณะครูอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการมีสัมมาคารวะ ต่อผู้ใหญ่ รู้จักให้ความเคารพต่อพระรัตนตรัยหรือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ กิจกรรมส่งเสริมมรรยาทชาวพุทธ มรรยาทไทย ภายใต้คำขวัญของโรงเรียน “เรียนดี สามัคคี ประหยัด สะอาด มรรยาทงาม” ในด้านความสะอาด โดย โรงเรียนจัดให้มีการตรวจร่างกาย ตรวจผม ตรวจเล็บ ทุกต้นเดือนโครงการหมอมสะอาดจิตอาสาพิทักษ์โลกครูอนามัยการแบ่งเวรทำความสะอาด ในด้านความสามัคคี กีฬาสี กีฬาไทย กีฬาฟุตบอล กีฬาวอลเลย์บอลตะกร้อ เปตอง การตอบคำถามสารานุกรมไทย ดนตรีไทย ดนตรีสากล มอบหมายงานกลุ่มให้นักเรียนได้รู้จัก การทำงานเป็นทีม และในด้านความมีน้ำใจ โดย โรงเรียนอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ร่วมแรงร่วมใจกันจัดให้มีกิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมตักบาตรขนมและตุ๊กตาแด่ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน จาก ชมรมบัณฑิตอาสา เพื่อน้องเพื่อชุมชนมมร.สธ. เพื่อนำไปจัดกิจกรรมวันเด็กให้กับเด็กๆ ในถิ่นทุรกันดาร กิจกรรมที่ต้นกล้าจิตอาสาสมัครคณาจารย์ชวนน้องห้องธรรม

57252353 : Major (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

Keyword : student, Muang Samutsongkram school, development

PHRAMAHA WARA CHOTIWARO : STUDENT ETHIC DEVELOPMENT IN
MUANGSAMUTSONGKRAM SCHOOL THESIS ADVISOR : CHOOMSAK INTARAK

The purpose of this research was to identify the moral development of student in Muang Samutsongkram school. The key informants were school director, deputy school director, head of leaning subject, teacher and student, with the total of 12 key informants. The instrument for collecting the data was unsaturated interview and those data were analyzed by content analysis.

The finding of this study was shown that the moral development of student in Muang Samutsongkram school composed of these activities : 1) diligent dimension ; the school provided school homework, and report, review dharma regularly, sports training and practice, training for arts and music skill from Monday to Saturday. 2) saving dimension ; the school provided the student to save money with school co-operation, learn how to save money, stimulated the student to understand economies sufficiency principle lased on her majesty king Rama IX, 3) honest dimension ; the school teach the student to be gratification, being and 5 doctrine of Buddha by 5 doctrine saving, giving appreciation for those students who had a good habit. 4) regulation dimension ; the school provided the student to have morning line up and nation flag chanting, boy and girl scout, student sport, moral camping, going for school lunch and alro in school co-operation 5) polite dimension ; the school provided the activities for the student to be polite with teachers and parents, respected to the monks and Buddha, being beyond school motto "Best leaner, harmony, save, tidily, and politeness' 6) tidily dimension ; the school cheek and student tidily every month, provided tidily doctor program and healthy teacher project, schedule for student cleaning the school area. 7) harmony dimension ; the school kept the school provided sport day, Thai sport, football, volley ball, takraw, international song, and team building. And 8) altruism dimension ; the school kept the student to be gratification person, be altruism to all people, donated food for monk on special Buddha day, provided moral teaching by the monk and charity club.

กิตติกรรมประกาศ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชุมศักดิ์ อินทร์รักษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้การช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุชนรา รัตนศิริประภา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพดล เจนอักษร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัย ส่งผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณในความกรุณาของคุณโยมอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอเจริญพรขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษา คณาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษาทู ท่านที่ให้ความรู้ แนะนำประสบการณ์อันมีค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณเจ้าของหนังสือ วารสาร เอกสารและวิทยานิพนธ์ ทุกเล่มที่ช่วยให้สารนิพนธ์มีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ สาขาวิชาบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อน้องเพื่อชุมชน มมร.สธ. ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำและให้กำลังใจตลอดมา

ขอเจริญพรขอบคุณ นายชาญเลิศ อำไพวรรณ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม นายหิรัญ เจือจันทร์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม และนายทรง แชนเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม พี่ๆ ผู้บริหาร คณะครูโรงเรียนเมืองสมุทรสงครามทุกท่าน นักเรียนทุกคน ที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนของเราให้เป็นที่ประจักษ์ และยังให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณงามความดีอันบังเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกระทำปิติตานมายแก่เหล่าบรรพบุรุษตระกูลจัดตามาศ นายจำเริญ จัดตามาศ นางลำใยวารี จัดตามาศ บิดามารดาผู้ให้เลือดเนื้อชีวิต พระอโนมคุณมณี (พินิจ พุทธสโร) เจ้าอาวาสวัดสามแก้ว ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชุมพร (ธ) พระครูสังฆรักษ์ศีลธรรม วิมล เจ้าอาวาสวัดป่าเคียนพิง (ธ) จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระครูสิทธิภาการ,ดร. เจ้าอาวาสวัดป่าดอนหายโศก (ธ) จังหวัดอุดรธานี พระครูโกศลพิพัฒน์สุนทร เจ้าอาวาสวัดธรรมนิมิต (ธ) จังหวัดสมุทรสงคราม คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ญาติสนิทมิตรสหาย นางฐานิยา สิทธิคุณ ผู้อุปการะทุนการศึกษา ตลอดถึงผู้มีอุปการคุณต่อผู้วิจัยทุกๆ ท่านมา ณ โอกาสนี้

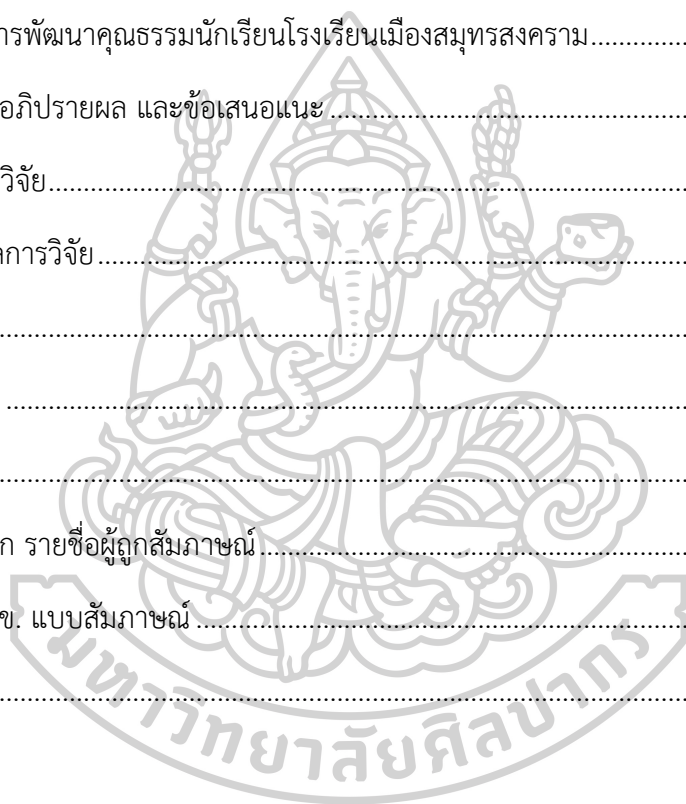
อิตตานัง ทมะยันตี ปณจิตา บัณจิติตังหลายยอมฝึกตน พระพุทธพจน์

วรา ไชติวโร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
ปัญหาของการวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ข้อคำถามของการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	15
หลักแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน.....	15
ความหมายของคุณธรรม	15
ความสำคัญของคุณธรรมนักเรียน	16
กระบวนการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน.....	18
ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม	42
โครงการ / กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม	45

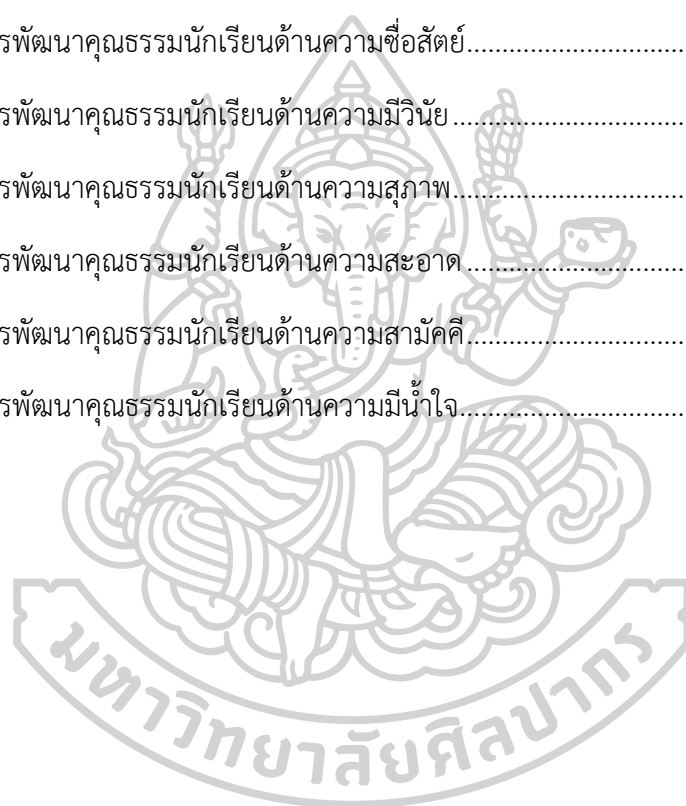
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	76
งานวิจัยในประเทศ	76
งานวิจัยต่างประเทศ	81
สรุป.....	82
บทที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล.....	84
ตอนที่ 2 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม.....	84
บทที่ 4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	108
สรุปผลการวิจัย.....	108
อภิปรายผลการวิจัย.....	110
ข้อเสนอแนะ.....	133
รายการอ้างอิง.....	135
ภาคผนวก.....	141
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์.....	142
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์.....	144
ประวัติผู้เขียน.....	147

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล.....	84
ตารางที่ 2 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความซื่อสัตย์.....	85
ตารางที่ 3 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านการประหยัด.....	86
ตารางที่ 4 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความซื่อสัตย์.....	90
ตารางที่ 5 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีวินัย.....	94
ตารางที่ 6 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสุภาพ.....	96
ตารางที่ 7 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสะอาด.....	98
ตารางที่ 8 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสามัคคี.....	102
ตารางที่ 9 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีน้ำใจ.....	104

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย ที่มา : 1. Fred C. Lunenberg and Allan C. Ornstein, Educational Administration, Concepts and Practices, 6th ed. (CA : Wadworth Publishing, 2007), 31-332. 2.กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). 8 คุณธรรมพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.	10
รูปที่ 2 ขอบเขตของการวิจัย ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). 8 คุณธรรมพื้นฐาน. กรุงเทพฯ:กระทรวงศึกษาธิการ.	11
รูปที่ 3ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2543 : 1).....	75
รูปที่ 4 แผนภูมิรูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง	79

บทที่ 1

บทนำ

สภาพแวดล้อมของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์จากการเคลื่อนไหลของวัฒนธรรมอันหลากหลายจากต่างประเทศ สื่อและเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของบุคคล จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว และรุนแรง เด็กและเยาวชนมีสภาพจิตใจอ่อนแอ มีภูมิคุ้มกันบกพร่องทางสังคม ขาดวิจารณญาณในการคัดสรรที่จะเลือกรับสิ่งที่ดี ความสามารถในการเลือกรับวัฒนธรรมที่พึงประสงค์มาใช้ เป็นเหตุให้ค่านิยม พฤติกรรมทางสังคม วิถีชีวิต มุมมองและความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป เกิดค่านิยมแนวใหม่เลียนแบบค่านิยมตะวันตก เป็นแบบบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ยึดถือการแข่งขันเป็นหลักและมุ่งเน้นการผลิตเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นหลัก สังคมเกิดการแข่งขันเพื่อความได้เปรียบ ได้ชัยชนะ กลยุทธ์ทางการตลาด ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างค่านิยมทางวัตถุกลายเป็นวัตถุนิยม สร้างความฟุ้งเฟ้อในชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการอย่างไร้ศีลธรรมจรรยา ห่างเหินจากจริยธรรม ซึ่งต่างจากค่านิยมตะวันออกที่มีมาแต่เดิม โดยเฉพาะในสังคมไทย ที่มีค่านิยมคุณธรรมที่มีมาแต่เดิม ซึ่งเป็นแบบคุณธรรมนิยม (สุทธจริยธรรม ต้นตอจรรยาวัตรและศศิกายาญณ์ ทวีสุวรรณ, 2552 : 1) ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรงในทุกมิติ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองโลก เพื่อให้ประเทศของตนยืนหยัดอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี คุณภาพของประชากร จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความสำเร็จเพื่อให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีความมุ่งหมายและหลักการให้จัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นการสนับสนุนให้นำหลักธรรมทางศาสนา มาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทักษะคนดี ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหามากหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว (แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2560-2579 : ง)

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม สนับสนุนความสามารถของเยาวชน ด้านการสาธยายคำสอนจากพุทธโอษฐ์ และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และประชาชนคนไทยหันมาสนใจ การน้อมนำคำสอนจากพระโอษฐ์ของพระตถาคต มาเป็นเสาเข็ม เสาหลักของจิตใจเป็นหลักยึด เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้างศรัทธาในองค์พระศาสดา อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง ครอบครัว สังคมส่วนรวม ตลอดถึงประเทศชาติบ้านเมืองต่อไป โครงการทางจริยธรรมต่างๆ ที่ได้จัดขึ้นในโรงเรียนตลอดปีการศึกษา มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ซึ่งยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม ดังใน พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 ทรงพระทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 ว่า

“...เยาวชนมีต้องการทำตัวเองให้ตกต่ำ หรือเป็นปัญหาแก่สังคมประการใด

แท้จริงต้องการจะเป็นคนดี มีความสำเร็จ มีฐานะ มีเกียรติและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์นั้น จำต้องอาศัยผู้แนะนำ ควบคุม ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง

ในฐานะหน้าที่ที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารการศึกษา ท่านจะช่วยเหลือเขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลใกล้ชิดอยู่ทุกๆ ด้าน รองลงมาจากบิดามารดา...”

(คณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2530 : 202)

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมโครงการต่างๆ ที่ทางโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น มีประสิทธิผลที่ดีในด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เพื่อศึกษาว่า กิจกรรมโครงการต่างๆ ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เป็นอย่างไร ตลอดจนการแสวงหาข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อยอดโครงการในปีต่อไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม ช่วยขยายโอกาสให้แก่เด็กและเยาวชน มีหลักคิดและแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไป

ปัญหาของการวิจัย

ปัญหาด้านคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม พบปัญหาที่สำคัญตามลำดับคือ ปัญหาการขาดความอบอุ่นในครอบครัวจากสาเหตุที่พ่อแม่หย่าร้างกัน บ้างก็ทำงานหนักเพราะต้องการมีรายได้ไม่มีเวลาดูแลลูก ทำให้นักเรียนเกิดภาวะจิตใจไม่มั่นคง ขาดสมาธิ บ้างก็มีความก้าวร้าว เชื่องซึม เหม่อลอย เพราะขาดความรัก ความเอาใจใส่ ขาดบุคคลต้นแบบตัวอย่างที่ดี ซึ่งตามหลักพัฒนาการ เด็กที่อยู่ในช่วงปฐมวัยนั้น ต้องการเวลาให้ความรักความผูกพันมากที่สุดในชีวิต การสร้างความมั่นคงต่อจิตใจของเด็กๆ ในช่วงนี้จึงสำคัญที่สุดในชีวิตเขา นอกจากนี้สมองของเด็กๆ ก็ยังต้องได้รับการพัฒนาในช่วง 0-6 ปีแรกมากที่สุด ต่อมาคือปัญหาเด็กห่างไกลวัด ทำให้ขาดหลักคิดหลักจิตใจ ปฏิบัติตนไม่อยู่ในหลักศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม ปัญหาเด็กใช้ชีวิตยามว่างตามห้างสรรพสินค้าอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่มีปัญหาไปในทิศทางเดียวกัน เกิดปัญหาการใช้ยาเสพติดตามมา และมีพฤติกรรมการเล่นเกมส์ออนไลน์ มีการแชทผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ปัญหาการเล่นการพนันผ่านโทรศัพท์ จึงต้องใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเวลานาน ทำให้เสียสุขภาพ บังเกิดความเมื่อยล้า เกียจคร้าน ส่งผลกระทบต่อหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งต่องานบ้านและการเรียน ขาดระเบียบวินัยของนักเรียนและพลเมืองดี มีพฤติกรรมทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ไม่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายจากครูและผู้ปกครอง

นอกจากนี้ผลการสำรวจ จากระบบติดตามและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด โดย สำนักบริหาร การสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปี 2555 พบว่ากลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดเป็นเยาวชนที่มีอยู่ในช่วงอายุ 18-24 ปี มากสุดร้อยละ 35.5 และกลุ่มอายุ 12-17 ปี ถูกส่งเข้ารับการรักษาเพิ่มขึ้นร้อยละ 63.3 โดยสาเหตุอันดับแรกของการเสพยาคือการอยากทดลองร้อยละ 46.1 เยาวชนกลุ่มดังกล่าว ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพสังคมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาน้อย มีภาระในการหาเลี้ยงชีพ ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนลูก จึงขาดการเอาใจใส่ดูแล ทำให้ขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว อีกทั้งปัญหาการหย่าร้าง ที่ทำให้ผู้ใหญ่ไม่ได้สนใจดูแล ชี้นะหรือเป็นที่พึ่ง จึงทำให้กลุ่มเยาวชนอยู่ในภาวะไร้ที่พึ่งที่ปรึกษา ขาดแบบอย่างของความ เป็นผู้นำทางความคิดและความประพฤติที่เหมาะสม จึงทำให้เกิดความอ่อนแอทางด้านจิตใจ เสี่ยงต่อ การชักจูงของเพื่อนและกลุ่มมิจฉาชีพ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้เยาวชนหลงผิดหันไปหายาเสพติด ได้โดยง่าย ซึ่งในปัจจุบันพบว่า กลุ่มเยาวชนติดยาเสพติด สูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในกลุ่มที่อายุน้อยลงและได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว และกำลังแพร่ระบาดสู่เด็กนักเรียนวัย 9 ขวบ 10 ขวบ

จากสภาพปัญหาเยาวชนในปัจจุบันที่เติบโตขึ้นท่ามกลางโลกที่เต็มไปด้วยการพึ่งพา เทคโนโลยีหรือการใช้สื่อใหม่ (New Media) อันทันสมัยที่พร้อมก้าวเข้ามามีอิทธิพลและทวี ความสำคัญต่อวิถีชีวิตของเยาวชนมากขึ้นในกิจกรรมต่างๆ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลจนถึงสังคม ส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร การอำนวยความสะดวก การให้บริการ การซื้อขาย การศึกษา เรียนรู้ การบริการวิชาการ รวมถึงการนันทนาการและความบันเทิงทุกรูปแบบ อิทธิพลของสื่อเหล่านี้ ส่งผลต่อการพัฒนาการทางความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมของเยาวชนเป็นอย่างมาก แม้ว่าสื่อจะมีคุณประโยชน์ในฐานะที่ช่วยให้เยาวชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารและเข้าใจประเด็นปัญหาที่ เกิดขึ้นในสังคม ช่วยขยายมุมมองเปิดโลกทัศน์ที่มีต่อโลกให้กว้างขึ้น ช่วยในการเรียนรู้ สนับสนุน ทักษะทางวิชาการ พฤติกรรมสร้างสรรค์ทางสังคมและยังสนับสนุนพฤติกรรมสุขภาพ (สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และอุปถัมภ์บุญชู 2560 : 1)

สภาพปัญหาการใช้สื่อใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย โดยเฉพาะการใช้อินเทอร์เน็ตผ่านสื่อใหม่ ประเภทคอมพิวเตอร์ (Computer) โน้ตบุ๊ก (Notebook) แท็บเล็ต (Tablet) และโทรศัพท์สมาร์ต โฟน (Smart Phone) รวมทั้งการใช้สื่อใหม่ผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ และสื่อสังคมออนไลน์เป็นที่นิยม

เช่น Facebook, YouTube, Line เป็นต้น ซึ่งจากผลการวิจัยทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาโดยรวมของการใช้สื่อใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า แม้ว่าสื่อใหม่จะให้ประโยชน์มหาศาล ในฐานะเป็นช่องทางให้เยาวชนเขตกรุงเทพมหานครได้สำรวจ เรียนรู้ตนเอง และมีส่วนร่วมในการสร้างค่านิยมทางสังคมทั้งเชิงสร้างสรรค์ แต่ก็ให้โทษและส่งผลกระทบต่อทางสังคมอย่างมากมายเช่นกัน โดยเฉพาะต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของเยาวชนไทย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เข้าถึงและใกล้ชิดกับสื่อใหม่มากที่สุด รวมทั้งชื่นชอบการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน จนเป็นเรื่องกังวลอย่างยิ่ง คือ การเสพติดการใช้งานสื่อใหม่ และให้ความสำคัญกับสื่อใหม่เป็นอย่างมาก โดยไม่สนใจคนรอบข้าง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบและปัญหาต่างๆ เช่น ความเสี่ยงต่อการถูกหลอกล่อ การกลั่นแกล้งทางออนไลน์และการทำผิดกฎหมาย (ฐิตินันท์ บุญภาพ คอมมอน 2556 : บทคัดย่อ)

จากข้อมูลด้านปัญหาในการเสพสื่อใหม่ของเยาวชน ที่สะท้อนให้เห็นการเสพติดสื่อใหม่อย่างรุนแรง คือ การบริโภคสื่อเกินความพอดี ขาดสติและสมาธิ การคิดวิเคราะห์และจิตสำนึกลดน้อยลง และภาวะติดหน้าจอไม่สื่อสารกับใคร รวมทั้งมีภาวะความเสี่ยงจากปัจจัยหลายประการ เช่น การทำหน้าที่ของผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสื่อที่ได้นำเสนอเนื้อหาอย่างไร้คุณภาพ ไม่เหมาะสมกับช่วงวัย การแอบแฝงใช้สื่อโฆษณาสิ่งไม่ดี และเนื้อหาประกอบการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาสุขภาพของเด็กและเยาวชน (สมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน, งานเสวนา "แนวทางการศึกษาการใช้สื่อใหม่ของเด็กและเยาวชนในภูมิภาคอาเซียน", 24 มิถุนายน 2557 ห้อง Dipak C.Jain อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ)

ด้านพฤติกรรมการบริโภคสื่อใหม่ของเยาวชน พบว่า สื่อใหม่ได้เข้ามาสร้างแนวคิดและค่านิยมเชิงวัตถุ อุปนิสัยและพฤติกรรมให้กับเยาวชนที่อยู่เขตกรุงเทพมหานครตลอด 24 ชั่วโมงพร้อมกับสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคดิจิทัลเต็มรูปแบบ ส่งผลให้เยาวชนที่มีอายุน้อยมีพฤติกรรมการใช้สื่อใหม่เร็วขึ้น จากข้อมูลสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2559 พบว่า เด็กอายุ 6 ปีขึ้นไป ใช้คอมพิวเตอร์มากที่สุด ร้อยละ 50.5 ใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด ร้อยละ 69.2 ใช้โทรศัพท์มือถือทุกประเภทสูงที่สุด ร้อยละ 91.3 และใช้โทรศัพท์มือถือแบบ Smart Phone มากที่สุด ร้อยละ 70.36 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรุงเทพมหานคร, 2559 : 3-4)

ในทางตรงกันข้ามผลกระทบทางลบของสื่อใหม่ (New Media) ที่มีต่อเยาวชน พบว่า มีอยู่หลายประการด้วยกัน ยกตัวอย่างจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อที่มีต่อสุขภาพ ได้มีการระบุว่า ผลกระทบในทางลบของสื่อที่มีผลต่อสุขภาพ ได้แก่ ปัญหาการรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ปัญหาโภชนาการ พฤติกรรมการบริโภคที่ผิดปกติ พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง พฤติกรรมทางเพศ การใช้สารเสพติด การดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ฯลฯ (Bergsma, L. J., and M.E. Carney, 2008 : 522)

ทั้งนี้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยหลายเรื่อง พบว่า การใช้สื่อมีผลกระทบในทางลบต่อเด็กและเยาวชน อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมและพฤติกรรมทางเพศ มีการศึกษาจำนวนมากพบว่า ความอ่อนไหวต่ออิทธิพลของสื่อมีผลต่อเจตคติ ค่านิยม และความเชื่อทางเพศของวัยรุ่น (Brown, Greenberg & Buerkel-Rothfuss, 1993 : 511)

นอกจากนี้การศึกษาวิจัยของ (แมคคูลลอค) และ (ฮุนเนอร์) พบว่า “การที่นักเรียนได้อ่าน ฟัง เขียน และ ท่องเพื่อทบทวนเนื้อหาอยู่เสมอจะช่วยให้สมองเกิดการบันทึกและจดจำ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเป็นคนฉลาด มีการจัดระเบียบความคิดที่ดี สมองทั้งสองส่วนทำงานได้สมดุลมากขึ้น นำไปสู่การคิดอย่างใคร่ครวญและมีเหตุผลมากขึ้น” (McCulloch & Huneger, 2000 : 1) ซึ่งผลการศึกษานี้เป็นเหตุผลประการหนึ่งในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายสำคัญของกิจกรรม โครงการฯ ที่เป็นเด็กและเยาวชน อายุ 5-12 ปี เนื่องจาก ธรรมชาติของเด็กวัยนี้ กำลังใฝ่เรียนรู้โลกกว้างมากขึ้น เริ่มมีเหตุผลเรียนรู้ที่จะอยู่กับโลกของความเป็นจริง และเริ่มจริงจัง ในการคิดถึงแผน หรือเป้าหมายของชีวิต ต้องการและแสวงหาคนต้นแบบที่ใช่ และพร้อมจะทำตามผู้นำ ที่สำคัญคือ ธรรมชาติของเด็กจะเรียนรู้ชีวิตด้วยการทำตามในสิ่งที่ผู้ใหญ่หรือคนต้นแบบทำ แต่จะไม่ทำตามสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกให้ทำ หรือสั่งให้ทำโดยไม่สมัครใจ หากเด็กมีผู้นำ หรือมีคนต้นแบบที่ดี พร้อมทั้งได้รับข้อมูลคำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสม สิ่งนั้นคือ พระธรรมวินัยจากพระโอษฐ์ของพระตถาคตเจ้า ผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้มีความสอนในการดำเนินชีวิตที่ดีที่สุดในโลก

อย่างไรก็ตามความจำเป็นและความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา ทำให้หน่วยงานทุกภาคส่วนต่างให้ความสำคัญ และความเร่งรีบในการแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับเยาวชน ผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้เล็งเห็นแล้วว่า หากมีการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

มาช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ให้เป็นหลักคิดที่ดีและเหมาะสมต่อการใช้ชีวิต จึงได้ดำเนินการโครงการต่างๆ ในลักษณะนี้มา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2556 เป็นต้นมา

โครงการดังกล่าว มีแนวทางในการอัญเชิญคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้รับการยกย่องว่า “เป็นคำสอนที่ดีที่สุดในโลก” เพื่อนำมาใช้เป็นหลักในการพัฒนาเยาวชนด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาว่า พระพุทธเจ้า เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูผู้สอนของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย (พุทธทาสภิกขุ, 2524 : 2-3) โดยสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ได้มีโอกาสสวดมนต์ ฟังธรรม ฟังเทศน์ ฟังธรรมคำสอนจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า โดยตรง และเชื่อมโยงไปสู่หลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม โดยน้อมนำหลักธรรมที่ตนเองจดจำได้ มาเป็นเสาหลัก เสาเชื่อมของจิตใจ เป็นหลักยึดอย่างเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตและเป็นเกราะป้องกันให้ห่างไกลจากบุหรี สุรา อบายมุข และยาเสพติด ปัญหาการตั้งครมภ์โดยไม่พร้อม การทำแท้งในอนาคต ปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและเยาวชน การติดเกม ปัญหาทางอารมณ์ ปัญหาเด็ก ออทิสติกและมีสมาธิสั้น ซึ่งสาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากเหตุ ปัจจัยแวดล้อม ทั้งเหตุ ปัจจัย จาก บุคคล ครอบครัว และสังคม อันจะช่วยให้เด็กนักเรียนวัยนี้ มีหลักคิด มีแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทราบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

ข้อคำถามของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องและสนองต่อวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามเพื่อหาคำตอบสำหรับงานวิจัยไว้ดังนี้ คือ

การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงครามเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีเชิงระบบของ ลูเนนเบิร์ก (Fred C. Lunenburg) ซึ่งประกอบด้วย

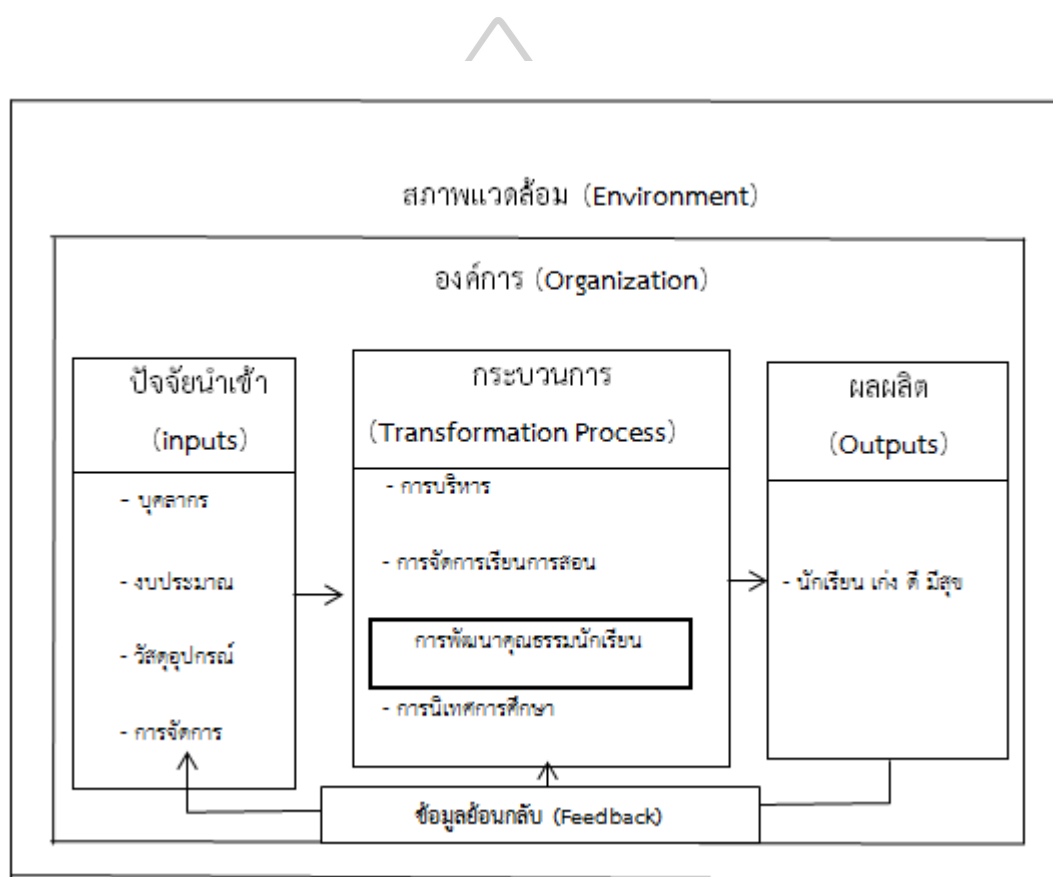
- 1) สภาพแวดล้อม (environment)
- 2) องค์การ (organization)
- 3) ปัจจัยนำเข้า (inputs)
- 4) กระบวนการ (Transformation Process)
- 5) ผลผลิต (outputs)
- 6) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาระบบเปิดเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่อน ได้แก่

บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และจัดการ เข้าสู่กระบวนการ ประกอบด้วย 1) กระบวนการบริหาร ได้แก่ การบริหารด้านวิชาการ การบริหารด้านงบประมาณ การบริหารด้านบุคลากร การบริหารด้านทั่วไปและการควบคุมภายใน 2) กระบวนการเรียนการสอน และ 3) กระบวนการนิเทศ ผลผลิตที่ออกมาก็คือ นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการบริหารงานโครงการมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง โดยจะได้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

บราวน์ กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบหรือกฎเกณฑ์ที่แยกความถูกต้องออกจากการกระทำผิด จริยธรรมของบุคคลมีความเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจของแต่ละบุคคลเปลี่ยนแปลงเพราะได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่น และเปลี่ยนแปลงเพราะตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ใหม่” (Brown Roger, 1965 : 411) จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ควบคุมการตัดสินใจความถูกต้องเหมาะสมของพฤติกรรม ดวงเดือน พันธุนาวิน ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การบอกได้ว่าการกระทำใดดีควรกระทำ และการกระทำใดควรงดเว้น ความรู้ด้านจริยธรรมจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษาและสติปัญญา 2) ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมว่าชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นๆ เพียงใด ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคม ซึ่งทศนคติอาจเปลี่ยนแปลงตามเวลาและสังคมนั้นๆ 3) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การยกเหตุผลมาอ้างอิงการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และ 4) พฤติกรรมจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นไม่แสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนค่านิยมหรือกฎเกณฑ์ในสังคมนั้นๆ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2524 : 2) จำนง อาศิริวัจน์ ได้กล่าวถึงโครงสร้างคุณลักษณะของจริยธรรมพื้นฐานไว้ 29 ประการ คือ 1) การประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์ 2) ความเมตตากรุณา 3) การไม่โลภและไม่ขโมย 4) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ 5) การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น 6) การรู้จักความพอดี 7) การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ 8) การมีสัจจะและความจริงใจ 9) การไม่หลงและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ 10) ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้สึกผิดชอบชั่วดี 11) ความเป็นผู้มีเหตุผล 12) ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว 13) ความขยันหมั่นเพียร 14) ความอดทนอดกลั้น 15) ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง 16)

ความกตัญญูกตเวที 17) ความซื่อสัตย์สุจริต 18) การทำใจให้สงบ มีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส 19) ความไม่เห็นแก่ตัว 20) ความประณีตละเอียดถี่ถ้วน 21) ความรับผิดชอบ 22) ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง 23) ความมีระเบียบ 24) การยอมรับความเปลี่ยนแปลง 25) มรรยาทและนิสัยส่วนบุคคล ในการกิน นอน ขับถ่าย การแต่งกายและสังคมระหว่างเพศ 26) มรรยาทในการแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การละเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ 27) หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ 28) ความเป็นผู้มีคุณธรรมและปฏิบัติตามประเพณีนิยม 29) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ (จาง อาศิวัจน์, 2529 : 30) ส่วนโคลเบอร์ก ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง เกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติเพื่อตัดสินการกระทำในสิ่งที่ถูกหรือผิด โดยอาศัยเกณฑ์ของสังคมเป็นสิ่งตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด (Kohlberg Lawrence, 1976 : 170) ซึ่งจริยธรรมจะหมายความรวมถึงสิ่งที่จะเลือกกระทำในการตัดสินใจความขัดแย้ง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) นำเสนอโดย (Bandura) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความถูกผิดของพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องโดยทั่วไป มี 3 ส่วน ได้แก่ ประสบการณ์ตรงของบุคคล การสังเกตผู้อื่น และการฟังคำบอกเล่าหรืออ่านบันทึกของผู้อื่นซึ่งองค์ประกอบสำหรับการตัดสินใจกระทำ หรือพฤติกรรมของบุคคลหรือความเข้าใจและความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำนั้นๆ โดยอธิบายถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า การเกิดจริยธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. สิ่งที่เราเรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นโดยตนเองหรือเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น และจากการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นบันทึกไว้ด้วยวิธีการเรียนรู้หลายๆ รูปแบบทำให้มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว 2. ความเชื่อ ผลของการเรียนรู้ของมนุษย์จะพัฒนาเป็นความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์มีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ จะเห็นได้จากตัวอย่างการยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากด้วยความเชื่อจะทำให้มีความสุขในอนาคต 3. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความคิด มนุษย์สามารถคิดในเชิงประเมินว่าพฤติกรรมหนึ่งๆ จะทำให้เกิดผลการกระทำอะไรบ้าง และผลการกระทำต่างๆ มีความน่าปรารถนามากน้อยเพียงใด การคิดในเชิงประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจ ที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งและนำไปสู่การบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนเองตั้งใจไว้ (Bandura.A., 1971 : 36)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า หากการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้ นักเรียนของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เป็นคนดี คนเก่ง มีศีลธรรม เป็นบุคคลที่มีความงดงามทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจมีภูมิคุ้มกันตนเองให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติดและอบายมุขทั้งปวง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและในอนาคตสืบไปได้ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดดังกล่าวข้างต้น เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

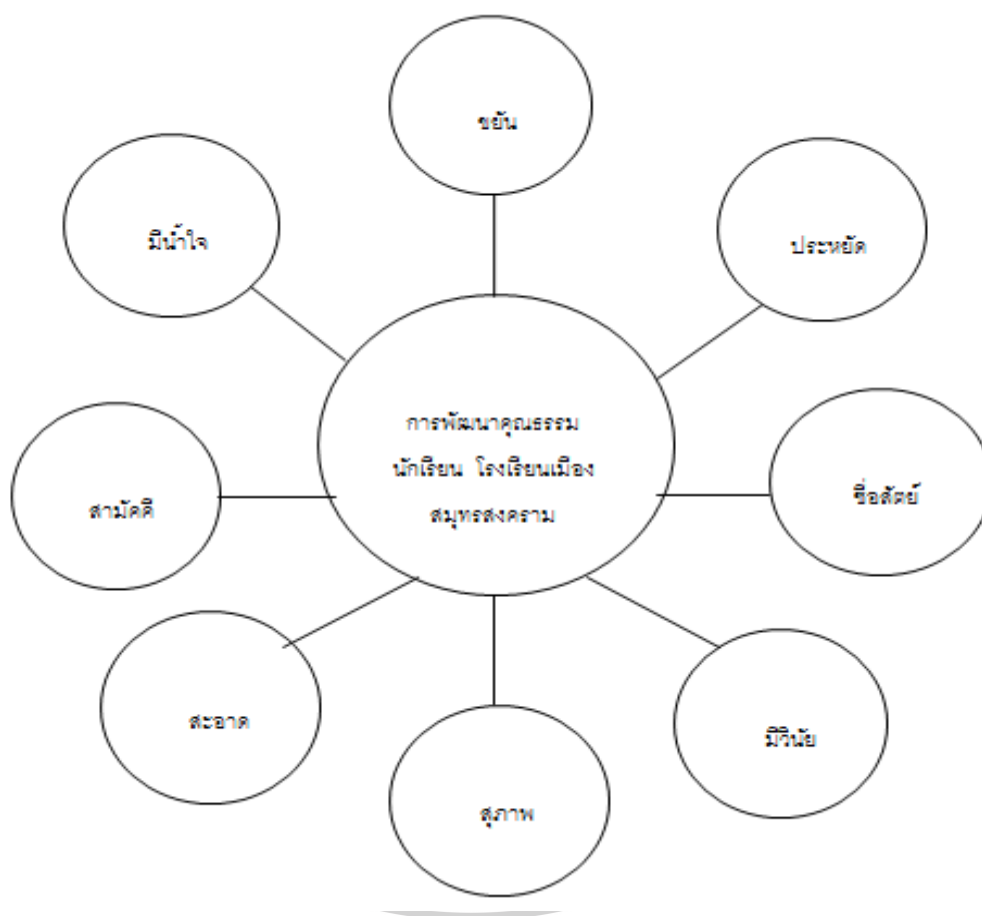
ที่มา : 1. Fred C. Lunenberg and Allan C. Ornstein, Educational Administration, Concepts and Practices, 6th ed. (CA : Wadworth Publishing, 2007), 31-332.

2.กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550).

8 คุณธรรมพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยจาก 8 คุณธรรมพื้นฐาน ที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน ของ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 1. ขยัน 2. ประหยัด 3. ซื่อสัตย์ 4. มีวินัย 5. สุภาพ 6. สะอาด 7. สามัคคี 8. มีน้ำใจ ดังรายละเอียดในรูปที่ 2

รูปที่ 2 ขอบเขตของการวิจัย

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). 8 คุณธรรมพื้นฐาน.

กรุงเทพฯ:กระทรวงศึกษาธิการ.

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย เป็นขั้นตอนการศึกษาปัญหาที่จะทำการวิจัย เป็นการศึกษาสภาพปัญหา นิยามปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสารทางวิชาการ รวมถึงงานวิจัยวิทยานิพนธ์ หรือรายงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการวิจัย นำผลที่ได้มาจัดทำโครงร่างงานวิจัย ขอคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษา รับข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้สมบูรณ์ และนำเสนอภาควิชาการบริหารการศึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและขออนุมัติโครงร่างงานวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจัดสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสำรวจ ณ แหล่งข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นซึ่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและการหาค่าความเชื่อมั่นแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง การสำรวจกระทำโดยใช้แบบสอบถาม นำแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตัวเอง พร้อมกับแจ้งกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลตามเวลาที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนของการจัดทำรายงานการวิจัยนำเสนอต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขตามที่คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ แล้วจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติสำเร็จการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเป็นการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 3 คน ครูประจำชั้น จำนวน 3 คน ครู จำนวน 3 คน และนักเรียน จำนวน 1 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ คือ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสงคราม เป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้ในการ

วิเคราะห์ข้อมูล เป็นการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบ สัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยสร้างจากกรอบแนวคิดการดำเนินงานการ ส่งเสริมคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ใน 8 ด้าน คือ 1. ขยัน 2. ประหยัด 3. ซื่อสัตย์ 4. มีวินัย 5. สุภาพ 6. สะอาด 7. สามัคคี 8. มีน้ำใจ เพื่อให้เกิดความตรงและความ เชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ขอบเขตของการ วิจัยด้านการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน 8 ด้าน ที่กำหนดจากกระทรวงศึกษาธิการ และผ่านการ เห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ทำวิจัยทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ผ่านหัวหน้า ภาควิชาการบริหารการศึกษา เพื่อขอหนังสือจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ขอความร่วมมือไปยัง ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรสงคราม ที่เป็นหน่วยวิเคราะห์ เพื่อขอความร่วมมือให้ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครู หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูประจำชั้น ครู และนักเรียน ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ทำวิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องด้วยตนเองที่โรงเรียนเมือง สมุทรสงคราม ตามวันเวลาที่ได้นัดหมายเอาไว้

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายเฉพาะของคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ให้ตรงกัน ผู้วิจัยได้ นิยามความหมายของคำหลักไว้ ดังนี้

การพัฒนาคุณธรรมนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริม คุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียน ด้วยการปลูกฝังความคิดตามบริบททางสังคม โดยคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและเกิดการเรียนรู้ ที่ดี อันก่อให้เกิดคุณธรรม 8 ประการ คือ 1) ขยัน 2) ประหยัด 3) ซื่อสัตย์ 4) มีวินัย 5) สุภาพ 6) สะอาด 7) สามัคคี 8) มีน้ำใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและค่านิยมที่ พึงประสงค์แก่นักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม
ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เปิดทำการสอนนักเรียนตั้งแต่
ระดับชั้นอนุบาล – ประถมศึกษาปีที่ 6

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การศึกษาวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมนักเรียน จากการประมวลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มี 3 ส่วนสำคัญ คือ

1. ความหมายของคุณธรรม
2. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ความหมายของคุณธรรม

ความหมายของคุณธรรมนั้น มีนักปรัชญา นักการศึกษา นักจิตวิทยา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ดังนี้
คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 263)

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ว่าหมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียว เป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพหรือสันติสุข จึงเป็นสิ่งที่ต้องการของมนุษย์
คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรม โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับสิ่งที่เราต้องการ (2527 : 90)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปอ.ปยุตโต) เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปิฎก ได้อธิบายความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ว่า ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล (พระธรรมปิฎก, 2538 : 45)

พระธรรมกิตติวงศ์ ได้ให้ความหมายและขยายความเพิ่มเติมว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ สภาพ คุณงามความดี คุณธรรมเป็นคำรวมที่เรียกคุณงามความดีที่พึงปฏิบัติทุกระดับ อันมีผลคือยกระดับบุคคลให้สูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งก็ได้แก่สิ่งที่เรียกว่า บุญ ในพระพุทธศาสนานั้นเอง เช่น ทาน

ศีล สุจริต รวมไปถึงเมตตาธรรม ชันติธรรม ยุติธรรม เป็นต้น เรียกบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมเหล่านี้โดยรวมว่า ผู้มีคุณธรรม (พระธรรมกิตติวงศ์, 2551 : 131)

พระมหาอาจารย์พงษ์ คำตัน ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงามที่เป็นความคิดที่จะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในคุณงามความดี สามารถแยกแยะดีชั่ว ถูกผิด อันจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม (2554 : 6)

กรรณิกา เมืองแก้ว ได้สรุปความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย วาจา และจิตใจ ของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม (2553 : 15)

ประสิทธิ์ นวลศรี กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพความดีที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล ได้แก่ ความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์สุจริต โดยมีขอบเขตปฏิบัติดังนี้ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย ด้วยการพูด ด้วยการแบ่งปันทรัพย์สิน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความยินดี ให้อภัยผู้อื่น ให้อภัยใจ เว้นการพูดโกหก พูดเกินจริง ละเว้นการนำสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตน ทำตามข้อตกลงที่ร่วมกัน กำหนด หลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ทุจริต (2547 : 17)

ความสำคัญของคุณธรรมนักเรียน

คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยม คือสิ่งที่กำหนดมาตรฐานความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้ปฏิบัติตามแนวทางที่สังคมได้กำหนดว่าเป็นสิ่งดีงาม เหมาะสมกับสภาพสังคมนั้นๆ รวมทั้งเป็นมาตรฐานที่ใช้ตัดสินการกระทำว่าถูกหรือผิด ดีหรือชั่วในสังคม เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่มีอยู่กับการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับร่วมกัน (คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, 2552 : 7)

การพัฒนาประชากร ให้เป็นคนที่มีความรู้และทักษะทางวิชาชีพอย่างเดี๋ยวกังไม่เพียงพอ หากแต่ต้องพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมหรือมีคุณธรรมและจริยธรรมด้วย จึงจะสามารถไปช่วยพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน (วิทยากร เชียงกุล, 2550 : 106)

คุณธรรมจริยธรรม คือ ความดีความงามที่แสดงออกมา มีความสำคัญทั้งในแง่ส่วนตน และส่วนรวม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข หากคนในสังคมขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้ว จะส่งผลเสียหายอย่างยิ่งแก่สังคม

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรม ดังนี้

1. จริยธรรม เป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง รัฐควรส่งเสริมประชาชนให้มีจริยธรรมเป็นอันดับแรก เพื่อให้เป็นแกนกลางของการพัฒนาในด้านอื่นๆ ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การปกครอง ฯลฯ การพัฒนาที่ขาดจริยธรรมเป็นหลักยึด ย่อมเกิดผลร้ายมากกว่าดี เพราะผู้มีความรู้ แต่ขาดคุณธรรม ย่อมก่อความเสียหายได้มากกว่าผู้ด้อยความรู้

2. การพัฒนาบ้านเมือง ต้องพัฒนาจิตใจคนก่อน หรืออย่างน้อยก็ให้พร้อมๆ กันไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วิชาการอื่นๆ เพราะการพัฒนาที่ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนนำนั้น จะสูญเปล่าและเกิดผลเสียเป็นอันมาก ทำให้บุคคลลุ่มหลงในวัตถุและอบายมุขมากขึ้น การเศรษฐกิจต้องเสื่อมโทรม ประชาชนทุกข์ยาก เพราะคนในสังคมละเลยจริยธรรม กอบโกยเอาทรัพย์สินไว้เป็นประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป ขาดความเมตตาปราณี แล้งน้ำใจในการดำเนินชีวิตซึ่งกันและกัน

3. จริยธรรม ไม่ได้หมายถึง การถือศีล กินเพล เข้าวัด ฟังธรรม จำศีลภาวนา โดยไม่ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่สังคม แต่จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุ รู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล ดังนั้นจะเห็นว่าจริยธรรม จึงจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับทุกคน ทุกวิชาชีพ ทุกสังคม สังคมจะอยู่รอดได้ ก็ด้วยจริยธรรม

4. การทุจริต คนโกง การเบียดเบียนกันในรูปแบบต่างๆ อันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของคนในสังคม ทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้น่าจะพอเลี้ยงชาวโลกไปได้อีกนาน ถ้าชาวโลกช่วยกันละทิ้งความโลภโลภมากแล้วมาใช้ชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ช่วยกันสร้างสรรค์สังคม ยึดเอาจริยธรรมเป็นทางดำเนินชีวิต ไม่ใช่ยึดลาภ ยศ ความมีหน้ามีตาในสังคมเป็นจุดหมาย ถ้าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้น ก็ขอให้ถือเป็นเพียงผลพลอยได้และนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการ

ประพตธรรม เช่น อาศัยลาภผล เป็นเครื่องมือในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาศัยยศและความ มีหน้ามีเกียรติในสังคม เป็นเครื่องมือในการจูงใจผู้คน เคารพนับถือ เข้าหาธรรมะ

1. จริยธรรมสอนให้เราเลิกดูหมิ่นกดขี่คนจน ให้เอาใจใส่ดูแลเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นบุพ พการีของชาติ สอนให้เราถ่อมตัวเพื่อเข้ากันได้ดีกับคนทั้งหลาย และไม่วางตัวโอหัง อวดดี หรือ ก้าวร้าวผู้อื่น สอนให้เราลดทิฐิมานะลงให้มากๆ เพื่อจะได้มองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ไม่หลง สำคัญว่าตนรู้ดีกว่า มีความสามารถกว่าใคร ผู้นำที่มีจริยธรรมสูง ย่อมเป็นที่เคารพกราบไหว้ของคน ทั้งหลายได้อย่างสนิทใจ เราจึงควรเลือกผู้นำ ที่สามารถนำความสงบสุขทางใจมาสู่มวลชนได้ด้วย เพื่อ สันติสุขจะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก ความแข็งแกร่งทางกำลังกาย กำลังทรัพย์และอาวุธนั้น ถ้า ปราศจากความแข็งแกร่งทางจริยธรรมเสียแล้ว บุคลากรหรือประเทศชาติจะเจริญมั่นคงอยู่นานไม่ได้ สังคมที่เจริญมั่นคง มีจริยธรรมเป็นเครื่องมือรองรับหรือเป็นแกนกลาง เหมือนถนนที่มั่นคง หรือตึกที่ แข็งแรง เข้าใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก แม้เหล็กจะไม่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอก แต่มีความสำคัญอยู่ ภายใน นายช่างย่อมรู้ดี ทำนองเดียวกัน บัณฑิตย่อมมองเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า จริยธรรมมีความสำคัญ ในสังคมเพียงใด (วศิน อินทสระ, 2549)

จากการศึกษาความสำคัญของคุณธรรมนักเรียน พอสรุปได้ว่า คุณธรรม คือ องค์ประกอบ สำคัญของบุคคล เป็นสภาวะนามธรรมในตัวบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจา ในทางที่ดีและไม่ดี ควรและไม่ควร เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้ ความเชื่อ ความ ศรัทธาที่มีต่อตนเองและสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อทั้งปัจเจกบุคคลและต่อสังคมในวงกว้างเป็นอย่างยิ่ง ภาคการศึกษาจึงได้กำหนดว่า จะเร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาค้นโดยใช้ คุณธรรม เป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบัน ศาสนา และสถาบันการศึกษา คุณธรรม จริยธรรม จึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับ สังคมไทยที่ต้องการทั้งคนดีและคนเก่ง

กระบวนการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี) สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบการสอนที่มี ประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม จากการประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย การสัมภาษณ์เชิงลึก และเดลฟายเทคนิคกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนารูปแบบการ

สอนที่มีประสิทธิภาพในการสอนคุณธรรมจริยธรรมมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง มิได้มีเพียงปัจจัยด้านการสอนในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่จะมีบทบาทค่อนข้างมาก รวมถึงปัจจัยภายนอกสถานศึกษา ที่จะต้องมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม เช่น บทบาทและแนวทางดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และรัฐบาล โดยจะดำเนินการตามบทบาทหน้าที่และศักยภาพของแต่ละหน่วยงาน ทำงานสนับสนุนเกื้อกูลกัน ไม่ซ้ำซ้อน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงจะมีส่วนเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างเกิดผล โดยสรุปได้ดังนี้

1. แนวทางระดับสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม เพราะมีความใกล้ชิด มีอำนาจบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรในการสนับสนุนโดยตรงต่อการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมของครู โดยสถานศึกษาควรดำเนินงานด้านต่างๆ อย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

1.1 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา

1.1.1 การให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมดำเนินการจริงจังใน “การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม” ควบคู่กับ “การพัฒนาด้านวิชาการ”

1.1.2 การมีความรู้ ความสามารถและทักษะด้านบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่จะมีส่วนเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.1.3 การมีความรู้ ทักษะและความสามารถบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในช่วงแรกของการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา การมีความรู้ ทักษะและศิลปะในการสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจ แก่ผู้เกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

1.1.4 การมีความสามารถสร้างสัมพันธ์ สร้างเครือข่าย ประสานประโยชน์ และระดมทรัพยากรจากองค์กรอื่นในพื้นที่ เช่น ชุมชน องค์กรศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานรัฐ เอกชน สถานศึกษาอื่น เขตพื้นที่การศึกษา มหาวิทยาลัย ฯลฯ

1.1.5 การเป็นแบบอย่างของการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

1.2 ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา

1.2.1 การสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ชัดเจนและถูกต้อง เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียนแต่ละช่วงวัย แก่ครู และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.2.2 การทบทวนและกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และมาตรการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยอยู่บนฐานการประยุกต์ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนอย่างคุ้มค่า

1.2.3 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงของสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.2.4 การกำหนดปฏิทินเวลาการปฏิบัติงานช่วงเวลาต่างๆ ที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถบริหารจัดการตนเองทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวได้สมดุล

1.2.5 การปรับกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรมการทำงานของสถานศึกษา ให้เอื้อต่อการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ เช่น การมีจุดเน้นที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม การเน้นวัดผลมากกว่าวัดกิจกรรม เป็นพลวัตรสูง ยืดหยุ่น ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง เน้นการทำงานที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ ฯลฯ

1.2.6 การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงสถาบันระหว่างองค์กรในพื้นที่/ชุมชน เพื่อระดมทรัพยากรและความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ เพื่อใช้ในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมและสอดคล้องตามความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชน

1.2.7 การระดมทรัพยากรจากองค์กรในพื้นที่ เพื่อเข้าร่วมจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม เช่น วัด แหล่งเรียนรู้ในชุมชน อาสาสมัครชุมชน ประชาชนชาวบ้าน สถานประกอบการเอกชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ

1.2.8 การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาการใช้และการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ และระดมทรัพยากรในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.2.9 การพัฒนากลุ่มผู้ปกครอง เครือข่ายหรือกลุ่มสมาคมผู้ปกครองที่เข้มแข็ง เพื่อมีส่วนร่วมเสนอความเห็น ผลักดัน ระดมทรัพยากร และให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน

1.2.10 การมีแผนงาน มาตรการ และการสนับสนุนที่เพียงพอในการติดตาม กลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการทำผิดคุณธรรมจริยธรรมเป็นกรณีพิเศษ อย่างใกล้ชิด

1.2.10.1 การสนับสนุนส่งเสริมวิจัยในชั้นเรียนเกี่ยวกับ “การพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม” ที่ใช้ทรัพยากรสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าเชิงสร้างสรรค์

1.3 ด้านบริหารบุคลากร

1.3.1 การพัฒนาผู้บริหารและครู ให้มีความรู้ รั้บู้ และมีทักษะที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสูญเปล่า (waste) ความด้อยประสิทธิภาพ (inefficiency) และการเสียโอกาสเกี่ยวกับการจัดการสอนด้วยรูปแบบการสอนและทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการสอนที่แตกต่างกัน

1.3.2 การสนับสนุนการจัดกิจกรรมและโครงการในการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ดี และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

1.3.3 การกระจายอำนาจและบทบาทการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการสอน ด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กลุ่มครูประจำการตามหมวดวิชา ให้เป็นผู้คิดริเริ่ม ดำเนินการ ประเมินผลและพัฒนาได้ต่อเนื่อง แม้จะเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร

1.3.4 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา อันก่อให้เกิดเอกภาพและความร่วมมือพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญ ในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.3.5 การสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจ ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีความสามารถในการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน

1.3.6 การให้ความสำคัญและเอาใจจริงเอาใจในการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้บริหารและครูเป็นตัวแบบสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนโดยตรง ด้วยการประเมินจากคนหลายกลุ่ม เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ฯลฯ

1.3.7 การจัดทำดัชนีชี้วัดและแนวทางติดตามประเมินผลด้านประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอน

1.4 ด้านระบบสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพงานสอน

1.4.1 การสนับสนุนด้านสถานที่ ด้านอุปกรณ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ฯลฯ โดยจัดลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วน โดยบริหารงานด้วยการใช้และจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่าให้มากที่สุด

1.4.2 การจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์และประเมินสภาพทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชน เป็นระยะๆ และอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ครูนำไปใช้ออกแบบและจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.4.3 การจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการสอนคุณธรรม ซึ่งข้อมูลที่เก็บจะเกี่ยวกับลักษณะนิสัย พฤติกรรม สภาพปัญหาครอบครัว ปัญหาชีวิต โดยหน้าที่หลักควรเป็นครูประจำชั้น ในการเป็นผู้วิเคราะห์ มีระบบการบันทึก และการกระจายข้อมูลสู่ครูที่สอนในรายวิชาอื่น และส่งต่อข้อมูลไปสู่ระดับการศึกษาที่สูงขึ้น รวมถึงส่งต่อไปยังสถานศึกษาอื่นที่ผู้เรียนเข้าไปศึกษาต่อ

1.4.4 การสนับสนุนด้านการวิเคราะห์ประเด็นท้าทายคุณธรรมจริยธรรม โดยมีหน่วยวิเคราะห์ปัญหาคุณธรรมที่เป็นกระแสในสังคม-ชุมชน เช่น พนันบอล ยกพวกตีกัน ยาเสพติด การล่อลวงทางอินเทอร์เน็ต โดยวิเคราะห์สถานการณ์ กระจายข้อมูลให้ครูเพื่อใช้สอนและหาแนวทางแก้ไข-ป้องกัน ได้ทันทั่วทั้ง อันเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม

1.4.5 การสนับสนุนด้านข้อมูล องค์ความรู้ งานวิจัย เอกสารวิชาการที่มีคุณภาพ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน ซึ่งการสนับสนุนฐานข้อมูลนี้อาจดำเนินการโดยสถานศึกษาเอง หรือเป็นการใช้ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่มีการจัดทำขึ้นแล้วแบ่งกันใช้ เช่น สถานศึกษาอื่นใกล้เคียง เขตพื้นที่การศึกษา หรือ กระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุน

1.4.6 การบริหารจัดการความรู้ (knowledge management) เพื่อสนับสนุนงานข้อมูลและองค์ความรู้ด้านการสอน ด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการรวบรวม ด้านระบบการจัดเก็บ ด้านการแลกเปลี่ยน และด้านกระจายองค์ความรู้โดยสร้างช่องทาง และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ระหว่างกันเกี่ยวกับการพัฒนางานสอนคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นการกระจายและต่อยอดองค์ความรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา

1.4.7 การจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจเพื่อให้คำปรึกษาแก่ครูในการแก้ปัญหาและพัฒนาเด็กที่เสี่ยงในการทำผิด โดยอาจเป็นการพัฒนาครูบางคนให้มีความรู้และทักษะในการเป็นที่ปรึกษาสำหรับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการทำผิดคุณธรรมจริยธรรม

1.5 ด้านบริหารกิจกรรมสำหรับนักเรียน

1.5.1 การวิเคราะห์ความต้องการกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้เรียน โดยวิเคราะห์จากกลุ่มผู้เรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมได้สอดคล้องตามความสนใจ ความต้องการ และสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้น

1.5.2 การจัดกิจกรรม/โครงการที่มีส่วนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาได้ตามศักยภาพ ความถนัด และความสนใจ เพื่อใช้เสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษาหรือชุมชนอย่างคุ้มค่า

1.5.3 การจัดกิจกรรมเสริมช่วงปิดภาคเรียน เช่น ค่ายอาสาสมัครต่างๆ ค่ายคุณธรรม กิจกรรม สิ่งประดิษฐ์ เพื่อพัฒนาชุมชน ฯลฯ เพื่อใช้เวลาว่างในการพัฒนาตนเอง และเกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาและชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

1.6 ด้านการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมร่วมกันของกลุ่มครู

1.6.1 การร่วมกำหนดแผนการสอน กระจายความรับผิดชอบ และปรึกษาหารือร่วมกันของกลุ่มครูที่อยู่ตามช่วงชั้นในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องและไม่ซ้ำซ้อน

1.6.2 การร่วมกำหนดแผนการสอนและกระจายความรับผิดชอบ และปรึกษาหารือร่วมกันของกลุ่มครูในช่วงชั้นเดียวกันที่สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.6.3 การร่วมคิดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการการสอนคุณธรรมจริยธรรมเข้าไป เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น

1.6.4 การร่วมกันพัฒนาและปรับกิจกรรมที่มีอยู่แล้วและที่มีหลักปรัชญาการพัฒนาคุณธรรมเป็นแกน เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ฯลฯ โดยพัฒนา ต่อยอดกิจกรรมเหล่านี้ให้มีส่วนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างน่าสนใจ มีความร่วมสมัยสอดคล้องตามสภาพปัญหาและบริบทของชุมชนและสังคม

1.7 ด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

1.7.1 การวิเคราะห์ผู้เรียน เช่น อายุ ระดับสติปัญญา ความสามารถในการเรียนรู้ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ สภาพพื้นฐานครอบครัว ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม (ซึ่งจะสำคัญมากขึ้นสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่มีความเสี่ยงกระทำผิดคุณธรรมจริยธรรม) เพื่อจัดการสอนได้อย่างเฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับสภาพผู้เรียน โดยอาจพิจารณาจากฐานข้อมูลวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบดังที่นำเสนอไว้ข้างต้น

1.7.2 การวิเคราะห์ทรัพยากรสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชน ว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนด้านใด เพื่อนำทรัพยากรที่มีมาใช้จัดการสอนได้เต็มที่ โดยอาจพิจารณาจากฐานข้อมูลการวิเคราะห์และประเมินสภาพทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชน ที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบดังที่นำเสนอไว้ข้างต้น

1.7.3 การวิเคราะห์รายวิชาว่า แต่ละรายวิชาเหมาะสมที่จะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเรื่องใดได้บ้าง และแม้จะเป็นรายวิชาเดียวกัน แต่จะแตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงชั้น

1.7.4 การพัฒนารูปแบบการสอนขึ้นมาหลากหลายทางเลือก โดยแต่ละทางเลือก มีการระบุเงื่อนไขความสำเร็จต่างๆ และมีการประเมิน “ผลที่ได้” เปรียบเทียบกับ “ทรัพยากรที่ใช้ไป” รวมถึงประเมินความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดขึ้น

1.7.5 แนวทางพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม ที่มีประสิทธิภาพ ที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอไว้ว่า ควรมีลักษณะสำคัญดังนี้

1) การเลือกใช้รูปแบบการสอนให้เหมาะสมตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย เช่น ผู้เรียนในวัยเด็กเล็ก เน้นการสอนโดยใช้ตัวแบบหรือการให้รางวัล ฯลฯ ในขณะที่ผู้เรียนระดับมัธยม เน้นการสอนที่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลสูงสุดต่อผู้เรียน

2) การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์สอน อันเป็นการปลูกฝังรากฐานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตจริง และมีส่วนประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม

3) การประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษาหรือชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าในการจัดการสอน เช่น ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มพ่อแม่/ผู้ปกครองที่มีความรู้ พระสงฆ์ มาช่วยสอนหรือแบ่งปันประสบการณ์ที่น่าสนใจและให้ข้อคิด หรือการนำเอาโครงการในชุมชน มาใช้สอน เช่น ชุมชนมีโครงการรักบ้านเกิด ควรจะนำมาประยุกต์ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและใช้สอนเชิงคุณธรรมจริยธรรมร่วมด้วย เป็นต้น

4) การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีการปฏิบัติจริง/มีประสบการณ์จริงที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เพื่อรับรู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคม การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมผ่านการไปงานศพบางงาน การดูแลช่วยเหลือสัตว์ป่วย การมีส่วนร่วมช่วยอ่านหนังสือให้คนตาบอด การมีส่วนร่วมช่วยเหลือหรือดูแล ผู้สูงวัยที่ถูกทอดทิ้ง

5) การคัดเลือกรูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีความเป็นไปได้ ที่จะดำเนินการให้เกิดขึ้นจริง และมีการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนอย่างคุ้มค่า โดยเปรียบเทียบกับผลที่ได้ตามเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมในผู้เรียนและความต้องการของชุมชน

6) การแก้ปัญหาและดูแลกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางพฤติกรรมเฉพาะรายเป็นกรณีพิเศษ โดยจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติม ให้คำปรึกษาและติดตามผลถึงบ้านอย่างใกล้ชิด (เนื่องด้วยทรัพยากรด้านผู้สอนจำกัด/ครูมีภารกิจมาก อีกทั้งต้องใช้ทรัพยากรมากในการติดตามและแก้ไขพฤติกรรมกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหา จึงต้องดำเนินการเฉพาะราย ส่วนกลุ่มผู้เรียนปกติก็ใช้ระบบการสอนในชั้นเรียนที่จัดไว้)

7) การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมว่า “ผลที่ได้เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่” เปรียบเทียบกับ “ทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการจัดการสอน” อาทิ ทรัพยากรในรูปของเวลา ต้นทุนค่าสื่อการสอนหรือค่าใช้จ่ายต่างๆ ปริมาณ บุคลากรที่ใช้ ฯลฯ

8) การปรับปรุงรูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาและประยุกต์ตามสภาพทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชน

2.แนวทางระดับเขตพื้นที่การศึกษา

เขตพื้นที่ศึกษานับเป็นองค์กรสำคัญในการมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนการพัฒนาและเสริมสร้างการพัฒนา รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เนื่องด้วยมีความใกล้ชิดและเป็นหน่วยงานระดับพื้นที่ ที่ดูแลและสนับสนุนการจัดการศึกษาในภาพรวมของเขต อีกทั้งมีศักยภาพในการจัดสรรและระดมทรัพยากรสนับสนุนสถานศึกษาจากองค์กรในพื้นที่/ชุมชน โดยเขตพื้นที่การศึกษาควรดำเนินการดังนี้

2.1 การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ในการพัฒนางานสอนคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาในพื้นที่ความรับผิดชอบ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่เปลี่ยนแปลงงานบ่อย ซึ่งอาจจะมี ความแตกต่างกันไปในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ตามสภาพบริบทท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

2.2 การสำรวจประเด็นและระดับความรุนแรงของปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในพื้นที่ โดยอาจร่วมมือกับหน่วยอื่น เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้สถานศึกษาใช้ประกอบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมได้สอดคล้อง ตามสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

2.3 การสนับสนุนองค์ความรู้และศึกษานิเทศก์ที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพและสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาและท้องถิ่นได้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ให้ไปมีส่วนพัฒนาและแนะนำการสอนคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.4 การระดมทรัพยากรและสร้างร่วมมือกับองค์กรในพื้นที่/ชุมชนที่มีศักยภาพในการมีส่วนจัดการสอน กิจกรรม หรือโครงการเกี่ยวกับพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมร่วมกับสถานศึกษา เช่น การไปเจรจากับสำนักงานพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการค้าภายใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ฯลฯ (เนื่องด้วย สพท.มีพลังเจรจาต่อรองและชักชวนได้มากกว่าสถานศึกษา)

2.5 การมีหน่วยงานเฉพาะกิจในการให้คำปรึกษาสำหรับผู้บริหารและครู ในกรณีที่มีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ปัญหาการสอนคุณธรรมจริยธรรม การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานนี้ควรมีผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มนักจิตวิทยาหลากหลายสาขา และระบบการให้บริการที่ทั่วถึงและมีคุณภาพ

2.6 การสนับสนุนการฝึกอบรม กิจกรรมหรือโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เรียนจากสถานศึกษาต่างๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่นั้น ได้มีส่วนร่วม/ได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม

2.7 การสร้างแรงจูงใจให้สถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ ได้แข่งขันกันพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาหรือท้องถิ่น โดยการจัดการประกวด การให้รางวัล รวมถึงการยกย่องครูหรือสถานศึกษาที่ปฏิบัติการสอนคุณธรรมจริยธรรมได้โดดเด่น โดยมีกฎเกณฑ์การประกวด/ให้รางวัลที่ชัดเจนน่าเชื่อถือและวัดได้จริง

3.แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ

ความชัดเจนด้านทิศทาง นโยบายและการสนับสนุนของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง สำหรับการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา โดยเฉพาะในระยะแรกที่มีการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 การกำหนดทิศทางและนโยบาย

3.1.1 การให้ความสำคัญ การกำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการที่ชัดเจน ในการปฏิรูประบบ

3.1.2 การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมทั้งระบบและนำไปสู่การปฏิบัติ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3.1.3 การกำหนดนโยบายและมอบหมายให้เขตพื้นที่การศึกษาทุกเขต ต้องมีแผนงานและโครงการชัดเจนในการพัฒนางานสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาอาจมีแผนงานหรือโครงการที่ต่างกันตามสภาพปัญหา ความต้องการ และทรัพยากรที่มีในพื้นที่

3.2 การกำหนดเป้าหมาย หลักสูตรและสาระการเรียนรู้

3.2.1 การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้นที่ชัดเจน โดยสอดคล้องตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย และต่อเนื่องเชื่อมโยงสู่ช่วงชั้นที่สูงขึ้น

3.2.2 การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ กำหนดสาระการเรียนรู้จากเดิมที่มุ่งเน้นเรียนสาระเนื้อหาความรู้ทางวิชาการที่อัดแน่น ด้วยการลดเนื้อหาวิชาการลงและมุ่งพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น

3.2.3 การปรับเปลี่ยนหลักสูตรแกนกลาง โดยแยกการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมออกมาเป็น 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดการสอนและการประเมินผลมีความเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น

3.2.4 การบังคับให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต้องสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรมร่วมด้วย โดยกำหนดสัดส่วนที่ชัดเจน เช่น จะต้องสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรม 10 หรือ 20% ของเนื้อหาทั้งหมด เป็นต้น

3.2.5 การปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ศาสนาและคุณธรรมจริยธรรม ให้มุ่งสอนศาสนาที่เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตประจำวัน และมีความยืดหยุ่นที่จะประยุกต์เอาประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาใช้สอน

3.3 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม

3.3.1 การสนับสนุนการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความเห็นจากนักวิชาการหลากหลายสาขา เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทั้งจากกลุ่มนักการศึกษา นักจิตวิทยา นักพัฒนาพฤติกรรม นักการศึกษา นักปรัชญาด้านจริยศาสตร์ นักสังคมมานุษยวิทยา นักเศรษฐศาสตร์ นักพัฒนาชุมชน ฯลฯ

3.3.2 การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลายตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน รวมถึงตามสภาพความจำกัดทางทรัพยากรของพื้นที่ต่างๆ

3.3.3 การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม เฉพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่เสี่ยงต่อการประพฤติผิดคุณธรรมจริยธรรมอย่างเร่งด่วน โดยแยกตามสภาพปัญหา ความเสี่ยงทางคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นตัวแบบให้สถานศึกษา นำไปต่อยอดและประยุกต์ใช้

3.3.4 การจัดโครงการประกวดและโครงการสถานศึกษานำร่อง ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนที่มุ่งประยุกต์ใช้ทรัพยากรสถานศึกษาและชุมชนอย่างคุ้มค่า/เกิดประโยชน์สูงสุดในทางสร้างสรรค์

3.3.5 การจัดทำคู่มือพื้นฐานในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน รูปแบบการสอนแบบต่างๆ โดยวิเคราะห์ทรัพยากรที่ต้องใช้ในแต่และรูปแบบ แนวทางประยุกต์ใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน แนวทางคัดเลือกรูปแบบการสอนที่เหมาะสม ตามสภาพทรัพยากร และวิธีประเมินผลรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามสภาพบริบทท้องถิ่น เป็นต้น

3.3.6 การจัดทำกรณีศึกษา ตัวอย่างการสอนประเด็นท้าทายคุณธรรมจริยธรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ครูใช้สอน เช่น ประเด็นการรู้เท่าทันสื่อ การเล่นเกมอย่างชาญฉลาด ฯลฯ และรวมถึงประเด็นที่สังคมยังไม่ชัดเจนว่าผิดหรือถูก โดยมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

3.3.7 การให้รางวัลและยกย่องสถานศึกษาดีเด่นด้านการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาหรือชุมชนอย่างคุ้มค่า/เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเกณฑ์ให้รางวัลที่ชัดเจน และสามารถวัดได้ใกล้เคียงสภาพจริง มีใช้วัดแต่เพียงภายนอก

3.4 การพัฒนาระบบการประเมินผล

3.4.1 การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านจิตพิสัยที่ชัดเจน แม่นยำและถูกต้อง โดยอยู่บนกรอบมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อให้สถานศึกษาใช้ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน

3.4.2 การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลด้านประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้ประเมินความก้าวหน้าในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ

3.4.3 การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม เพื่อกระทรวงศึกษาธิการจะสามารถประเมินสภาพความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา

3.4.4 การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมครูที่ชัดเจน ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยประเมินจากหลายฝ่าย เป็นการประเมินเป็นระยะอย่างต่อเนื่องและเอาจริงเอาจัง เพื่อให้สถานศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการใช้ประเมินคุณธรรมจริยธรรมของครู ซึ่งเป็นตัวแบบสำคัญในการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

3.4.5 การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาที่ชัดเจน ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยประเมินจากหลายฝ่าย เป็นการประเมินเป็นระยะอย่างต่อเนื่องและเอาจริงเอาจัง เพื่อให้สถานศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการใช้ประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ซึ่งจะต้องเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม

3.5 การพัฒนาผู้บริหารและครู

3.5.1 การพัฒนาหลักเกณฑ์วิทยฐานะด้านวินัยและจรรยาบรรณของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้มงวด โดยมีแนวทางปฏิบัติชัดเจนและเอาจริงเอาจัง

3.5.2 การกำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนวิชาคุณธรรมจริยธรรมให้ชัดเจนว่า ต้องเป็นครูสายจริยธรรมโดยตรง หรือต้องผ่านหลักสูตรการศึกษา/อบรมสอนคุณธรรมจริยธรรมเข้มข้น ได้มาตรฐานมิใช่ให้ครูคนใดก็ได้มาสอนวิชาด้านคุณธรรมจริยธรรม

3.5.3 การพัฒนาระบบผลิตและพัฒนาครูก่อนประจำการและระหว่างประจำการ ให้สามารถพัฒนาครูที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการใช้และการประเมินการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาหรือชุมชนได้อย่างคุ้มค่า/เกิดประโยชน์สูงสุด

3.5.4 การให้รางวัลและยกย่องครูดีเด่นด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษา/ชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า อันเป็นการสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจ

3.5.5 การพัฒนาระบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ และพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม

3.5.6 การพัฒนาระบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการบริหาร รวมถึงการจัดสรรและระดมทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5.7 การให้รางวัลและยกย่องผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น ด้านการเป็นแบบอย่างและการบริหารสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนได้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.6 การพัฒนาระบบสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนคุณธรรมจริยธรรม

3.6.1 การระดมทรัพยากรสนับสนุนจากภาคีอื่นมาเผยแพร่และใช้ในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จัดทำการ์ตูนส่งเสริมคุณธรรม

3.6.2 การสนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อการศึกษา/การเรียนรู้ เช่น ตำรา หนังสือเรียน สื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ให้มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอย่างร่วมสมัย เหมาะสมตามช่วงวัย และลดเนื้อหาทางวิชาการลงอย่างเหมาะสม

3.6.3 การรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นท้าทายคุณธรรมจริยธรรมใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยอาจประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาเฝ้าระวัง และพัฒนาผู้เรียนให้รู้เท่าทันไม่ตกเป็นเหยื่อ

3.6.4 การสร้างระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีความหลากหลาย มีคุณภาพ ทันสมัย โดยมีการวิเคราะห์และประเมินการใช้ทรัพยากรในแต่ละรูปแบบการสอนต่างๆ ร่วมด้วย

3.6.5 การวิเคราะห์แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นอย่างชัดเจนว่า เหมาะสมที่จะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องใดได้บ้าง เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้นำไปสอดแทรกและประยุกต์สอนได้

3.6.6 การพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์และกระจายข้อมูล-องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพสู่สถานศึกษาและกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง เขตพื้นที่การศึกษา ฯลฯ

3.7 แนวทางเสริมอื่นเพื่อพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม

3.7.1 การออกระเบียบและกฎเกณฑ์ห้ามนำสิ่งอบายมุขเข้ามาในสถานศึกษา โดยบังคับใช้ทั้งกับผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้เรียนและผู้ที่มาในสถานศึกษา เช่น การจัดเลี้ยงในสถานศึกษา ไม่ควรมีสสิ่งมีเมา การสูบบุหรี่ การจัดเวทีแสดงที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ และมีกระบวนการควบคุมและดำเนินการเอาผิดที่จริงจัง เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน

3.7.2 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจนและมีคุณภาพ โดยเฉพาะในช่วงวัย 3-6 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

3.7.3 การสนับสนุนสื่อสารมวลชนที่มุ่งพัฒนาปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน

3.7.4 การพัฒนาระบบกระตุ้นสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นระยะต่อเนื่อง เพื่อสร้างจิตสำนึก เห็นคุณค่าและความสำคัญ เช่น จัดโครงการ-กิจกรรมสร้างสรรค์ พัฒนาสื่อเล็กเหล่า บูหรีไม่ซื้อ-ขายเสียง รับผิดชอบในหน้าที่ อาสาสมัคร ฯลฯ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม จะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนร่วมด้วย โดยจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมทั้งระบบการศึกษา ตั้งแต่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน สถานศึกษา เขตพื้นที่ การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จนถึงรัฐบาล โดยให้มีการจัดสรรและใช้ทรัพยากรขององค์กรหรือหน่วยงานทุกระดับที่เกี่ยวข้อง มีการต่อยอดและพัฒนาจากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า อันจะทำให้การพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมเป็นไปอย่างมีคุณภาพ มีโอกาสสำเร็จ และสอดคล้องตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมไทย (สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, 2549 : 26-46)

คุณธรรมจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง

สังคมใดที่คุณธรรมจริยธรรมเสื่อมโทรมย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย คุณธรรมจริยธรรมเป็น สิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ ในแต่ละสังคมย่อมมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งจะต้องเป็นเครื่องเตือนสติในการทำความดี ผู้วิจัยจะได้นำเสนอคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดย 8 คุณธรรมพื้นฐานประกอบด้วย

1. ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง ควร ใฝ่หาความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง
2. ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ
3. ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกสำเียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง
4. มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม
5. สุขภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย
6. สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีกลั่นจิตไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจและสภาพแวดล้อมมีความโปร่งใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น
7. สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์
8. มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญาลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา

หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน จากนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา 8 คุณธรรม พื้นฐานข้างต้น สถาบันการศึกษาจึงควรเร่งรัดนำไปปลูกฝังคุณธรรมพัฒนา ให้กับเยาวชนของชาติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ก้าวสู่สังคมคุณธรรมนำความรู้ โดยขอความร่วมมือจาก สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาอื่นๆ เพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จสามารถนำไปสู่การปฏิบัติยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้นทุกฝ่ายจะต้องมีความตั้งใจ และลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2550)

บทสนทนาระหว่างพระมหากษัตริย์โพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญวิริยะบารมี กับนางเมขลาเทพธิดา เนื้อความในพระไตรปิฎกไทยฉบับหลวง เล่มที่ 28 ปรากฏว่า

ใครนี้ เมื่อมองไม่เห็นฝั่ง ก็ยังกระทำความเพียรว่ายอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อำนาจประโยชน์อะไร จึงพยายามว่ายอยู่อย่างนี้นัก

ดูกรเทวดา เราพิจารณาเห็นวัตรของโลกและอานิสงส์แห่งความพยายาม เพราะฉะนั้น ถึงจะ
ไม่เห็นฝั่ง เราก็ต้องพยายามว่ายอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร

ฝั่งมหาสมุทรอันลึกประมาณไม่ได้ ย่อมไม่ปรากฏ ความพยายามอย่างลูกผู้ชายของท่านย่อม
เปล่าประโยชน์ ท่านยังไม่ทันจะถึงฝั่งก็จักต้องตายเป็นแน่.

บุคคลผู้กระทำความเพียรอยู่ แม้จะตาย ก็ชื่อว่าไม่เป็นหนี้ คือ ไม่ถูกติเตียนในระหว่างหมู่
ญาติ เทวดาและพรหมทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลเมื่อกระทำกิจของบุรุษอยู่ ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง.

การงานอันใดยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายาม การงานอันนั้นก็ไร้ผลมีความลำบากเกิดขึ้น
ความปรากฏแก่บุคคลผู้กระทำความพยายามในอันมิใช่ฐานะใด จะมีประโยชน์อะไรด้วยความ
พยายามในอันมิใช่ฐานะนั้น.

ดูกรเทวดา ผู้ใดรู้แจ้งว่า การงานนี้ยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายามแล้ว ไม่ป้องกันอันตราย
ชื่อว่าไม่พึงรักษาชีวิตของตน ถ้าผู้นั้นพึงละความเพียรในฐานะเช่นนั้นเสีย ก็จะพึงรู้ผลแห่งความเกียจ
คร้านนั้น ดูกรเทวดา คนบางพวกในโลกนี้ เห็นอยู่ซึ่งผลแห่งความประสงค์ จึงประกอบการทำงาน
ทั้งหลาย การงานเหล่านั้นจะสำเร็จก็ตาม ไม่สำเร็จก็ตาม ดูกรเทวดา ท่านย่อมเห็นผลแห่งการงานอัน

ประจักษ์แก่ตนแล้วมิใช่หรือ คนอื่นๆ พวกนั้นจมลงในมหาสมุทร เราคนเดียวเท่านั้นพยายามว่ายน้ำข้ามอยู่ และได้เห็นท่านมาสถิตอยู่ใกล้เรา เรานั้นจักพยายามตามสติกำลังจักทำ ความเพียรที่บุรุษพึงกระทำ ไปให้ถึงฝั่งแห่งมหาสมุทร.

ท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมหรณพทั้งลึก ทั้งกว้างเห็นปานนี้ ด้วยการกระทำความเพียรของบุรุษ ท่านนั้นจงไปในสถานที่ซึ่งใจของท่านยินดีเกิด. (พระไตรปิฎก ไทยฉบับหลวง เล่มที่ 28, 2525 : 112)

พระบรมราชาบาทสมเด็จพะพรหมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา ครูและอาจารย์ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2516 มีใจความสำคัญว่า “...การสร้างสรรค์ตนเอง การสร้างบ้านเมืองก็ตาม มิใช่สร้างในวันเดียว ต้องใช้เวลา ต้องใช้ ความเพียร ต้องใช้ความอดทน เสียสละ แต่สำคัญที่สุดคือความอดทน คือไม่ย่อท้อ ไม่ย่อท้อในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ดีงามนั้นทำมันน่าเบื่อ บางทีเหมือนว่าไม่ได้ผล ไม่ดัง คือดูมันครีทำดีนี้ แต่ขอรับรองว่า การทำให้ดีไม่ครี ต้องมีความอดทน เวลาข้างหน้าจะเห็นผลแน่นอนในความอดทนของตนเอง...”

ข้อเสนอแนะทางในการพัฒนาพฤติกรรมประหยัด คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2540 ดังนี้ 1. มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย 2. มีความพอดีในการบริโภค ละเว้นการฟุ้งเฟ้อที่เกินความสามารถ 3. ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด 4. คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนจ่าย และใช้เท่าที่จำเป็น 5. ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยหรือตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินไป 6. จัดงานและพิธีต่างๆ โดยใช้เท่าที่จำเป็น 7. เพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์ 8. รู้จักใช้ ดูแลรักษา และบูรณะทรัพย์ทั้งของตนเองและของส่วนรวม 9. วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบ มีสัดส่วนและออมไว้บ้างตามสมควร (แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมประหยัด คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพะพรหมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานไว้เมื่อครั้งเสด็จออกสมาคมในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันศุกร์ที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2529 มีใจความสำคัญว่า “...ทุกวันนี้ประเทศไทยมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และ

เสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญเราจะต้องรู้จักใช้ทรัพยากรทั้งนั้นอย่างชาญฉลาดคือไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า หากแต่ระมัดระวังใช้ด้วยความประหยัดรอบคอบ ประกอบด้วยความคิดพิจารณาตามหลักวิชา เหตุผล และความถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งถึงประโยชน์แท้จริงที่จะเกิดแก่ประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันยืนยาว...”

บทสรุปในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ม.4 เล่ม 2 เรื่องสามก๊ก ตอน กวนอุไปรับราชการกับโจโฉ มีใจความว่า ในชีวิตประจำวันของคนเรานั้น สถานภาพที่เป็นอยู่ย่อมมีมากกว่าหนึ่ง เช่น ผู้ชายหนึ่งคนอาจเป็นทั้งลูก เป็นพ่อ เป็นครู เป็นลูกจ้าง ซึ่งด้วยสถานภาพเหล่านี้ ทำให้ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นมากมาย ดังนั้น ความซื่อสัตย์และความกตัญญูก็ย่อมนำมา ประยุกต์ใช้ได้หลากหลายแนวทางยกตัวอย่าง เช่น เป็นลูกก็ควรกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นลูกจ้างก็ควรซื่อสัตย์กับงานที่ทำ เป็นครูก็ควรซื่อสัตย์กับอาชีพอันมีเกียรติ และในสถานะที่เป็นนักเรียนก็ควรซื่อสัตย์ต่อการเรียน ทั้งซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น กตัญญู เคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ นักเรียนเป็นลูกก็ต้องกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ นักเรียนเป็นพี่ก็ควรจะรักและซื่อสัตย์ต่อน้อง หากสามารถนำคุณธรรมที่ได้มาประยุกต์เชื่อมโยงใช้ในชีวิตประจำวันได้ดังนี้แล้ว ผู้ประพฤติก็น่าจะได้รับผลดีตอบแทนและผลดีก็จะส่งให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อไปข้างหน้า (เรื่องสามก๊ก ตอน กวนอุไปรับราชการกับโจโฉ, หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เล่ม 2, 2552 : 103)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานไว้ในโอกาสที่ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี นำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าละอองธุลีพระบาท เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พุทธศักราช 2526 ซึ่งมีใจความสำคัญว่า “...ซื่อสัตย์สุจริตนี้มีความสำคัญ เพราะหากว่าแต่ละคนมีความตั้งใจแล้ว แต่ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ก็ไม่มีเป้าหมายที่แน่นอนจะเปะปะไปทางโน้นที่ทางนี้ที่ ไม่มีทางที่จะสำเร็จในงานการใดๆ ฉะนั้น การที่มีความซื่อสัตย์สุจริตนั้น มีความสำคัญอยู่อันดับแรกก็คือ การให้รู้จักเป้าหมายของงาน คือความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ ...”

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535-2539 ได้ระบุไว้ว่า ความเป็นมาของมนุษยชาติสอนให้เราตระหนักว่า ชาติใดมี

ระเบียบวินัย มีความสมัคสมานสามัคคีปรองดอง คนชาตินั้นก็จะเจริญรุ่งเรือง คนชาติใดที่ขาดระเบียบวินัย ประเทศนั้นก็เสื่อมถอยและล่มสลายไปในที่สุด การที่ประเทศหนึ่งๆ จะพัฒนาหรือมีความเจริญก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงไร ต้องอาศัยเงื่อนไขสำคัญหลายประการ คุณภาพของคนหรือประชากรของประเทศนั้นๆ นับว่าสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะคุณภาพของคนในบ้านที่เกี่ยวกับความมีวินัย จึงเป็นแนวทางสำคัญยิ่งสำหรับการจัดการศึกษา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและความพยายามที่จะแก้ไขให้คนในชาติมีวินัยมากขึ้น โดยใช้วิธีการจัดระเบียบสังคม สร้างกฎขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยจัดการศึกษาเน้นการมีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535-2539)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่นักศึกษาปัจจุบันของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ สโมสรอาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2522 มีใจความสำคัญว่า “...ระเบียบในการทำงานนี้ จำเป็นต้องมี คือ มีวินัยนั่นเอง ถ้าไม่มีวินัยทำอะไรก็จะเปะปะไปหมด แม้ในห้องเรียนจะไม่ได้สอนว่าวิชานี้ๆ ต้องมีวินัย แต่ทุกวิชาต้องมีวินัย แม้จะไปสังสรรค์กัน ไปเล่นกีฬา กัน ไปพัฒนาชนบทก็ตาม ต้องมีวินัยทั้งนั้น ถ้าไม่มีวินัยงานนั้นมีหวังล้มเหลว หรือยิ่งกว่านั้นงานนั้นอาจจะมีหวังทำลายส่วนรวมก็ได้ถ้าไม่มีวินัย ขาดความรู้หน่อยอาจจะยังดี ดีกว่าชาติวินัย แต่ถ้ามีทั้งความรู้และวินัยก็ยิ่งดี...”

แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2550-2559 ของกระทรวงวัฒนธรรมมีเป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมั่นคงทางวัฒนธรรม การส่งเสริมให้คนไทยมีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมไทย การส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ การเสริมสร้างความเข้มแข็งสร้างจิตสำนึก ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามของคนในชาติ การธำรงรักษาวัฒนธรรมด้านมารยาทไทยอันเป็นรูปแบบปฏิบัติของคนไทย ตลอดจนการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2550-2559 กระทรวงวัฒนธรรม)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้แก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโอกาสเข้าเฝ้าฯ และรับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดี ณ

ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา ในวันพฤหัสบดี ที่ 6 กรกฎาคม พุทธศักราช 2521 มีใจความสำคัญว่า “...ทุกวันนี้ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ใหญ่เรามักจะพากันละทิ้งวิธีการเก่าๆ ในการอบรมฝึกฝนคุณธรรมและ ความสุภาพเรียบร้อยในกายวาจาใจของเยาวชน โดยมีได้หาวิธีการที่เหมาะสมมาทดแทนให้เพียงพอ ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะโดยมากเราไม่ค่อยจะคิดถึงเรื่องนี้กันนัก ด้วยเหตุที่มัวสนใจและตื่นเต็นกับ วิชาการอย่างใหม่กันหมด ประการหนึ่ง และด้วยเหตุผลที่ผลเสียหายมิได้เกิดขึ้นฉับพลันทันที หากแต่ ค่อยๆ เกิดขึ้นทีละเล็กละน้อย อีกประการหนึ่ง จึงปล่อยกันมาเรื่อยๆ ... ความจริง เยาวชนที่มีพื้น จิตใจดีอยู่แล้วและปรารถนาจะทำตัวให้ดีให้เป็นประโยชน์นั้นมีอยู่เป็นอันมาก แต่การทำความดีโดย ลำพังตนเองเป็นของยาก จำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์และแบบฉบับที่ดีอย่างใดอย่างหนึ่งยึดเหนี่ยว ... พุดง่าย ๆ คือต้องอาศัยผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งหรือเป็นผู้นำนั่นเอง ผู้ใหญ่จึงต้องถือเป็นหน้าที่และความจำเป็น ที่จะต้องช่วยเหลือเขา...”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุภาพ” เป็นคำเดียวกันใน ภาษาบาลี แต่ภาษาไทยแผลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำว่า “สุภาพ” เมื่อความหมายของสุภาพคือ สุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุข ภาวะที่ปลอดทุกข์ เป็นสุข เป็น ภาวะที่สมบูรณ์คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม” ความสุขแนวพุทธหรือสุภาพแนวพุทธ ประกอบด้วย ลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างส่องใส) วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด ไม่ขุ่น มัวเศร้าหมอง) สันติ (ความสงบไม่ร้อนรนกระวนกระวาย) ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความดีงามของชีวิต (พระมหาสากล สุภรเมธี (เดินชาบัน), ดร., 2558 : 355)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดสัมมนาเรื่อง การพัฒนาสังคมในด้านศีลธรรมและจิตใจ ซึ่งสภา สังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยจัดให้มีขึ้น มีใจความสำคัญว่า “...จิตใจและความประพฤติที่สะอาด และมีระเบียบ เป็นรากฐานสำคัญของชีวิต ทั้งจิตใจทั้งความประพฤติตั้งนั้นไซ้จะเกิดมีขึ้นเองได้ หากแต่จำต้องฝึกหัดอบรมและสนับสนุนส่งเสริมกันอย่างจริงจังสม่ำเสมอ นับตั้งแต่บุคคลเกิด ดังที่ มนุษย์ไม่ว่าชาติใดภาษาใด ได้เฝ้าพยายามกระทำสืบทอดกันมาทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรักษา ตัวและมีความสุข ความสำเร็จในการครองชีวิต ทั้งให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ด้วยความผาสุกสงบ ...”

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า ความสามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญของการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคม ไม่ว่าจะป็นหน่วยสังคมขนาดเล็ก ระดับครอบครัว ระดับองค์กร หรือขนาดใหญ่ ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก ความสามัคคีจะช่วยเกื้อหนุนให้กิจการงานที่ทำร่วมกันประสบความสำเร็จตามความประสงค์ ทุกคนเกิดความพึงพอใจ บรรลุเป้าหมายร่วมกัน มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้เกิดความเจริญก้าวหน้า แม้ว่าความสามัคคีจะเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทุกคนต่างยอมรับ แต่ความสามัคคีที่แท้จริงที่จะมีพลังสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม และคุณูปการแก่สังคมการอยู่ร่วมกันของมนุษย์นั้น ต้องเป็นความสามัคคีบนฐานความดี ความงาม และความจริง ยึดผลประโยชน์ของสังคมและส่วนรวมเป็นสรณะ ประสานการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีเอกภาพ มีจิตใจทุ่มเทเสียสละ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลยึดมั่นในระบบคุณธรรม และทำอย่างเต็มกำลัง เต็มศักยภาพ พลังทวีคูณของความสามัคคีเช่นนี้ จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างมีพลังมากขึ้น (ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (แนวคิดเรื่องอารยสามัคคี : สามัคคีบนฐานความดี ความงาม ความจริง นำเสนอครั้งแรก ณ ที่ประชุมสมัชชาสยามอารยะ วันศุกร์ที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2554)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้ในโอกาสเสด็จออกมหาสมาคม ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในวันอาทิตย์ ที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2547 มีใจความสำคัญว่า “...เวลานี้เราทุกคนมีภาระสำคัญที่ต้องร่วมมือกันเสริมสร้างความเป็นปรกติเรียบร้อยแก่บ้านเมือง เพื่อให้ประชากรชาวไทย มีความผาสุกสงบ ภาระทั้งนี้มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ หากเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกฝ่ายทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำให้ปรักปรำและสอดคลองเกื้อกูลกัน โดยมีจุดหมายและอุดมคติร่วมกัน ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายในสมาคมนี้ ตลอดจนประชาชนทุกหมู่เหล่า ทำความคิดจิตใจให้หนักแน่นแน่วแน่ และเที่ยงตรงเสมอกัน ที่จะร่วมมือร่วมคิดกัน ให้เต็มกำลังความสามารถและสติปัญญา ด้วยความสุจริตบริสุทธิ์ใจและด้วยความสามัคคีปรองดอง โดยยึดเอาประโยชน์อันยิ่งใหญ่ คือความมั่นคงผาสุกของบ้านเมืองเป็นเป้าหมายสูงสุด...”

พระพุทธพจน์ ในพระไตรปิฎกไทย (ฉบับหลวง) เล่มที่ 11 พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของน้ำใจในหมู่ชนไว้ว่า การให้ 1 เจรจาไพเราะ 1 การ

ประพจน์ให้เป็นประโยชน์ 1 ความเป็นผู้มีเมตตาธรรมทั้งหลาย ในคนนั้นๆตามควร 1 ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจในโลกเหล่านี้แล เป็นเหมือนสลักรถอันแล่นไปอยู่ ถ้าธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้ไม่พึงมีไซ้ ภารดาและบิดาไม่พึงได้ความนับถือ หรือความบูชาเพราะเหตุแห่งบุตร เพราะบัณฑิตทั้งหลายพิจารณาเห็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้โดยชอบ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความใหญ่และเป็นผู้อันหมู่ชนสรรเสริญทั่วหน้า ดังนี้ (พระไตรปิฎกไทยฉบับหลวง เล่มที่ 11, 2525 : 144)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2546 เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พุทธศักราช 2545 ความตอนหนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าเองก็มีความปีติเต็มตันใจ ที่ได้เห็นน้ำใจของทุกคน เช่นนี้ เพราะเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณธรรมข้อหนึ่ง ที่ยังมีอยู่อย่างบริบูรณ์ในจิตใจของคนไทย ก็คือการให้ การให้นี้ ไม่ว่าจะให้สิ่งใดแก่ผู้ใด โดยสถานใดก็ตาม เป็นส่วนที่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องประสานไมตรีอย่างสำคัญ ระหว่างบุคคลกับบุคคล และทำให้สังคม มีความมั่นคง เป็นปึกแผ่น ด้วยสามัคคีธรรมนอกจากนั้น การให้ ยังเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ให้ก็มีความสุข มีความอิ่มเอิบใจ ผู้รับก็มีความสุข มีกำลังใจ สังคมส่วนรวม ตลอดถึงประเทศชาติ ก็มีความผาสุก มีความร่มเย็น ในปีใหม่นี้ ข้าพเจ้าจึงปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะเห็นชาวไทย มีความสุขถ้วนหน้ากัน ด้วยการให้ คือ ให้ความรัก ความเมตตาแก่กัน ให้น้ำใจไมตรีกัน ให้อภัยไม่ถือโทษ โกรธเคืองกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน โดยมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน ด้วยความบริสุทธิ์ และจริงใจ...”

นอกจากคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการแล้ว คุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่รัฐให้ความสำคัญและมุ่งพัฒนาให้เกิดขึ้นในเยาวชนไทยคือ “จิตสาธารณะ” เนื่องจากโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดความเร่งรีบในการดำเนินชีวิต คนนิยมวัตถุมากขึ้น ทำให้เกิดการเอาใจเปรียบเห็นประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ขาดคุณธรรมจริยธรรม ขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม นำมาซึ่งปัญหาทางสังคมมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาการใช้ทางเท้าสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553 : 1-3)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาขององค์กรมหาชน (สมศ.) ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรับรอง พุทธศักราช 2559-

2563 ในส่วนมาตรฐานด้านผู้เรียนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมไว้ในมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพศิษย์ ในตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนเป็นคนดี ผู้เรียนดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีน้ำใจไมตรี มีจิตอาสาและมีการพัฒนาคุณธรรมด้านต่างๆ อาทิ วินัย สติ กตัญญู เมตตา อุตุน ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน ไม่เห็นแก่ตัว ผ่านการทำงาน ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ (ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน สมศ. รอบสี่ พุทธศักราช 2559-2563 : 2) ส่วนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกไว้ 8 ข้อ ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

โรงเรียนเมืองสมุทรสงครามเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มเปิดทำการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ในสายโรงเรียนมัธยมสามัญเมื่อปี พ.ศ.2498 โดยอาศัยเรียนอยู่กับโรงเรียนวัดป้อมแก้ว (อัครพงศ์ชนูปถัมภ์) ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2504 มีการเปลี่ยนแปลงจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นชั้นประถมปีที่ 5 ปี พ.ศ.2505 เปลี่ยนจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ พ.ศ. 2506 เปลี่ยนจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

พ.ศ.2507 ได้แยกตัวออกมาเป็นเอกเทศจากโรงเรียนวัดป้อมแก้วเพราะมีบริเวณอาคารเรียนไม่เพียงพอในสมัยนั้นผู้ว่าราชการจังหวัด นายประสิทธิ์ อุไรรัตน์ ได้ให้ที่ราชพัสดุบริเวณรอบสนามกีฬาากลางจังหวัดสร้างอาคารเรียนใหม่และย้ายมาเรียนเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2507 โดยมี นายสุทัศน์ ออกเวหารักษาการณ์ในตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้รับจัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียนและสิ่งก่อสร้างต่างๆ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

1 ตุลาคม 2523 โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้โอนไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ

7 กรกฎาคม 2546 โรงเรียนเมืองสมุทรสงครามได้โอนไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

ข้อมูลสภาพชุมชนโดยรอบ

1. สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นชุมชนในเขตเมืองมีประชากรประมาณ 3,000 คนบริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียนได้แก่ หน่วยงานราชการต่างๆ เช่น ศาลากลางจังหวัดสมุทรสงคราม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม ศาลจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น อาชีพหลักของชุมชนคือ รับจ้าง เกษตรกรรม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปคือ ทำบุญเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา วันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแต่งงาน การอุปสมบท เป็นต้น

2. ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพหลักคือรับจ้างส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัวต่อปี 65,000 บาท จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 4 คน

3. โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม อยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้เช่น ศาลากลางจังหวัดสถานีตำรวจ ไปรษณีย์และวัด ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม หลวงพ่อพระครูสมุทรวุฒิคุณ เจ้าอาวาสวัดป้อมแก้ว เป็น

ต้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี

วิสัยทัศน์

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ก้าวสู่สากล บนพื้นฐานของความเป็นไทย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

1. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกระดับในโรงเรียนให้มีคุณภาพเทียบเคียงมาตรฐานสากล
2. ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม
3. พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
4. ปรับปรุงระบบบริหารจัดการมุ่งเน้นผลงานโดยใช้รูปแบบ ITEM – KM และใช้รูปแบบการกำหนดผลความสำเร็จอย่างสมดุล (Balanced Scorecard)

เป้าประสงค์

- จัดการเรียนการสอนด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรเทียบเคียงมาตรฐานสากล
- จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันให้แก่ผู้เรียน
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมอุปนิสัย สุขภาพกายและจิต รวมทั้งสุนทรียภาพด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์และกีฬาให้แก่ผู้เรียน
 4. พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ

5. พัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยใช้รูปแบบ ITEM – KM และใช้รูปแบบการกำหนดผลความสำเร็จอย่างสมดุล (Balance Scorecard)

6. สนับสนุนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายระดมทรัพยากรร่วมพัฒนาการศึกษา การใช้แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น

คำขวัญของโรงเรียน “เรียนดี สามัคคี ประหยัด สะอาด มารยาทงาม”

สีประจำโรงเรียน “เหลือง ฟ้า”

ปรัชญาโรงเรียน “ปัญญา กิตติ สิโลกวัฑฒนิ ปัญญาเป็นเครื่องเพิ่มพูน เกียรติคุณและชื่อเสียง”
(ข้อมูลทั่วไป แผนปฏิบัติการประจำปี โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม, 2560 : 1)

โครงการ / กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้กำหนดเป้าหมาย แนวทาง กระบวนการและการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยความร่วมมือของครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะ ทีมงาน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ตามขั้นตอน สอดคล้องตามพันธกิจของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการเรียนการสอน หน้าที่พลเมืองและค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนในเรื่อง ความเป็นไทย รักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความปรองดอง สมานฉันท์ และความมีวินัยในตนเอง โดยมี วิสัยทัศน์และหลักการ ดังนี้

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ นำทางตนเองและผู้อื่น เชื่อมโยงความรู้ที่เรียน สู่โลกแห่งความเป็นจริง บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่างๆ โดย

มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็ม ศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรและการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนาเด็ก และเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
3. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
4. เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. เป็นหลักสูตรที่อิงหลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช 2551 (หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, 2557 : 1-2)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอว่า ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครู และผู้บริหาร สามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการโดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง 4 ลักษณะคือ กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ประกอบด้วยพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมรยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา
2. กิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำวันประกอบด้วย กิจกรรมหน้าเสาธง กระทำเพื่อระลึกถึง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง

กิจกรรมน้องใหม่ที่ กิจกรรมพุทธศาสนสุภาสิต กิจกรรมประจำสัปดาห์ประกอบด้วย สวดมนต์
สรภัญญะประจำสัปดาห์ ทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์

3. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยวันวิสาขบูชา
วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษาฯ สถานศึกษาจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โดย
ประดับธงเหลือง ธงธรรมจักร

4. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ ประกอบด้วยกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมบันทึก
ความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมนิทรรศการผลงานทาง
พระพุทธศาสนา กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน และกิจกรรมอบรมธรรมะ 5 นาที (กระทรวงศึกษาธิการ,
แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, 2546 : 42-47)

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเยาว์ปัญญาด้าน
ศีลธรรม จริยธรรมของนักเรียน ควรมีดังนี้

1. จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายในสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝัง
ศีลธรรม และจริยธรรมให้แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง
2. หัวหน้าสถานศึกษา ครู อาจารย์ และบุคลากรในสถานศึกษา ประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็น
แบบอย่างของผู้มีศีลธรรมและจริยธรรมที่ดี
3. ดำเนินการอบรมสั่งสอนผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้มีการ
ปฏิบัติตนอย่างต่อเนื่อง
4. แนะนำให้ผู้เรียนปฏิบัติตนนอกสถานศึกษาอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ที่ดี
5. กำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ของสถานศึกษา ตามหลักศีลธรรม และจริยธรรม เพื่อให้
นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
6. ต้องมีการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียน โดยฝึกปฏิบัติจริงจนเป็นนิสัย
7. สอดแทรกศีลธรรม และจริยธรรม เข้าไปในการสอนทุกวิชา

8. จัดให้มีสื่อ อุปกรณ์ของการเรียนการสอนศิลปกรรม จริยธรรม กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ตามความเหมาะสม

9. จัดให้มีการประเมิน และวัดผลการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนทางศิลปกรรม และ จริยธรรมเป็นระยะ นำผลการประเมินและการวัด มาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ, การจัดทำคู่มือพัฒนาคุณ ภาวะทางอารมณ์ ศิลปกรรม และจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา, 2544 : 13-14)

โครงการต่างๆ ที่ดำเนินงาน

โครงการที่ 1. โรงเรียนวิถีพุทธ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดำเนินการจัดขึ้นโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ และภาคส่วนต่างๆ ดำเนินการปลูกฝัง อบรม ฝึกฝนนักเรียน ตามวิธีการของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการบูรณาการตาม หลักไตรสิกขา อันมี ศีล สมาธิ ปัญญา เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” มีปัญญา รู้ เข้าใจในคุณค่า ปลูกฝัง ฝึกฝน ให้ผู้เรียนได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไป ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันจะทำให้เด็กเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาการตนเองเต็มตาม ศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม ดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยมีการดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอนของการ ทำโครงการ คือ

1. ประชุมคณะครูฝ่ายวิชาการ
2. วางแผนและจัดทำโครงการ
3. วางแผนงาน
4. กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน
5. ดำเนินการตามแผนงาน
6. สรุป ประเมินผลโครงการ และรายงานผล

โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดีของสังคม
2. เพื่อพัฒนานักเรียน เรื่อง การกิน อยู่ คู่ พัง ให้เป็น
3. เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

โครงการที่ 2. ค่ายอบรมปฏิบัติธรรมผลิตต้นกล้ามัคคานุกา (สำหรับชั้นอนุบาล 3)

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า โครงการค่ายอบรมปฏิบัติธรรมผลิตต้นกล้ามัคคานุกา (สำหรับชั้นอนุบาล 3) จัดให้มีขึ้น ณ ห้องประชุมใหญ่ โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ช่วงระหว่างต้นเดือนกรกฎาคม ประจำปีการศึกษา โดยทางโรงเรียนได้ทำการจัดค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมในระดับชั้นอนุบาล 3 เป็นเวลา 1 วัน โดยมีการดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอนของการทำโครงการ คือ

1. ประชุมคณะครูฝ่ายวิชาการ
2. วางแผนและจัดทำโครงการ
3. วางแผนงาน
4. กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน
5. ดำเนินการตามแผนงาน
6. ดำเนินกิจกรรมเข้าค่ายอบรมผลิตต้นกล้าอาสาพัฒนาคุณธรรมระดับปฐมวัย
7. สรุป และประเมินผลโครงการ

โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนนำหลักธรรมไปใช้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

โครงการที่ 3. ค่ายอบรมปฏิบัติธรรมเยาวชนต้นกล้าคุณธรรมตามรอยเท้าพ่อ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า ค่ายอบรมปฏิบัติธรรมเยาวชนต้นกล้าคุณธรรมตามรอยเท้าพ่อ เป็นกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม สำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสน้อมนำแนวทางการปฏิบัติตนตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเข้มข้น จัดให้มีขึ้น ณ ห้องประชุมใหญ่โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ดำเนินการสายชั้นละ 2 วันตลอดเดือนมิถุนายน ของทุกปีการศึกษา โดยดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอนของการทำโครงการ คือ

1. ประชุมคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ
2. วางแผนและจัดทำโครงการ
3. วางแผนงาน
4. กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน
5. ดำเนินการตามแผนงาน
6. สรุป และประเมินผลโครงการ

โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 5 ประการ คือ

1. เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมที่ตรัสมาจากพุทธโอษฐ์โดยตรง
2. เพื่อปลูกฝังนักเรียน ให้มีหลักจริยธรรม เสมือนเป็นเสาเข็ม เสาหลักของจิตใจ ที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ด้วยการรักษาศีล 5
3. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
4. เพื่อสร้างกิจกรรมที่ดีให้เป็นอย่างกับสังคมไทย เสริมสร้างศรัทธาในพุทธศาสนา ให้ทุกคนเห็นประโยชน์ของการนำพุทธศาสนา มาแก้ไขปัญหาสังคมโดยรวม
5. เพื่อทรงไว้ซึ่งคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ยั่งยืน ยาวนาน สืบไป

โครงการที่ 4. โครงการโรงเรียนสีขาว

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า โครงการโรงเรียนสีขาว ได้ดำเนินการจัดขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะปกป้อง คัดกรอง และดูแลเยาวชนในสถานศึกษาให้พ้นจากมหันตภัยสารเสพติด การพนัน สื่อลามก และการทะเลาะวิวาท ที่จะนำไปสู่อาชญากรรม และความเสื่อมโทรมทางสังคม ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญที่จะต้องพัฒนาเยาวชนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศ โดยใช้ยุทธศาสตร์การสร้าง “โรงเรียนสีขาว” เป็นภูมิคุ้มกันนักเรียนให้ปลอดภัยจากสารเสพติด การพนัน สื่อลามก และการทะเลาะวิวาทได้อย่างถาวร โดยดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอนของการทำโครงการ คือ

1. ประชุมคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ
2. วางแผนและจัดทำโครงการ
3. วางแผนงาน
4. กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน
5. ดำเนินการตามแผนงาน
6. สรุป และประเมินผลโครงการ

โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เพื่อให้สถานศึกษาปลอดภัยจากสารเสพติด การพนัน สื่อลามก และการทะเลาะวิวาท
2. เพื่อแสวงหาแนวทางป้องกัน และการแก้ไขปัญหาสารเสพติด การพนัน สื่อลามก และการทะเลาะวิวาท ให้มีผลในเชิงปฏิบัติโดยเร็วและต่อเนื่อง

โครงการที่ 5. Zero Waste School หมอสะอาดจิตอาสาพิทักษ์โลก

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า โครงการ Zero Waste School หมอสะอาดจิตอาสาพิทักษ์โลก ได้ดำเนินการจัดขึ้นตามนโยบาย โรงเรียนปลอดขยะ สถานศึกษากำจัดขยะสร้างสรรค์ สร้างคุณธรรมเข้มแข็ง ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม เป็นกิจกรรม

การบูรณาการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา เพื่อลดภาระการจัดการกับปัญหาขยะให้กับกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากในแต่ละวันโรงเรียนทั่วประเทศ ได้นำออกขยะชนิดต่างๆ มาเป็นภาระอันหนักต่อเจ้าหน้าที่ในการจัดการดูแลต่อ สิ้นเปลืองงบประมาณของประเทศชาติ ในการจัดการปัญหาขยะเป็นจำนวนมาก จึงมีแนวคิดที่จะให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางหน่วยกระจายความรู้ เป็นต้นแบบ เตรียมความพร้อมก่อนนำออกสู่สังคมบ้านเรือนประชาชนต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม นั้น ได้มีการทำโครงการหอมสะอาดภายในโรงเรียนมาก่อนแล้ว ซึ่งเป็นโครงการเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะระดับประเทศ ที่มีการให้ความรู้ ปลุกจิตสำนึกในการบริหารจัดการขยะทุกชนิดภายในโรงเรียนอย่างง่าย แต่สร้างสรรค์ แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ต่างๆ ทั่วประเทศไทย โดย พระอาจารย์สุโชติ ปิชาโชโต ทางเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม มีความเห็นชอบในแนวทางและวิธีการดังกล่าว จึงให้เป็นโรงเรียนต้นแบบในด้านนี้ โดยดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอนของการทำโครงการ คือ

1. ประชุมคณะครูฝ่ายวิชาการ
2. วางแผนและจัดทำโครงการ
3. วางแผนงาน
4. กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน
5. ดำเนินการตามแผนงาน
6. ดำเนินกิจกรรมอบรมจิตอาสาหอมสะอาดให้กับนักเรียนทั้งโรงเรียน ในค่ายอบรมปฏิบัติ

ธรรมเยาวชนต้นกล้าคุณธรรมตามรอยเท้าพ่อ

7. สรุป และประเมินผลโครงการ

โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เพื่อให้โรงเรียนสะอาด ปราศจากขยะ
2. เพื่อช่วยลดโลกร้อน ลดโรคร้ายไข้เจ็บ ลดมลภาวะเป็นพิษ

3. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน

4. เพื่อสร้างสรรค์สังคมชีวิตในครอบครัวและชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1. การสาธยายธรรมและฟังธรรมะจากพุทธโอษฐ์หน้าเสาธงก่อนเข้าชั้นเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า การสาธยายธรรมและฟังธรรมะจากพุทธโอษฐ์หน้าเสาธงก่อนเข้าชั้นเรียน เป็นกิจกรรมประจำวันที่นักเรียนได้ทำการสาธยายธรรม ซึ่งเป็นพระสูตรจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า พระไตรปิฎก เฉพาะส่วนที่เป็นคำสอนจากพุทธโอษฐ์โดยตรง จัดให้มีขึ้น ณ ลานกิจกรรมหน้าเสาธง ของ โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เริ่มขึ้นตั้งแต่เวลา 8.00 – 8.30 น. ภายหลังจากนักเรียนได้ทำการเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติไทย บูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล 5 นั่งสมาธิด้วยวิธีอานาปานสติภาวนา (มีสติรู้ลมหายใจเข้า-ออก) และแผ่เมตตา มีวัตถุประสงค์ 6 ประการ ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้นักเรียนได้มีความภาคภูมิใจในสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้สึกสำนึก รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตสาธารณะต่อสังคม ประเทศชาติ มีความรู้รักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
2. เพื่อให้นักเรียนได้ใกล้ชิดพระรัตนตรัย ทำให้จิตใจมีความสงบนิ่ง มั่นคง มีความเบิกบานแจ่มใส เพราะได้ระลึกถึง ทบทวนสิ่งที่พึงทางจิตใจในการดำเนินชีวิตของตนเอง
3. เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เรื่องของการรักษาศีล 5 เป็นการป้องกัน กาย วาจา ใจ ของตนเอง ไม่ให้เกิดการเบียดเบียนกัน ทำให้ส่วนรวมเกิดความสงบ มีสันติสุข
4. เพื่อให้นักเรียนได้มีสติ ทบทวนตนเอง เพื่อปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดของตนเอง มีจิตใจอยู่กับตัวเอง เกิดความสงบ ทำให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ จิตใจ มีสติ มีสมาธิ พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในบทเรียนที่ครูบาอาจารย์จะได้มอบให้ศึกษา ฝึกฝนต่อไป

5. เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกรักตนเอง รักผู้อื่น เห็นคุณค่าของสันติสุขและความสงบสุข เพราะการไม่เบียดเบียนกัน มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข พ้นจากความทุกข์ เช่นเดียวกับตนเอง

6. เพื่อให้นักเรียนได้รับการอบรมสั่งสอนจริยธรรมกับครูบาอาจารย์ ผู้มีหน้าที่ประจำวัน มีความตระหนักรู้ในสิ่งที่ควรกระทำ และไม่ควรกระทำ ให้นักเรียนรู้จักวิธีการนำเอาหลักธรรมต่างๆ ไปใช้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

มีวิธีการดำเนินการดังนี้

ครูผู้มีหน้าที่ประจำวัน กล่าวขานบทกวีเตือนสติที่นักเรียนทำผิด อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ปลุกฝังจิตสำนึกให้กับนักเรียน อีกทั้งแจ้งความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ปรับตัว เตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมต่างๆ ที่จะมาถึง และทุกวันพฤหัสบดี พระอาจารย์ ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนจะทำการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มเติม ด้วยการนำนั่งสมาธิเพิ่มเติมจากวันปกติ แล้วนำแผ่เมตตาให้กับตนเอง พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณทั้งหลาย อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลคุณงามความดีที่ได้กระทำมา แต่บูรพาจารย์ของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม แต่บรรพชนผู้ล่วงลับของนักเรียน ตลอดถึงสรรพสัตว์ทั้งหลาย ต่อด้วยการเล่านิทานชาดก นิทานธรรมะนันทนาการให้กับนักเรียน และสาธยายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ โดยตัวแทนนักเรียนต้นกล้าจิตอาสาสมัครคนๆ ผู้มีความสามารถในการสาธยายพระสูตรประจำตัวของตน อย่างคล่องแคล่ว ได้ทำการสาธยายพระสูตรเพื่อเป็นธรรมทานให้กับทุกคนได้ฟัง หรือในบางครั้งพระอาจารย์ก็นำสาธยายพระสูตรสามัญ พร้อมกันทั้งโรงเรียน ต่อจากนั้น พระอาจารย์จึงได้บรรยายขยายความในหัวข้อธรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักวิธีการนำไปใช้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ต่อด้วยกิจกรรมกายบริหาร ร้องเพลงมาร์ชประจำโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม และแยกย้ายเข้าชั้นเรียนอย่างเป็นระเบียบ

กิจกรรมที่ 2 การสาธยายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ โดยคุณครูประจำชั้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า การสาธยายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ โดยคุณครูประจำชั้น จัดให้มีขึ้นในห้องเรียนทุกห้องของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เป็นประจำวันทุกวัน ตามช่วงเวลาต่างๆ ที่คุณครูประจำชั้นเห็นว่าเหมาะสม ตามบริบทของแต่ละห้องเรียน เริ่มตั้งแต่วันที่ 8.30 น. เป็นต้นไป โดยคุณครูประจำชั้นจะนำนักเรียนสาธยายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ คือการท่องบททวนพระสูตร

ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต จากหนังสือคู่มือพระสูตรคำสอนจากพุทธโอษฐ์สำหรับนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนหลักธรรมสำคัญได้อย่างคล่องปาก ชื่นใจ และเข้าใจในหัวข้อธรรมจากพุทธโอษฐ์นั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ปลูกฝังความเชื่อที่ถูกต้องสร้างความเห็นที่ตรงกันได้ (สัมมาทิฏฐิ) ภายในความคิดจิตใจของนักเรียนซึ่งการสาธยายธรรม ได้อย่างนี้ พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า จะมีอานิสงส์มาก ช่วยเพิ่มพูนความเป็นเลิศทางสติปัญญา และเป็นเครื่องมือช่วยกล่อมเกลาคความประพฤติของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมที่ 3 พืต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานุกา ชวนน้องท่องธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า กิจกรรมพืต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานุกา ชวนน้องท่องธรรม จัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกวัน ในห้องเรียนระดับชั้นอนุบาล 1 และ 2 ทั้ง 8 ห้อง ของอาคาร 4 โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ในช่วงเวลา 11.30 น. เป็นต้นไป โดยคุณครูหัวหน้าหมวดสาระสังคมศึกษา จะทำการเปิดรับนักเรียนอาสาสมัครจิตอาสาแห่งธรรมะจากพุทธโอษฐ์ ประจำปีการศึกษา ที่เรียกว่า ต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานุกา ซึ่งเป็นนักเรียน รุ่นพี่ จากชั้นป.3-6 จำนวน 40 คน ที่มีความเชี่ยวชาญสามารถท่องธรรมะจากพุทธโอษฐ์ได้อย่างคล่องปาก ชื่นใจ และมีความเข้าใจในบทธรรมเป็นอย่างดี เป็นผู้ถ่ายทอด บอกสอนธรรมะนั้นให้น้องได้ท่องตาม จนจดจำได้อย่างคล่องปาก ชื่นใจ และเข้าใจ เช่นเดียวกัน ตามกำลังความสามารถ กิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นหลังจากนักเรียนทุกคนรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว ก่อนที่นักเรียนระดับอนุบาลจะนอนหลับพักผ่อนในตอนกลางวัน พืต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานุกา เป็นจิตอาสาทำการช่วยเหลือคุณครูอนุบาลดูแลน้อง ๆ ตั้งแต่ดูแลน้องแปรงฟัน ล้างหน้า ทาแป้ง ปิดกวด ทำความสะอาดห้องเรียน เพื่อเตรียมการเปลี่ยนห้องเรียนของน้องให้เป็นห้องนอน ปูที่นอนให้น้อง ๆ ต่อจากนั้นพี่ ๆ จะทำการชวนน้องชั้นอนุบาล 1 และ 2 ทั้ง 8 ห้อง จำนวนประมาณ 250 คน ท่อง/ทบทวนธรรมะจากพุทธโอษฐ์ก่อนน้องนอนพักกลางวัน กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เพื่อให้เด็กเล็ก ช่วงวัย 4-5 ขวบซึ่งนับว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญในการเจริญเติบโตทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ได้เรียนรู้ จดจำคำสอนที่ตรงใจซึ่งเป็นธรรมะจากพระโอษฐ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการวางรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต สร้างทัศนะ มุมมองของชีวิตใหม่ ปู

พื้นฐานความคิดและจิตใจ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้นักเรียนได้ตระหนักรู้ และสามารถแยกแยะได้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว การกระทำเช่นไร นำมาสู่บาป บุญ คุณ โทษ ของชีวิตได้

2. เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมคือความเป็นผู้มีจิตสาธารณะให้กับนักเรียนรุ่นพี่ และสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างรุ่นพี่ กับรุ่นน้อง ผ่านกิจกรรมการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ให้กับโรงเรียน มุ่งสร้างต้นกล้าแห่งคุณธรรมจริยธรรม สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยความเสียสละและพากเพียรของนักเรียนรุ่นพี่จิตอาสาทุกคน นำมาซึ่งความปิติใจและความสุขให้กับนักเรียนจิตอาสาทุกคน เมื่อได้ระลึกถึงสิ่งดีๆ ที่ได้ทำ ความรู้สึกนี้เมื่อถูกปลูกฝังให้งอกงามภายในใจ จะสามารถพัฒนาต่อยอดความเป็นผู้มีจิตสาธารณะ รู้จักแบ่งปันให้กับสังคมในวงกว้างในอนาคตได้ต่อไป

กิจกรรมที่ 4. นิทานชาดกก่อนนอนจากพระอาจารย์ (สำหรับสายชั้นอนุบาล)

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า กิจกรรมนิทานชาดกก่อนนอนจากพระอาจารย์ (สำหรับสายชั้นอนุบาล) จัดให้มีขึ้นทุกวัน ในช่วงเวลา 11.30 น. เป็นต้นไป ในห้องเรียนระดับชั้นอนุบาลทุกห้อง บริเวณชั้น 1 และชั้น 2 ของอาคาร 40 ปี โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม โดยพระอาจารย์ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนจะมาเล่านิทานชาดก คือนิทานสอนธรรมะ เป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงบำเพ็ญพระบารมีเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ให้นักเรียนชั้นอนุบาลฟังก่อนนอน เริ่มจากพระอาจารย์มอบโอกาสให้ พี่ ๆ จิตอาสาชวนน้องท่องธรรม ได้ทำหน้าที่ประจำวันจนเสร็จเรียบร้อย พระอาจารย์ก็จะเริ่มกล่าวทักทายเด็ก ๆ และเริ่มเข้าสู่การเล่านิทานชาดกจนจบ หนึ่งเรื่อง ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 15 นาที เมื่อเล่านิทานชาดกจบลง พระอาจารย์จะเปิดโอกาสให้พี่ ๆ จิตอาสา ได้นำน้อง ๆ ท่องคำบูชาพระก่อนนอน เมื่อท่องคำบูชาพระเสร็จแล้ว พระอาจารย์จะนำเด็ก ๆ เข้านอน ด้วยการกล่าวคำอวยพรให้นักเรียนทุกคน เป็นเด็กดี มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ฯลฯ และนอนหลับฝันดี กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เพื่อปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม (สัมมาทิฐิ) ให้กับต้นกล้าตัวน้อย ๆ ที่กำลังผลิใบอ่อนและค่อย ๆ เจริญเติบโต ซึ่งต่อไปจะเติบโตมาเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ให้พวกเขาได้รู้จัก ผิด ชอบ ชั่ว ดี บาปบุญ คุณ โทษ รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ผ่านนิทานชาดก ซึ่งเป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า นักเรียนจะได้รับรู้เรื่องราวทางจริยธรรม

ความประพติของพระโพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญคุณธรรม ได้ศึกษาเรียนรู้ถึงการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ด้วยความเสียสละ ในสถานการณ์ต่าง ๆ นำมาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตประจำวันในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

2. เพื่อให้เด็ก ๆ ระดับอนุบาลได้เรียนรู้และเข้าใจความเป็นมาและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ศึกษา และปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ตามความสามารถแห่งช่วงชั้นวัย

3. เพื่อเป็นการติดตาม ประเมินผลงาน และให้กำลังใจแก่รุ่นพี่จิตอาสาชวนน้องธรรม

4. เพื่อเป็นการนันทนาการ ให้ความสุข เป็นอาหารทางปัญญา แต่เด็ก ๆ ในชั้นอนุบาล ก่อนพักนอน นอนหลับตอนกลางวัน เป็นการกระตุ้นพัฒนาการ การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย

กิจกรรมที่ 5. ชุมนุมต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานาคา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า ชุมนุมต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานาคา จัดให้มีขึ้นบริเวณห้องประชุม ชั้นสามของอาคาร 40 ปี โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ในทุกวันพุธ เวลา 14.30 น.-15.30 น. เป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในกิจกรรมชุมนุมนักเรียน สำหรับนักเรียนที่มีความสนใจและต้องการฝึกฝนทักษะเฉพาะทาง ในที่นี้ จะเป็นการศึกษา ทบทวนฝึกฝน ปฏิบัติและดำเนินตามคำสอนจากพระโอษฐ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเริ่มจาก ทางโรงเรียน จะทำการเปิดรับสมัครนักเรียนผู้มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมต้นกล้าสมัครคานาคา จำนวนประมาณ 100 คน เมื่อถึงชั่วโมงกิจกรรมชุมนุม ก็ดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

- รวมแถว คณะกลุ่มนักเรียนทุกระดับชั้น ตามที่ครูบาอาจารย์ได้วางระเบียบไว้ นักเรียนรุ่นพี่ผู้เป็นผู้นำแถว คอยบอกกล่าวตักเตือนน้องๆ ด้วยความเอื้อเฟื้อ

- พระอาจารย์ ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน หรือ คุณครูผู้ดำเนินกิจกรรมชุมนุม กล่าวทักทายนักเรียนและนำกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย

- ให้ครูบาอาจารย์ และนักเรียน ทบทวนศีล 5 ของตนเอง ว่ามีความผิดพลาด หรือ บกพร่องประการใด หากมีส่วนผิดพลาด ก็ให้ตั้งใจปรับปรุงแก้ไข และสำรวม ระมัดระวัง กาย วาจา ใจ ของตน

ต่อไป เพื่อปิดกั้นความเศร้าหมองและความผิด บาป อันเป็นสิ่งอกุศลถ่วงดุล ความเจริญงอกงาม ของชีวิตและจิตวิญญาณ ตาม แนวทางของพระพุทธศาสนา

- นันทนาการนักเรียนด้วยสื่อธรรมะต่างๆ และ ชมนิทานชาดก ผ่านเครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- สาธยายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ นั่งสมาธิ สงบจิตใจ และแผ่เมตตาไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลาย
- ประธานชุมนุมนำน้อง ๆ กล่าวคำลาพระรัตนตรัยยกกล่าวคำน้อมสการขอบคุณพระอาจารย์ และ คุณครูผู้ดำเนินกิจกรรมชุมนุม
- เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

กิจกรรมที่ 6 คอร์สปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชน “ตามหาลมหายใจ” (ช่วงปิดภาคเรียนที่ 1)

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า กิจกรรมคอร์สปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชน “ตามหาลมหายใจ” (ช่วงปิดภาคเรียนที่ 1) จัดให้มีขึ้นทุกปี ในช่วงปิดภาคเรียนที่ 1 เป็นจำนวนระยะเวลา 5 วัน 4 คืน ในศูนย์ปฏิบัติธรรมที่โครงการต้นกล้ามัคคานุกา ดำเนินการจัดหาให้ ภายใต้ความร่วมมือของโรงเรียน ผู้ปกครอง ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนและทีมงานโครงการต้นกล้ามัคคานุกา ลักษณะกิจกรรม เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้นตามหลักไตรสิกขา ด้วยการรักษาศีล 5 เจริญสติสัมปชัญญะ ฝึกฝนสมาธิ ฟังธรรมศึกษาธรรมเจริญปัญญา กิจกรรมนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ 5 ประการ คือ

1. เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มข้น โดยศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมที่ตรัสมาจากพุทธโอษฐ์โดยตรง
2. เพื่อบ่มเพาะจิตใจของเยาวชนให้มีหลักศีลธรรมจริยธรรมเป็นตั้งเสาะเชื่อน เสาะหลักของชีวิต สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ด้วยการรักษาศีล 5 การเจริญสติสัมปชัญญะและการฝึกฝนสมาธิ อันก่อให้เกิดสภาวะจิตใจที่ตั้งมั่น เป็นผลดีต่อการศึกษาเล่าเรียน
3. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระภิกษุสงฆ์ คุณครู ผู้ปกครอง นักเรียน เกิดเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ที่มีคุณภาพและเข้มแข็งในการร่วมมือกันพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา

4. เพื่อสร้างกิจกรรมที่ดีเป็นแบบอย่างในสังคมไทย ให้ทุกคนเห็นประโยชน์ของการนำคำสอนในทางพุทธศาสนา มาแก้ไขปัญหาสังคมโดยรวม

5. เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ยั่งยืนคู่ชาติไทยสืบไป

หลักแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เป็นสิ่งที่จะต้องกระทำควบคู่กันไประหว่างการศึกษาด้านวิชาการและการให้ความรู้ อบรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในวิชาการต่างๆ และนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เป็นประโยชน์สำหรับใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยแต่ละแนวคิดมีความเชื่อพื้นฐานที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีทางพุทธศาสตร์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม เกิดขึ้นเมื่อ 543 BC. ในประเทศอินเดีย โดยมีพระสมณโคตมเป็นศาสดาผู้ประกาศปรัชญาในแนวคิดนี้ เน้นหลักธรรมอันเป็นสัจธรรม วิธีการสอนการเผยแผ่ การสืบทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติ เน้นคุณธรรมในการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา นำมาซึ่งสอนมี 3 ประการ คือ ให้เว้นความชั่วทั้งปวง ให้ทำความดี และชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด ในหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้นำมาประกาศเป็นคุณธรรมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด หมายถึง การปฏิบัติตามข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่งย่อมเกี่ยวข้อได้ข้อธรรมอื่นตามมาเป็นแนวคิดทาง จริยศาสตร์ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและทางจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติพื้นฐานทางการกระทำทางกาย ไปสู่ขั้นสูงที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิด ที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นทางจิตใจ

ในหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ มี 3 ชั้น คือ ชั้นมูลฐาน ชั้นกลางและชั้นสูง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (พระครูวินัยธรอำนาจ พลปัญญา, พระมหาภักขุวัชร เขมทสสี และพระวรเวช วรรณโม, 2560 : 335-338)

1. จริยศาสตร์ชั้นมูลฐาน ประกอบด้วยศีล 5 ธรรม 5 ดังต่อไปนี้

- 1.1 เว้นจากการเบียดเบียนทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ เป็นศีล มีเมตตากรุณาต่อสัตว์ และมนุษย์ เป็นธรรม
- 1.2 เว้นจากการลักฉ้อทรัพย์ เป็นศีล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีอาชีพสุจริต เป็นธรรม
- 1.3 เว้นจากการประพฤติดีในกาม เป็นศีล สำรวมในกาม เป็นธรรม
- 1.4 เว้นจากการพูดปด เป็นศีล พูดจริง เป็นธรรม
- 1.5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัย เป็นศีล มีสติ สำรวมระวัง เป็นธรรม
2. จริยศาสตร์ชั้นกลาง ประกอบด้วย กุศลกรรมบถ 10 ประการ ดังต่อไปนี้
 - 2.1 กาย 3 ข้อ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือมนุษย์ หรือเบียดเบียนทำร้ายชีวิต เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดีในกาม
 - 2.2 วาจา 4 ข้อ คือ เว้นจากพูดปด เว้นจากพูดยุยงให้แตกร้าวกัน เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเหลวไหล เพื่อเจ้า
 - 2.3 ทางใจ 3 ข้อ คือ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้เขาถึงความพินาศ ไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม โดยมีความเห็นถูกต้อง (ว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มารดาบิดามีคุณ เป็นต้น)
3. จริยศาสตร์ชั้นสูง ประกอบด้วย อริยมรรค แปลว่า “ทางอันประเสริฐ” หรือ ทางสายกลาง มี 8 ประการ ดังนี้
 - 3.1 ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ
 - 3.2 ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน
 - 3.3 การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ได้แก่ ยุให้แตกร้าว ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า
 - 3.4 การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักฉ้อทรัพย์ ไม่ประพฤติดีในกาม
 - 3.5 การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ที่มีโทษ ประกอบอาชีพชอบธรรม
 - 3.6 ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว
 - 3.7 การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา หรือความรู้สึกสุข ทุกข์ ตลอดจนใจ ไม่ทุกข์ ไม่สุข จิตและธรรม รวม 4 ประการ ให้รู้เท่าทัน เห็นทั้งความเกิดความดับ

3.8 การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่ ที่เรียกได้ว่า ฌาน

4

เป็นที่ยอมรับกันว่า ในเรื่องวิธีการสอนของพุทธศาสนา เน้นการสอนแบบอริยสัจที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการพัฒนาการทางจริยธรรม พระพุทธเจ้าทรงนำเอาสังขธรรมมาแสดงแก่มนุษย์ในรูปแบบที่เรียกว่าอริยสัจ 4 แต่ที่จริงสาระสำคัญที่พระองค์ต้องการ คือ เรื่องอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท และนิพพานนี่เอง พอมาสื่อกับประชาชน ใช้อริยสัจ 4 เพื่อให้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ การสอนนั้นต้องเริ่มจากสิ่งที่มองเห็น สิ่งที่ปรากฏ หรือสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก จึงเริ่มด้วยปัญหาต่างๆ ที่หลังอริยสัจนี้พูดถึงผลก่อนแล้วจึงสาวไปหาเหตุ ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ คู่ที่หนึ่ง คู่ที่สอง นิโรธเป็นผล มรรคเป็นเหตุ ยกผลมาพูดก่อนเหตุ ทั้งสองชุด การที่พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้จะต้องมีเหตุผลในการตรัส

การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามีความประเสริฐในลักษณะต่างๆ ในความเป็นพระศาสดานั้น นอกจากตรัสรู้ธรรมความจริงแล้ว จะต้องสามารถในวิธีการสั่งสอน ด้วยความสำเร็จของพระพุทธเจ้า อยู่ที่ความสามารถทั้งสองด้านนี้ จึงเรียกพระองค์ว่าเป็นสัมมาสัมพุทธะ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ให้มองดูความจริงของกฎธรรมชาติว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ไม่ใช่เป็นไปตามการดลบันดาลของสิ่งภายนอก ฉะนั้น จึงให้เราศึกษาให้รู้เหตุปัจจัย แล้วทำตามเหตุปัจจัยด้วยความเพียรพยายามของเรา เมื่อเราต้องการผลก็ต้องทำเหตุ นี่คือการประกาศหลักธรรม และหลักกรรม ซึ่งก็คือ การที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ หลักคำสอนที่สำคัญในพุทธศาสนา คือ หลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อบรรลุสู่ความมีจริยธรรม แต่เนื้อหาสาระที่เป็นเป้าหมายของการพิจารณาเมื่อถึงขั้นปัญญา ก็คือหลักธรรมต่างๆ ในพุทธศาสนามีหลักธรรมหรือคำสอนที่สำคัญพอนำมากล่าวได้คือ

1. หลักกรรม ทรงสอนเป็นใจความว่า “สุขทุกข์เป็นผลเกิดมาจากเหตุของมันเอง ได้แก่ การกระทำของผู้นั้น ผลเกิดจากการกระทำของผู้ใด ผู้นั้นต้องได้รับอย่างแน่นอน ยุติธรรม”
2. หลักอนัตตา ทรงสอนว่า “ไม่มีพระเจ้าผู้สร้าง ไม่มีสิ่งที่อันเรียกว่าตัวตน สรรพสิ่งไม่มีผู้ใดสร้าง เกิดขึ้นแปลกๆ ก็เพราะปัจจัยตามธรรมชาติที่จะต้องค่อยๆ แปรไป หมุนไปตามลำดับ ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ โดยไม่อยู่ในอำนาจของโลก เรียกว่า อนัตตา

3. หลักอริยสัจ อันประกอบด้วย สภาพอันเป็นทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ สภาพความดับของทุกข์ วิธีให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

ดังนั้น ทฤษฎีที่ยึดคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานความคิด อธิบายการพัฒนาจริยธรรมว่าเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมละเว้นชั่ว มีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ รู้แจ้งในภาวะอันแท้จริง ดับไม่เหลือเชื้ออีกต่อไป (นิพพาน) ซึ่งวิธีการพัฒนาที่ได้โดยการสอนหรือชี้แนะจากผู้รู้และโดยการคิดพิจารณาโดยตนเอง แล้วทำให้เกิดปัญญาพิจารณาจนเห็นว่า ความทุกข์หรือปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ความทุกข์หรือปัญหาเหล่านั้นดับลงได้อย่างไร ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันไปและหมุนมาบรรจบกัน เรียกว่าเป็นวงล้อชีวิต หลักธรรมนี้มีชื่อเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการพัฒนาของนักวิชาการไทย เน้นการพัฒนาจริยธรรมด้วยการชี้แนะจากผู้รู้และการคิดพิจารณาด้วยตนเอง จริยธรรมที่ระบุตามทฤษฎีนี้ก็คือ การมีความประพฤดีดี และละเว้นชั่ว มีจิตใจสะอาด รู้แจ้งในสัจจะ ซึ่งเป็นภาวะอันแท้จริงของชีวิต

การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย

คำให้สัมภาษณ์พิเศษครั้งหนึ่ง ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) เมื่อปลายปี พ.ศ.2546 มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับปัญหาที่สำคัญทางการศึกษาของเด็กไทย โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ (พระพรหมคุณาภรณ์ 2551 : 1-11)

1. การสอนให้นักเรียนคิดเป็น
2. เก่งและดี อย่างมีความสุข
3. หลีกเลี่ยงเรื่องรอน้ำ ทำทนายการศึกษา การสอนให้นักเรียนคิดเป็น

กระบวนการของความคิด

ความคิดเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาปัญญา การคิดแยกคาย ทำให้เกิดปัญญา แต่ในกระบวนการที่จะให้เกิดความคิดนั้น ที่ผ่านมามีักพูดกันว่าเด็กมีปัญหา เอาแต่ท่องจำ ไม่รู้จักคิด แล้วก็เลยจะให้เด็กคิดโดยไม่ต้องจำ เรื่องนี้ต้องระวัง มันอาจจะกลายเป็นวิธีการแบบแยกส่วนและอาจจะกลายเป็นสุดโต่ง ซึ่งไม่ใช่เป็นธรรมชาติที่แท้จริง ความจำและความรู้ความเข้าใจเป็นองค์ประกอบร่วมของความคิด แทนที่จะแยกมันขาดออกไปจากกัน เราควรมาดูว่า ในการพัฒนา

ปัญหานั้น มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และองค์ประกอบเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ เกื้อหนุน อาศัยกันอย่างไรถ้าจำอย่างเดียว ก็จะเหมือนกับนกแก้วนกขุนทอง หรือถ้าเอาแต่คิดอย่างเดียว ก็จะกลายเป็นความเพ้อฝัน หรือเป็นความคิดที่เลื่อนลอย ซึ่งเป็นกันมาก คือคิดเรื่อยเปื่อยโดยไม่มีข้อมูล หรือคิดโดยไม่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้เริ่มด้วยความจำ การจำก็คือการเก็บรักษาข้อมูล และความจำก็คือข้อมูลที่เรามีพร้อมอยู่กับตัว ในการจำนั้น ก็ต้องรู้จักจำ หรือจำให้เป็น โดยรู้จักเลือกสรรข้อมูลที่จะจำ หรือเลือกสรรความรู้ที่จะบันทึกเข้าไปไว้ในความจำ และจัดระบบข้อมูลความจำคือความรู้ที่เก็บไว้นั้นการคิดต้องอาศัยข้อมูลความรู้ในปัจจุบันบ้าง ในอดีตบ้าง ใครมีความจำดี ก็มีข้อมูลพร้อมที่จะเอามาโยงกัน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงการประสาน การปรุง การสร้างความรู้ใหม่ ความจำกับความคิดสัมพันธ์กัน เพราะฉะนั้น ข้อมูลที่เป็นความจำ จึงมีความจำเป็นมาก เพราะต้องใช้ในการสร้างความคิดใหม่ ถ้ารู้จักจำก็จะเป็นประโยชน์มาก การจำคู่กับการจด ที่เหลือจากจำก็จด หรือจดเพื่อช่วยความจำ เราควรแบ่งได้ว่าข้อไหนควรจำ ข้อไหนควรจด แต่ถึงแม้จะจดไว้แล้วก็อาจจะลืมได้ และส่วนที่จดไว้ เราก็มองไม่ได้ทีเดียว บางคนก็ว่าไม่ต้องจำก็ได้ เราจดไว้แล้ว หรือบันทึกใส่ไว้ในคอมพิวเตอร์แล้ว แต่บางทีลืมไปเลย ไม่ได้นึกถึง หรือไม่รู้ว่าคุณมีข้อมูลนั้นๆ ด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นบางทีข้อมูลที่เก็บไว้ข้างนอกก็ไม่เกิดประโยชน์ และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ คนที่มีข้อมูลต่างอย่างต่างเรื่องหลากหลายพร้อมอยู่ในความจำ ถ้ารู้จักคิดเชื่อมโยง พอมีสถานการณ์เกี่ยวข้อง หรือเจอประสบการณ์ใหม่ก็โยงเรื่องคิดแตกฉานออกไปได้อย่างดี ในกรณีอย่างนี้ ข้อมูลที่จดไว้ไม่อาจสนองความต้องการพร้อมทันทีอย่างนั้น แต่ความคิดเชื่อมโยงนั้นแหละจะเรียกร่องข้อมูลที่จดหรือที่จะค้นเพิ่มต่อไป เป็นอันว่า ความจำที่ดีเป็นประโยชน์ในการคิด และช่วยให้เราคิดบนฐานของข้อมูล คือคิดไม่เลื่อนลอย คนที่จำได้ดี ก็ได้เปรียบในการคิด ข้อสำคัญยิ่ง ควรกำหนดว่า ข้อมูลอะไรมีประโยชน์หรือจำเป็นสำหรับการคิด ควรต้องจำข้อมูลบางอย่างในความจำนั้นแหละเป็นฐานกระตุ้นขึ้นมา หรือเจอข้อมูลอื่นจากประสบการณ์ใหม่เข้ามากระทบ กระบวนการคิดก็เริ่มขึ้น โดยอาจจะสนองความต้องการรู้หรือความใฝ่รู้ เพื่อให้รู้เข้าใจเข้าถึงความจริง หรืออาจจะสนองความต้องการทำ หรือความใฝ่สร้างสรรค์ เป็นความคิดที่จะทำ คิดที่จะแก้ปัญหา คิดที่จะสร้างสรรค์ คิดจะใช้ประโยชน์ และคิดที่จะ

นำไปปฏิบัติให้สำเร็จ ถึงตอนนี้ การคิดก็ครบกระบวนการ เป็นการคิดที่นำไปสู่การรู้เข้าใจความจริง และการรู้จักจัดทำให้สำเร็จหรือใช้ประโยชน์ วงกลมนี้ หมุนไป เดินหน้าไป ก็เกิดการพัฒนาของ ปัญญา เข้าไปดูภายในวงจรของการพัฒนาปัญญานี้ ซึ่งเหมือนเป็นวงกลม ที่มี 3 ช่วงหรือ 3 ส่วน ก็มีความจำ ที่เป็นข้อมูลให้แก่การคิด จากการศึกษาได้ความรู้ความเข้าใจ แล้วความรู้ความเข้าใจนั้นก็ เป็นข้อมูลใหม่ที่จะเอามาจัดสรร ว่าอันไหนควรจำหรือไม่ควรจำ ส่วนไหนจำ ส่วนไหนจด และวางระบบเก็บไว้เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่การคิด ที่จะนำไปสู่การรู้เข้าใจ และความรู้จักเอาไปใช้ทำประโยชน์ต่อไป แล้วก็ได้ความรู้ความเข้าใจและความหยั่งรู้หยั่งเห็นใหม่นั้นมาเป็นข้อมูลให้แก่การจำต่อไป นี่คือ วงกลมหรือวงล้อแห่งการพัฒนาปัญญาด้านภายในที่หมุนไป คือ คนก็พัฒนาไป พร้อมกันนั้นก็เกิดมี ประโยชน์ที่เป็นผลได้ออกไปข้างนอก คือภายนอกวงล้อแห่งความคิดหรือวงล้อแห่ง กระบวนการพัฒนาปัญญานี้ ก็มีผลผลิตของการคิด-รู้-เข้าใจนั่นเอง ปรากฏออกมา ซึ่งเป็นเรื่องของการรู้จักแก้ปัญหา สร้างสรรค์ จัดการดำเนินการ และทำประโยชน์ต่างๆ ที่เราเรียกว่าเป็นการพัฒนา โลกพัฒนาสังคม รวมความว่า มนุษย์สร้างทุกอย่างขึ้นด้วยความคิด ความคิดเป็นตัวการสร้างโลก แยกได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านชีวิตภายในตัวเรานี่ วงล้อแห่งการพัฒนาปัญญาก็หมุนเจริญก้าวหน้าไป และข้างนอกก็ส่งผลิตผลของปัญญาออกมา นำให้โลกเจริญก้าวหน้า มีอารยธรรม

องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลายในกระบวนการคิดที่เป็นการพัฒนา ปัญญานี้ จะต้องแยกแยะให้ชัด ถ้าแยกได้ชัดและปฏิบัติให้ถูกต้องตรงตามกระบวนการแล้ว ก็จะมีการ คิดที่มีความหมาย และก่อประโยชน์ ไม่ใช่เป็นการคิดที่เฉิดฉาย แต่ไม่มีจุดหมาย กลายเป็นการคิดที่ ฟุ้งซ่านและเลื่อนลอย เวลานี้ต้องระวัง เพราะชอบเน้นกันบ่อยเหลือเกินว่า ให้เด็กแสดงความคิดเห็น ถ้ามองกันแคบๆ อย่างนี้ ระวังเกิด เด็กไทยจะแสดงความคิดเห็นกันง่ายๆ กล้าแสดงออกไว แต่อาจจะ ไม่ได้สาระ สมัยก่อนโน้น เด็กไทยไม่กล้าแสดงออก ไม่เฉพาะเรื่องความคิดเห็น แต่ไม่ว่าในเรื่องอะไร ทั้งนั้น เช่น เรื่องทางเพศ แต่เดี๋ยวนี้เป็นอย่างไร ทำท่าจะไปไกลกว่าฝรั่งด้วยซ้ำ เด็กไทยนี้ไวนักในเรื่อง การปรับตัว ไม่ใช่เฉพาะเด็กไทยหรอก คนไทยทั่วไปนี่แหละ แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว เก่งนักในเรื่องการรับ อะไรใหม่ๆ และเป็นนักปรับตัว วัฒนธรรมอะไรนำตื่นตื่นจากข้างนอก คนไทยรับได้ฉับไว อะไรที่แต่ ก่อนไม่เคยเห็นไม่เคยเป็น เดี่ยวเดียวคนไทยล้าหน้าไปแล้ว ฝรั่งไม่ทัน เรื่องการแสดงความคิดเห็นก็ เหมือนกัน ต่อไปก็จะชอบจะกล้าแสดงความคิดเห็นล้าหน้าฝรั่ง แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าจะ เป็นความคิดเห็นที่มีสาระหรือเปล่า ถ้าไม่รู้จักปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการของการคิด การชอบหรือกล้า

แสดงความคิดเห็น อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลได้ คือจะออกมาในลักษณะที่ว่า ชอบให้ความเห็น แต่ไม่หาความรู้ และมีแต่ความคิดเห็นที่ไม่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้ถ้าขาดข้อมูล ไม่มีความรู้เป็นฐาน และขาดความจริงใจที่ต้องการความจริง ความรู้สึกก็จะเข้ามานำกระบวนการคิด แล้วก็คิดไปตามความรู้สึก ที่ชอบใจ และไม่ชอบใจ เป็นต้น เลยกลายเป็นทาสของอารมณ์ หรือเป็นความคิดที่รับใช้ตัณหา มานะ ทิฏฐิ เพราะฉะนั้น จึงต้องระวังในเรื่องกระบวนการคิดนี้ อย่าให้เป็นกิจกรรมแยกส่วน แล้วก็กลายเป็นสุตต่าง ที่จับลงโดยเป็นเพียงความคิดที่ดูมีสีสัน แต่เพื่อฝัน เพิ่มปัญหา หรือไม่ก็เลื่อนลอย

ปัจจัยที่เกื้อหนุนความคิด

ที่พูดกันว่า “เด็กไทยไม่รู้จักคิด” นั้น หมายความว่าอย่างไร ไม่รู้จักคิด หรือคิดไม่เป็น ก็คือคิดบ้างเหมือนกัน แต่คิดออกนอกกลุ่มนอกทาง คิดฟุ้งซ่าน คิดเพื่อฝัน คิดเลื่อนลอย แล้วบางทีก็ฟุ้งมาด้วยความรู้สึกเหงาหงอย ทุกข์ระทม ตรมใจ อย่างนี้ทางพระเรียกว่าคิดปรุงแต่ง เรียกแบบภาษาชาวบ้านว่า คิดอย่างเป็นทาสของอารมณ์ซึ่งไม่ได้ประโยชน์อะไร มีแต่ทำให้เกิดความทุกข์ถ้าคิดเป็นก็ตรงข้ามกับที่ว่ามันั้น แม้แต่ในเรื่องความทุกข์แทนที่จะคิดแล้วเกิดทุกข์หรือคิดก่อนทุกข์ ถ้าแม้เจอทุกข์ คนที่รู้จักคิดแทนที่จะมัวเป็นทุกข์ ก็เอาประโยชน์จากความทุกข์ได้ คือ แทนที่จะปล่อยให้ทุกข์มันทับตัวครอบงำใจเรา เราก็ พลิกเอาทุกข์นั้นขึ้นมาเป็นตัวกระตุ้นใจ ให้มีกำลังลุกขึ้นมาต่อสู้แก้ไข ปัญหา เอาปัญหาของทุกข์มาเป็นแบบฝึกหัดของปัญญา เมื่อทำแบบฝึกหัด ก็เข้าสู่กระบวนการของความคิด เป็นการฝึกตัวด้วยการทำแบบฝึกหัด ซึ่งเป็นการพัฒนาปัญญา คิดอย่างนี้เรียกว่า คิดเป็น มาดูวิธีปฏิบัติกันต่อไป ในเรื่องนี้ ควรทำความเข้าใจกันก่อน ที่ว่าเด็กไทยไม่รู้จักคิดนั้น คือไม่คิดในทางที่จะเป็นประโยชน์ หรือคิดแล้วกลับเกิดโทษ การไม่คิดของเด็กไทยเป็นเพราะ

1. ไม่อยากคิด
2. ไม่ต้องคิด
3. ไม่เคยคิด

ทั้งนี้ เกิดจากการขาดปัจจัยสำคัญ 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายในและ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน คือ ความใฝ่รู้ ใฝ่ทำ หรือ อยากรู้ อยากรทำ ความใฝ่ทำ หรือใฝ่สร้างสรรค์ เป็นตัวบีบหรือ

เรียกร้องให้เกิดความใฝ่รู้ด้วย เพราะเมื่ออยากจะทำ ก็เป็นเหตุให้ต้องหาทางที่จะทำ คือต้องรู้ว่าจะทำ ได้อย่างไร ก็ทำให้อยากรู้และต้องหาข้อมูลความรู้ แล้วก็เอาข้อมูลความรู้นั้นมาเข้ากระบวนการคิด ให้รู้เข้าใจที่จะจัดทำให้สำเร็จ ถ้ามีความใฝ่ทำใฝ่สร้างสรรค์ ก็จะเรียกร้องหรือเป็นเงื่อนไขให้เกิดความใฝ่รู้และใฝ่คิด เด็กไทยขาดความใฝ่รู้ใฝ่ทำ ที่เรียกว่า ฉันทะ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในนี้ เมื่อไม่อยากรู้ ไม่อยากทำ ก็ “ไม่อยากคิด” ไปด้วย ปัจจัยภายนอก คือ สภาพแวดล้อม สถานการณ์บางอย่าง เช่น ภัยอันตราย และสภาพการดำเนินชีวิตที่บีบรัดต่างๆ เช่น มีการแข่งขันมาก จะบังคับคนให้ต้องคิดหาทางออกหรือหาความรู้เพื่อเอามาคิดแก้ปัญหา ถ้าต้องประสบสถานการณ์เช่นนั้นอยู่ต่อเนื่องตลอดเวลา หรืออยู่ในสภาพชีวิตแบบนั้นเป็นประจำ ก็จะเกิดเป็นนิสัยในการใฝ่รู้ แสวงปัญญา และคิดทำ การต่างๆ แต่ตรงข้าม คนในสังคมที่มีแต่ความสุขสบาย ไม่ต้องผจญภัยอันตราย ไม่ต้องเผชิญสภาพชีวิตที่บีบคั้น ก็ไม่มีเหตุให้ต้องดิ้นรน คิดหาทางแก้ไขปัญหา ไม่ต้องขวนขวายหาความรู้ แต่จะมีความโน้มเอียงไปในทางที่จะหาความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ติดในความสนุกสนาน ตลอดจนลุ่มหลงมัวเมา ไม่พัฒนาการคิดและไม่เกิดวิถีชีวิตแห่งการแสวงปัญญา นี่ก็คือการที่ “ไม่ต้องคิด” เรื่องอาจจะซับซ้อนยิ่งกว่านั้นอีก คือ บางที ทั้งที่อยู่ในสถานการณ์บีบคั้น หรือมีภัยอันตราย แต่ถ้าภาวะบีบคั้นหรือภัยอันตรายนั้น ไม่โจ่งแจ้ง หรือไม่จวนเจียนระชั้นตัวนัก ถ้ามีสิ่งบำเรอล่อเร้าให้เพลิน เช่น ในสังคมกำลังพัฒนา ที่ติดเพลินเหยื่อล่อจากสังคมอื่นที่หาผลประโยชน์ในทางธุรกิจ เป็นต้น ถึงแม้จะมีภัย แต่ยังไม่เห็นชัดออกมา คนก็ยังมัวแต่สนุกสนาน มัวเมาเพลิดเพลิน ก็จะไม่คิดแก้ไข ทั้งที่มีภัยและมีเรื่องต้องคิด ก็ไม่ดิ้นรนหาทางออก เพราะมัวแต่หาความสนุกสนาน อย่างนี้เรียกว่า มีภัยแต่มีเพลิน พวกนี้ก็รวมอยู่ในประเภทที่ว่า “ไม่ต้องคิด” แต่จะต้องลำบากมาก เพราะจะต้องรอนจนถึงขั้นที่เกิดมีภัยพิบัติรุนแรง จะอยู่ไม่ได้แล้ว ถึงจะมาเริ่มคิดเริ่มทำ เริ่มหาความรู้ ซึ่งมีความเป็นไปได้มากที่จะคิดไม่ทันสืบเนื่องจากช็อกก่อน คือ เมื่อไม่เจอสถานการณ์ที่เป็นภัยอันตราย ไม่มีสภาพชีวิตที่เร่งรัดบีบคั้น ที่จะทำให้ต้องแสวงความรู้และคิดแก้ปัญหา ก็ไม่คุ้นเคยกับการคิด ไม่เคยแสวงหาความรู้ เมื่อเวลาผ่านไปก็กลายเป็นความเคยชิน กลายเป็นวิถีชีวิตที่ไม่ชอบคิดไม่ชอบหาความรู้อะไรๆ ทั้งนั้น เป็นวัฒนธรรมที่อยู่เรื่อยเฉื่อย ไม่เคยชินกับการคิดและการหาความรู้ เข้าในข้อที่ว่า “ไม่เคยคิด” นี้เป็นเรื่องของทุนทางสังคม จะต้องตระหนักไว้ว่า ถ้าเราไม่มีวัฒนธรรมในการคิด ไม่ได้ฝึกการคิดและการหาความรู้กันมาในครอบครัวตั้งแต่เด็ก เมื่อมาเข้าโรงเรียน เด็กก็จะไม่มีนิสัยในการคิดเจออะไรก็ไม่อยากคิด และไม่สนใจใฝ่หาความรู้ จะต้องหาทางแก้ปัญหาโดยพัฒนาคนให้ถูกจุดถูกแง่ ให้ตรงกับเหตุปัจจัยของชีวิตและสังคมนั้น

ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมของเอ็กเซลล์

คุณธรรมจริยธรรมเป็นการศึกษาการประพฤติตัวของคนในสิ่งถูกและสิ่งผิด การกระทำต่างๆ อาจจะมีการพิจารณาว่าถูกหรือผิด แล้วแต่ว่าเป็นความตั้งใจของแต่ละบุคคล ทฤษฎีที่อยู่บนฐานของที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากเหตุใดเหตุหนึ่ง (เนื่องมาจากเหตุและปัจจัย) ของการกระทำ คือ ทำสิ่งดีหรือเลว คำถามหลักที่สำคัญในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมข้างหนึ่งคือเป็นความดีที่แท้จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงความดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่พบเห็นเท่านั้น แบ่งเป็น 2 ทฤษฎี (พิเชษฐ รุ่งลาวัลย์ 2550 : 24-26) คือ

1. ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่บนฐานของความตั้งใจ

ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่บนฐานของความตั้งใจของแต่ละบุคคล ถือการตั้งใจกระทำสิ่งนั้นเป็นหลัก การกระทำทุกอย่างจะดีหรือชั่วอยู่ที่การตั้งใจที่เรียกว่าเจตนา ถ้ามีเจตนากระทำความดีด้วยกาย วาจา ใจ สามารถตัดสินได้ว่าการกระทำนั้นถูกต้องหรือไม่ ความตั้งใจทำดี จะเป็นความดีที่แท้จริง การกระทำทุกอย่างคือทำสิ่งดี หรือปราศจากความสนใจเนื่องมาจากเหตุและปัจจัย เมื่อมันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ปัญหาหลักที่สำคัญในทฤษฎีเหล่านี้คือ รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีก็จะทำ สิ่งที่ดีนั้น ศาสนาทุกศาสนาสอนให้รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกแท้จริง และอะไรคือสิ่งที่ผิด จากการสอนของครู พระและผู้เคร่งศาสนา หรือจากหนังสือทางศาสนา อย่างไรก็ตาม หลักศาสนาทั้งหมดสอนคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม แต่ไม่ได้สรุปเป็นข้อตกลงในลักษณะเป็นหลัก ปิดกั้นความเข้าใจหลักคุณธรรมของศาสนาในแนวทางร่วมกัน โดยทั่วไป เพื่อให้ทุกคนเข้าใจที่จะปฏิบัติตัวเป็นคนดีของทุกศาสนาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งที่นักคิดด้านปรัชญาส่วนหนึ่งมีแนวคิด ว่า คนเรามีความสามารถที่จะรู้การกระทำในสิ่งที่ถูกและผิดโดยกำเนิด เป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้มากับทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในโลกนี้อยู่แล้ว และทุกคนสามารถรับรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน สิ่งที่เป็นเรื่องยาก ก็คือการหามาตรฐานว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกและอะไรคือสิ่งที่ผิด หลักคุณธรรมจริยธรรมที่แท้จริงต้องเป็นสากล ตัวอย่างเช่น กฎที่อนุญาตให้ยกเลิกคำสัญญาได้ หากคู่สัญญาไม่อยู่กับร่องกับรอยในขณะที่ทำสัญญา อย่างไรก็ตามบรรทัดฐานเหล่านี้ยังไม่เพียงพอ ตัวอย่างเช่น กฎของการขับรถบางประเทศต้องขับรถชิดซ้ายของถนน บางประเทศต้องขับรถชิดขวาของถนน หากยึดถือกฎต้องคงเส้นคงวา กฎการขับรถก็ต้องชิดถนนด้านเดียวกัน ถือเป็นสากลเหมือนกันทั่วโลก แต่จะเห็นว่ากฎนี้ไม่มีความชัดเจน และไม่ใช่ว่ากฎที่เป็นมาตรฐานของการขับรถ ไม่ได้ใช้กันทั่วโลก

2. ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่บนฐานของสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาแต่เหตุปัจจัย

ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่บนฐานของสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาแต่เหตุปัจจัย ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมบางทฤษฎีมาจากฐานของสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากเหตุและปัจจัย ทฤษฎีเหล่านี้กล่าวว่า สิ่งที่ถูกจะสืบเนื่องมาจากเหตุที่ดี และสิ่งที่ผิดจะสืบเนื่องมาจากเหตุที่เลวร้าย ทฤษฎีเหล่านี้เห็นว่าเป็นความสุขในการทำสิ่งที่ดี ความดีนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับความสุข เพราะว่าความสุขของคนบางคนอยู่บนความทุกข์ของคนอื่น กฎของคุณธรรมจริยธรรมที่บอกเราว่า จะรักษาความดีที่เนื่องมาจากเหตุและปัจจัยนี้ได้อย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ค้นพบโดยประสบการณ์และโดยการมีเหตุผลจากการรู้ข้อเท็จจริง ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมบางทฤษฎีอยู่บนฐานของสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากเหตุและปัจจัยที่กระทำ จึงเป็นคำกล่าวที่ว่า ที่เป็นเช่นนี้เป็นผลจากการกระทำ ทฤษฎีเหล่านี้เป็นการเน้นการกระทำที่มีความเมตตา กรุณา การไม่มีความโลภ อยากริ่ก็ตาม หลักการของการเอาประโยชน์เพื่อตนเอง กลายเป็นจุดอ่อนที่ไม่สามารถใช้ในการแก้ปัญหาที่มีความเห็นไม่ตรงกันทางกฎหมาย เพราะว่าการตัดสินใจจะให้ข้อแนะนำด้วยประโยชน์ส่วนตัวแทนความดีของคนซึ่งได้กลายเป็นข้อขัดแย้งในความคิด ความอ่อนแอของสังคม ทำให้เป็นเรื่องยากลำบากที่จะชี้ให้เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรมที่มาจากรากฐานของการกระทำความดี และถ้าทุกคนทำความดีก็จะสามารถนำสังคมให้มีความมั่นคงได้ ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมอื่นที่มีรากฐานเนื่องมาจากเหตุและปัจจัยที่กระทำกล่าวว่า การกระทำสิ่งที่ถูกจะสร้างความดีที่ยิ่งใหญ่แก่มวลมนุษยชาติจำนวนมาก ปัญหาของทฤษฎีนี้คือ เราจะสามารถวัดความดีได้อย่างไร ปัญหาอื่นๆ คือ การกระทำที่เอาประโยชน์จากบุคคลอื่นก็มีอยู่ไม่น้อย ตัวอย่างเช่น คนในหมู่บ้านในชนบทเพียงจำนวนน้อยที่ต่อต้านการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำ เพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้คนจำนวนมากในเมืองอุตสาหกรรม โดยการกระทำการต่อสู้ของเขาก็เพื่อที่จะรักษาประเพณีแบบดั้งเดิมของหมู่บ้านไว้ จะถือเป็นเรื่องผิดหรือไม่ผิด

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฟรอยด์

ซิกมันด์ ฟรอยด์ นักจิตวิทยาชาติตะวันตกกลุ่มแรกที่มีชื่อเสียงในการนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางด้านจริยธรรม ได้อธิบายการเกิดพฤติกรรมต่างๆ ว่า เนื่องมาจากปัจจัยผลักดันจากจิตใต้สำนึก ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน (ฉันทนา โรจน์บูรณาวงศ์ 2552 : 19-26) คือ

อิด (Id) เป็นพลังงานติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด หมายถึง สัญชาตญาณด้วยแรงขับภายในซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้มีการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ควรหรือไม่ควรแต่อย่างไร ที่เรียกกันว่าพลังแสวงหาความสุข เมื่อต้องการอย่างไรก็จะพยายามหาทางตอบสนองความต้องการทางกายของตนอย่างนั้นๆ จนอาจจะเรียกได้ว่า “สันดานดิบของมนุษย์” ก็ได้

อีโก้ (Ego) เป็นพลังแห่งการรับรู้และความเข้าใจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผล การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย เป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาวิธีการเพื่อตอบสนองพลังอิด เช่น เมื่อหิว พลังอีโก้ ก็จะใช้เหตุผลตรรกะตรงว่าจะบำบัดความหิวนั้นด้วยวิธีการใดตามสภาพแวดล้อม เช่น หาอาหารจากตู้กับข้าวในครัว ไปรับประทานอาหารนอกบ้าน หรือตื๋งวิ้งราวเขามากิน พลังอีโก้ นี้ เป็นพลังของจิตที่คอยยับยั้งการแสดงพฤติกรรมตามความต้องการของอิด โดยทำการควบคุมจิตใจมิให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสังคม

ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวข้องการรับรู้ทางด้านคุณธรรมและคอกกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามปทัสฐานของสังคม โดยซูเปอร์อีโก้กระตุ้นให้อิด ละทิ้งความไม่ถูกไม่ควร และสนับสนุนอีโก้ให้เปลี่ยนทิศทางพฤติกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร มีลักษณะเป็นค่านิยมต่างๆ เช่น ความดี ความซื่อ ความถูกผิด มโนธรรม คุณธรรม ความยุติธรรม ซูเปอร์อีโก้เป็นพลังที่หักห้ามความรุนแรงของพลังอิด โดยเฉพาะพลังจากสัญชาตญาณทางเพศ และความก้าวร้าวรุนแรงทั้งหลาย การทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 ลักษณะ บุคลิกภาพของมนุษย์เกิดจากการทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 นี้ พลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่น ย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เช่น ถ้าพลังอิดมีอำนาจสูง ก็มีบุคลิกเป็นเด็กไม่รู้จักโต เอาแต่ใจตนเอง ถ้าพลังอีโก้มีอำนาจสูง ก็จะเป็นคนมีเหตุผล เป็นนักปฏิบัติที่ดี ถ้าพลังซูเปอร์อีโก้มีอำนาจสูง ก็เป็นนักอุดมการณ์ นักทฤษฎี นักพัฒนาสังคม ฯลฯ จากแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์นั้นเชื่อว่า จริยธรรมของเด็กจะได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่และผู้ใกล้ชิดเป็นสำคัญ โดยอาศัยกระบวนการให้รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องมือในการอบรมจริยธรรม โดยจะได้รับการพัฒนาขึ้นในระบบซูเปอร์อีโก้ เด็กจะมุ่งกระทำตนตามกระบวนการถอดแบบจากการอบรมเลี้ยงดูมาแต่เยาว์วัย ทำให้เด็กถอดแบบบุคลิกภาพ ค่านิยม และมาตรฐานจริยธรรมในสังคมจนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนเอง และเด็กยังยอมรับต่อการให้รางวัลและการลงโทษตัวเองอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อจริยธรรมได้รับการปลูกฝังในระบบซูเปอร์อีโก้ของเด็กแล้ว ทุกครั้งที่เขากระทำผิด เขาก็

จะลงโทษตนเองด้วยการแสดงความรู้สึกผิดและเมื่อปฏิบัติได้ตามมาตรฐานจริยธรรม ก็จะมีการให้รางวัลแก่ตนเอง ซึ่งแสดงออกด้วยการชื่นชม นิยามยกย่องตนเอง เป็นต้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่กับการตลอดจนความฉลาดของบุคคลในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ของสังคมตามพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น โดยขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์แบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ๆ (Piaget อ้างถึงใน อ้อมเดือน สดมณี และฐาศุภร์ จันประเสริฐ. 2554 : 22) ดังนี้

1.ขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เริ่มตั้งแต่แรกเกิด จนถึงอายุ 8 ปี ในขั้นนี้ บุคคลยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครูและบุคคลอื่นที่มีอำนาจมากกว่าและเชื่อว่ากฎระเบียบเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นระยะนี้ บิดามารดาและผู้ใหญ่จึงมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างชัดเจน

2.ขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป ในขั้นนี้ บุคคลจะมองสิ่งต่างๆ อย่างมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น และเชื่อว่ากฎระเบียบต่างๆ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดสมบูรณ์ แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าทุกคนยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ในขั้นนี้เป็นระยะที่บุคคลเริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นสู่ความคิด ที่เป็นของตนเอง ใช้เหตุผล โดยคำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

จากแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์สรุปได้ว่า การที่บุคคลจะพัฒนาจากขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน มายังขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์นี้ เกิดจากการที่บุคคลได้สัมผัสกับภาวะรอบตัวที่กว้างขวางขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง การมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนในกลุ่มคน ในสังคม ประกอบกับพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีมากขึ้นตามวุฒิภาวะ สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้บุคคลสามารถใช้สติปัญญาและประสบการณ์ของตนเอง วิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่างๆ จนในที่สุดบุคคลก็จะได้ข้อสรุปต่างๆ ที่เป็นหลักการในใจของตนเอง

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ แต่โคลเบอร์ก ได้ปรับปรุงวิธีวิจัย การวิเคราะห์ผลรวมและได้วิจัยอย่างกว้างขวางในประเทศอื่นที่มีวัฒนธรรมต่างไป โคลเบอร์ก ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกันอายุ 10-16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ชั้น (Stages) ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กมีทั้งหมด 6 ชั้น (สุวรรณณี เปาะมะ : 2555 : 1) ดังนี้

1. ระดับก่อนมีจริยธรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Preconventional Level) ในระดับนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลจะขึ้นอยู่กับเหตุผลที่มีอำนาจกำหนดให้หรือเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่ โคลเบอร์กแบ่งขั้นพัฒนาการไว้ดังนี้

1.1 ระดับจริยธรรมของผู้อื่น (Heteronomous Morality) ได้แก่การที่เด็กจะตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดถูกหรือผิดนั้น ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือพฤติกรรมของเขากำหนด ได้แก่ บิดา มารดา หรือ ครูอาจารย์

1.2 ผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ (Individualism and Instrumental Purpose and Exchange) ในขั้นนี้พฤติกรรมที่ตีมานั้น เหตุผลของเด็กจะขึ้นอยู่กับรางวัลหรือสิ่งของที่เขาคจะได้รับ ถ้าเขาได้รับรางวัล เช่น คำชม ขนมน เงิน ในการกระทำใดๆ ก็แสดงว่าพฤติกรรมนั้นถูกต้องตีม

2. ระดับมีจริยธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้บุคคลเริ่มใช้กฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมากำหนดความถูก ความดี ความควรขึ้นมา โดยเริ่มจากการยอมรับของกลุ่มขึ้นเป็นเกณฑ์ที่กำหนดในสังคม เช่น ระเบียบ ประเพณี จนถึงกฎหมาย เหตุผลทางจริยธรรมระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้นคือ

2.1 การยอมรับของกลุ่ม (Mutual Interpersonal Expectations Relationships and Interpersonal Conformity) พฤติกรรมที่ถูกที่ดีในขั้นพัฒนาการวัยนี้ คือ การยอมรับของกลุ่มหรือการยอมรับของพรรคพวก เพื่อนพ้อง เช่นกลุ่มเพื่อน (Peer Group) เป็นต้น

2.2 ระเบียบระบบของสังคม (Social System and Conscience) ในขั้นนี้พฤติกรรมที่ถูกที่ดีควรขึ้นอยู่กับระเบียบประเพณีหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ หรือตั้งไว้ เช่น การฆ่าสัตว์เป็นของไม่ดี

3. ระดับมีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ (Post-Convention Level) ในระดับนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมของโคลเบอร์กนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสังคมและกระบวนการสังคม การประพฤติดังกล่าวของบุคคล สิ่งที่ต้องการถูกต้องคือสิ่งที่คนในสังคมส่วนมากยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ต้องการ สิ่งที่ถูกสิ่งที่ควรและจากการเรียนรู้ในการเป็นสมาชิกของสังคม สามารถทำให้บุคคลพัฒนาสิ่งที่ดีที่ควรได้ด้วยตนเอง ในลักษณะที่เป็นสากลนิยม โคลเบอร์กได้แบ่งพัฒนาการจริยธรรมในระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

3.1 สัญญาสังคม (Social Contract or Unity and Individual Rights) พฤติกรรมที่ถูกที่ควรที่ดี ในขั้นนี้ ได้แก่ พฤติกรรมที่เสียงส่วนมากในสังคมยอมรับ เช่น การช่วยเหลือคนจนเป็นสิ่งที่ดี เพราะคนส่วนมากยอมรับและเห็นด้วย

3.2 คุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle) เหตุผลที่ใช้ในจริยธรรมขั้นนี้นั้น โคลเบอร์กเชื่อว่าน่าจะเป็นความถูกต้องที่เป็นสากล ได้แก่ ความถูกต้องที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากทั่วโลกและทุกสังคม

โคลเบอร์กเชื่อว่า พัฒนาการของจริยธรรมเป็นไปตามลำดับขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไป ตามลำดับจนถึงขั้นที่หก จะข้ามขั้นไม่ได้ เพราะคนเราจะใช้เหตุผลในขั้นต่ำกว่าก่อน ต่อมาเมื่อได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ เพิ่มขึ้น สามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นสูงมีมากขึ้น ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าจะได้รับการใช้น้อยลงทุกทีและถูกทิ้งไปในที่สุด

จากแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีนี้เชื่อว่า จริยธรรมของมนุษย์มีการพัฒนาการ เปลี่ยนแปลงตามวัย ตามระดับวุฒิภาวะ และประสบการณ์ที่ได้รับ เพราะเกิดจากกระบวนการทางปัญญาซึ่งมีการเรียนรู้มากขึ้น การใช้ปัญญาไตร่ตรองทำให้เกิดจริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม

ดวงเดือน พันธมนาวิน ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยแบ่งต้นไม้อจริยธรรม ออกเป็น 6 ส่วน (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2543 : 2-3) ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ละเอียดอ่อน และ พฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี เป็น พฤติกรรมที่เอื้อเพื่อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึง พฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ

1. เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
3. ความเชื่ออำนาจในตน
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
5. ทักษะคติ คุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่ง ประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ

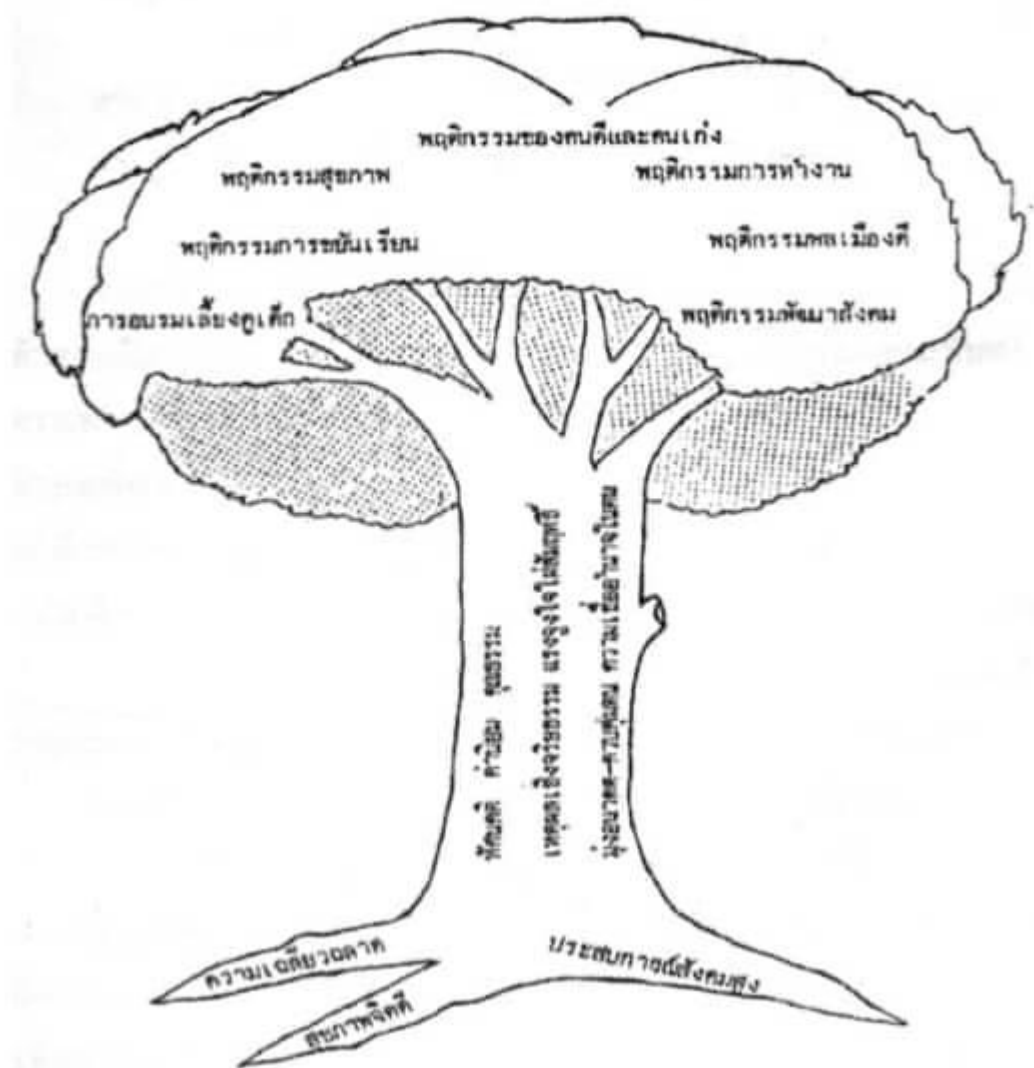
1. สติปัญญา
2. ประสบการณ์ทางสังคม
3. สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้ อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของ ต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตทั้ง 5 ลักษณะนี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวและอยู่ใน สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการ พัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย

ฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่ง นั่นเอง นอกจากนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้ อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น หากบุคคลมีพื้นฐานทางด้านจิตใจเป็นปกติและได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่ เหมาะสม บุคคลนั้นก็จะสามารถพัฒนาโดยธรรมชาติ แต่ในสังคมไทยมีการวิจัยพบว่า พัฒนาการ หยุดชะงักอย่างไม่เหมาะสมกับวัย กล่าวคือ ผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งซึ่งสมควรพัฒนาการใช้เหตุผลไปถึงขั้น

สูงแล้ว แต่ยังมีหูดชะงักที่ขึ้นต่ำ เช่น ยังยึดหลักแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนพวกพ้อง
เป็นต้น บุคคลที่มีแรงจูงใจดังกล่าวจึงยังไม่สามารถคิดประโยชน์เพื่อสังคมได้

รูปที่ 3 ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2543 : 1)

จากแนวคิดทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ สรุปลงได้ว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กจะเป็นไปตามขั้นตอน มีพัฒนาการตามชั้นอายุ นอกจากนั้น สิ่งแวดล้อมและบุคคลใกล้ชิดโดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครองและครู เป็นผู้มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ดังนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองและครูผู้สอน ควรคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของเด็กตามทฤษฎีดังกล่าวและทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่

จากแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็ทฤษฎีใดก็ตาม เน้นการสอนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านจริยธรรมเป็นไปในทางที่ดีและเหมาะสม มุ่งค้นหาสาเหตุของการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ตลอดจนการสอนให้คนสำนึกในหน้าที่ สอนให้คนไม่ยกตัวเองเหนือกฎซึ่งเป็นกฎศีลธรรม ทุกคนมีค่าของตนเองเท่ากับผู้อื่น เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

วินัย พุ่มบุญทวีกร (2547 : บทคัดย่อ, ง) ได้ศึกษา การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) ระดับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี 2) ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์มาเป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรประกอบด้วยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี จำนวน 14 โรงเรียน โดยมีผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง ครูหัวหน้างานจริยธรรม และครูหัวหน้าระดับชั้น จำนวน 56 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน

2. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี ประกอบด้วย

2.1 ด้านความมีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบ และหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ควรปลูกฝังระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ ในวันสำคัญทางศาสนา โดยครู-อาจารย์หมวดสังคมศึกษา ควรจะนำเด็กนักเรียนไปเข้าศาสนสถานทำบุญเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

2.2 ด้านซื่อสัตย์สุจริต ควรดำเนินการแก้ไข โดยอาศัยการอบรมจากอาจารย์ที่ปรึกษา ฝ่ายปกครอง เพื่อขัดเกลาให้นักเรียนในความปกครองหรือที่รับผิดชอบ ได้เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์สุจริต

2.3 ด้านความมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ครู-อาจารย์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในความมีเมตตากรุณาต่อศิษย์ โดยเฉพาะความสามัคคีในหมู่คณะควรสร้างให้เกิดขึ้นในองค์กร เพื่อให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

2.4 ด้านประหยัด อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละท่านควรอบรมชี้แนะเกี่ยวกับแนวทางการประหยัดและออมด้วยการเก็บเงินสะสมเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นประโยชน์ของการออมทรัพย์ในอนาคต ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ประหยัดและออม

เอกสารรายงานวิจัยทางการศึกษาอันดับที่ 232/2542 กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 98) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพของเด็กไทย ด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ได้สรุปแนวทางในการพัฒนา ศักยภาพของนักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา 5 แนวทาง สำหรับกำหนดรูปแบบในการเสริมสร้างความ รับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 การใช้รูปแบบที่นักการศึกษาเสนอ

1. รูปแบบการปรับพฤติกรรม (The Neo-Skinnerian Model : Shopping Desired Behavior)
2. รูปแบบของเคนเทอร์ (The Canter Model)

3. รูปแบบของไตรเคอร์ (The Dreikure Model)
4. รูปแบบของกิน็อท (The Ginott Model)
5. รูปแบบของกลาสเซอร์ (The Glasser Model)

แนวทางที่ 2 การใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้
2. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. บทบาทสมมติ
4. สถานการณ์จำลอง
5. การสอนแบบสืบสวนสอบสวน
6. การสอนแบบบูรณาการ
7. การสอนซินดิเคท
8. การสอนที่เน้นการปฏิบัติ
9. การสอนโดยการอภิปรายปัญหา
10. การสอนโดยใช้ชุดการสอน
11. การเล่นเกม

แนวทางที่ 3 การใช้เทคนิคการพัฒนาจริยธรรม

1. การสร้างความกระจ่างชัดในค่านิยม (Value Clarification)
2. การสร้างความขัดแย้งทางเหตุผลกับจิตใจ (Cognitive-Affective Dissomnt)
3. การปลูกฝังโดยวิธีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning)

แนวทางที่ 4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

แนวทางที่ 5 การจัดสภาพแวดล้อมของนักเรียน

1. บ้าน
2. โรงเรียน
3. ชุมชน

รูปแบบการสอน ขั้นตอน และการประเมินผล

จากการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนา ศักยภาพด้านความมีวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบของนักเรียนระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา ผู้รายงานได้เสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ของนักเรียน ดังรูปที่ 4

1. กำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน

2. แต่งตั้งคณะกรรมการ

3. กำหนดกิจกรรมในการพัฒนา

รูปที่ 4 แผนภูมิรูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม ศึกษาเรื่อง พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่สำหรับเยาวชนเขต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่มีบทบาทสร้างการรู้เท่าทันสื่อแก่ เยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร โดยนาหลักธรรม โยนิโสมนสิการ เป็นหลักปฏิบัติ ส่งผลให้เยาวชนเกิดการรู้เท่าทันสื่อ โดยนา สุ จิ ปุ ลิ หลักการพื้นฐานการพัฒนาสติปัญญา ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ กระบวนการฟัง คิด ถาม เขียน เป็นหลักในการแสวงหาความรู้และความจริง คือ สุ=สุตะ คือต้องฟัง คำสั่งสอน ทุควรครทุกตอน ต้องผ่านทางช่องทาง ให้เยาวชนหมั่นเพียรศึกษาเป็นประจำ จิ=จินตะ สอน ให้หมั่นคิด คอยเอาใจตรงตริก ปุ=ปุจฉาให้เยาวชนมีโอกาสถาม ในสิ่งที่เกิดข้อสงสัย และอธิบายใน สิ่งนั้นให้กระจ่าง ลิ=ลิขิต หมั่นเขียน ฝึกสื่อสารด้านการเขียน ตามหลักโยนิโสมนสิการที่ปรากฏอยู่ใน พระไตรปิฎกและอรรถกถาจารย์ ส่งผลให้มีการรู้เท่าทันสื่อที่ดีในระดับพื้นฐานไปถึงระดับสูงสุด

จากผลการทดสอบเยาวชน ในหลักโยนิโสมนสิการ 4 ด้าน ประกอบไปด้วยการ (1) วิธีคิดแบบสาวเหตุปัจจัย เป็นการคิดค้นหาสาเหตุที่เกิดขึ้นก่อน ส่งผลกระทบต่ออื่นตามมา หรือค้นจากผลที่เกิดขึ้น สืบค้นไปหาสาเหตุที่แท้จริง (2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ เป็นความคิดแบบแยกย่อยส่วนต่างๆ จากองค์รวมของสื่อใหม่ (3) วิธีคิดแบบคุณโทษทางออก เป็นการมองสื่อทั้งหลายตามความเป็นจริง และ (4) วิธีคิดเร้ากุศล เป็นวิธีที่เร้าพลังจิตใจให้เกิดคุณความดี ซึ่งจะต้องมองให้ครบทั้งกระบวนการ โดยการรู้เท่าทันจะต้องดำเนินการไปอย่างบูรณาการอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น สภาพแวดล้อม ตนเอง สังคม ครอบครัว

ดังนั้น การที่จะนำพุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่มาใช้กับเยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร จะต้องอาศัยปัจจัยภายใน ภายนอก และศาสนในการพัฒนาวิธีคิดเพื่อส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อใหม่ โดยได้แนวทางการประยุกต์ใช้วิธีคิด และองค์ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ จึงนำเสนอ ตามกรอบมโนทัศน์พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่สำหรับเยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร คือ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยการพัฒนาเยาวชนด้วยการสร้างการเรียนรู้และสิ่งสมสิ่งที่ดี เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน การควบคุมตนเอง การสร้างสติ และสัมมาทิฐิ โดยหลักการ คือ สร้างกัลยาณมิตรเป็นแบบและส่งเสริมให้เด็กมีโยนิโสมนสิการ ทำให้เด็กรู้จักใช้แนวคิดเชิงเหตุผล รวมทั้งมีการฝึกสอนและฝึกหัดอบรมนักเรียน เพื่อสร้างการรู้เท่าทันสื่อใหม่อย่างครบวงจร ทั้งในส่วนบุคคล ที่ควรสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ แรงจูงใจใฝ่ความดี มีกัลยาณมิตร รู้จักเข้าถึงสื่อใหม่ที่ดีด้วยหลักคิด 4 วิธี ส่งผลให้มีสติ วินัย สัมมาทิฐิ และในส่วนปัจจัยสังคม ควรมีส่วนผลักดันและพัฒนาเด็กให้มีการรู้เท่าทันสื่อใหม่ ได้แก่ การได้เพื่อนดี พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน และการได้สิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการพัฒนาวิธีคิดวิเคราะห์ในเชิงปัญญาและคิดเชิงคุณธรรม (สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และอุปถัมภ์ ชมภู, 2560 : บทคัดย่อ)

วันเพ็ญ ควรสมาน ศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการชวนน้องท่องพุทธวจน ประเมินระดับความคิดเห็นที่มีต่อโครงการชวนน้องท่องพุทธวจน ของผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียนรวม 1,600 ราย ที่เข้าร่วมโครงการชวนน้องท่องพุทธวจนครั้งที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า โครงการชวนน้องท่องพุทธวจน ถือได้ว่าผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพโครงการในระดับดี เนื่องจากมีระบบการบริหารจัดการ และการควบคุมคุณภาพการดำเนินโครงการ ตั้งแต่ เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และความตั้งใจของนักเรียน ซึ่งผลสัมฤทธิ์ของโครงการอาจประเมินได้จากการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ที่มีความรู้ความเข้าใจต่อหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามากขึ้น การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะที่ดี และเป็นคนดีของสังคม มีความ

กตัญญูต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ มีความละเอียดในการที่จะกระทำความผิด ตลอดจนการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากการมีสมาธิซึ่งส่งผลให้คุณภาพการเรียนที่ดีขึ้นภายหลังจากเข้าร่วมโครงการ อีกทั้งยังอ่านหนังสือได้อย่างแคล่วคล่องพร้อมทั้งเข้าใจความหมายของคำต่างๆ ในพระสูตรได้ดี เป็นแบบอย่างให้นักเรียนคนอื่นๆ อยากปฏิบัติตาม จึงเป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงความสำเร็จของการดำเนินการอันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการชวนน้องท่องพุทธวจน นั่นเองเป็นสิ่งที่ได้พบจากการประเมินโครงการคือผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ตลอดจนสมาชิกในครอบครัว ได้เรียนรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปพร้อมๆ กับเด็กที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้เด็กจะเป็นแบบอย่างที่ดี ที่นักเรียนคนอื่นๆ ในโรงเรียนยกย่องเป็นคนต้นแบบ ยังสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการได้เรียนรู้ธรรมและมีความสนใจในการศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น (วันเพ็ญ คุรุสมาน, 2557:89)

งานวิจัยต่างประเทศ

ครานลีย์ (Cranley) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย การประพฤติดุปฏิบัติทางด้านจริยธรรมของนักเรียนประกอบด้วย มาตรการที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมนักเรียน มาตรการที่จะจัดการศึกษาโดยนำเอาจริยธรรมบูรณาการเข้ากับวิชาอื่นและมาตรการเหล่านี้จะเกิดผลอย่างไรต่อนักเรียน การวิจัยนี้ได้กรอบความคิด 5 ด้าน คือ การสอนจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร การสอนจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการสอนที่ต่อเนื่อง การสอนจริยธรรมโดยกำหนดระเบียบกฎของห้องเรียน การสอนจริยธรรมโดยดำเนินตามนโยบายและระเบียบของทางราชการ (Mary Elizabeth Cranley, 2003 : 1531)

ออสกัทเธอร์ (Osguthorpe) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกด้านจริยธรรมของครูกับการพัฒนาด้านจริยธรรมของนักเรียน โดยได้ทำการเปรียบเทียบพฤติกรรมและการแสดงออกของนักเรียนที่ได้เรียนกับครู 2 คน โดยครูคนแรกมีพฤติกรรมการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนการแสดงออกที่แฝงจริยธรรม เปรียบเทียบกับครูอีกคนที่เน้นการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีนัยสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการแสดงออกของครูที่มีการแฝงจริยธรรมเข้าไป โดยนักเรียนที่ได้เรียนกับครูทั้งสองคน มีพฤติกรรมการเรียนและการแสดงออกภายในห้องเรียนที่แตกต่างกัน (Richard D. Osguthorpe, 2006 : 158)

การศึกษาวิจัยของ แมคคูลลอค และ ฮุนเนเจอร์ กล่าวว่า “การที่นักเรียนได้อ่าน ฟัง เขียน และ ท่องเพื่อทบทวนเนื้อหาอยู่เสมอจะช่วยให้สมองเกิดการบันทึกและจดจำ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเป็นคนฉลาด มีการจัดระเบียบความคิดที่ดี สมองทั้งสองส่วนทำงานได้สมดุลมากขึ้น นำไปสู่การคิดอย่างใคร่ครวญ และมีเหตุผลมากขึ้น” (McCulloch & Huneger, 2000 : 1)

เบิร์กส์มาและคาร์นีย์ (Bergsma, L. J., and M.E. Carney, 2008 : 522-542) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลกระทบจากอิทธิพลของสื่อที่มีต่อสุขภาพ โดยทำการศึกษาอย่างเป็นระบบ” ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ผลกระทบทางลบของสื่อใหม่ (New Media) ที่มีต่อเยาวชน มีอยู่หลายประการด้วยกัน ยกตัวอย่าง จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อที่มีต่อสุขภาพ ได้มีการระบุว่า ผลกระทบในทางลบของสื่อที่มีผลต่อสุขภาพ ได้แก่ ปัญหาการรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ปัญหาโภชนาการ พฤติกรรมการบริโภคที่ผิดปกติ พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง พฤติกรรมทางเพศ การใช้สารเสพติด การดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ฯลฯ

สรุป

จากผลการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม จะเห็นได้ว่า มีกระบวนการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียน ด้วยการปลูกฝังความคิดตามบริบททางสังคม โดยคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและเกิดการเรียนรู้ที่ดี อันก่อให้เกิดคุณธรรม 8 ประการ คือ 1) ขยัน 2) ประหยัด 3) ซื่อสัตย์ 4) มีวินัย 5) สุขภาพ 6) สะอาด 7) สามัคคี 8) มีน้ำใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงครามและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน นักเรียน ผู้ปกครอง ครู รวมถึงบุคลากรทางการศึกษา ได้มีโอกาสเรียนรู้ ใกล้ชิดกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักวิถีแห่งการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตที่ยอดเยี่ยมของสังคมมนุษย์ ทำให้เด็กและเยาวชน นักเรียน ผู้ปกครอง ครู บุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งบุคคลผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสศึกษาและประพฤติ ปฏิบัติตนดำเนินตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ผ่านกิจกรรมการ บูรณาการการสอนคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ธรรมะจากพุทธโอษฐ์ ซึ่งเป็นคำสอนโดยตรงจากพระโอษฐ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งในห้องเรียน, กิจกรรมนอกห้องเรียน และกิจกรรมที่บ้าน เพื่อน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการเรียน การปฏิบัติงาน และการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ปลูกฝัง

ศีล 5 สร้างให้เขวายเป็น คนดี คนเก่ง คนกล้า มีศีลธรรม มีภูมิคุ้มกันให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติดและ
อบายมุขทั้งปวง ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและ
อนาคต

บทที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม และทำการรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายจำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ ครูประจำชั้น ครูและประธานนักเรียน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามหลักการส่งเสริมคุณธรรมนักเรียน 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 1)ขยัน 2)ประหยัด 3)ซื่อสัตย์ 4)มีวินัย 5)สุภาพ 6)สะอาด 7)สามัคคี 8)มีน้ำใจ ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมทั้งหมดผ่านกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 คน มีรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

รายการ	จำนวน
ผู้บริหาร	2
ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ	3
ครูประจำชั้น	3
ครู	3
ประธานนักเรียน	1
รวม	12

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 12 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารจำนวน 2 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระจำนวน 3 คน ครูประจำชั้นจำนวน 3 คน ครูจำนวน 3 คน และประธานนักเรียนจำนวน 1 คน

ตอนที่ 2 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

การได้มาซึ่งข้อมูลของการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้มาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ ครูประจำชั้น ครู

และประธานนักเรียน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามหลักการส่งเสริมคุณธรรมนักเรียน 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อตอบคำถามของการวิจัยว่า การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงครามเป็นอย่างไร โดยจำแนกเป็น 8 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความขยัน

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความขยัน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความตั้งใจ เพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง ควร สู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความขยัน

คุณธรรมด้านความขยัน	กิจกรรมที่ดำเนินการ
ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง ควร สู้งานมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง	<ul style="list-style-type: none"> - มอบหมายงาน เช่น การบ้าน รายงาน ต่างๆ - มอบหมายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ให้นักเรียนได้ท่องจำ ทบทวนอยู่อย่างสม่ำเสมอ - ให้มีการฝึกซ้อมกีฬาต่างๆ ตั้งแต่วันจันทร์-เสาร์ - ให้มีการฝึกซ้อมทักษะด้านศิลปะ ดนตรี สารานุกรม และอื่นๆ ตั้งแต่วันจันทร์-เสาร์

จากตารางที่ 2 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความขยัน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่อง ที่ถูกต้อง ควร สู้งานมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจังโดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย การมอบหมายงาน เช่น การบ้าน รายงานต่างๆ ให้นักเรียนได้นำไปทำเพื่อพัฒนา ฝึกฝนตนเองให้เกิดทักษะตามหลักวิชาการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนไปแล้ว และส่งการบ้าน รายงานต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันตามวันเวลาที่ครูบาอาจารย์ได้กำหนดให้ การมอบหมายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ ในคู่มือนักเรียนธรรมะจากพุทธโอษฐ์

ให้นักเรียนได้ท่องจำ ทบทวนอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการจดจำคำสอนอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหลักใจในการใช้ดำเนินชีวิตไปตลอดไป ซึ่งทางโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้ออกแบบให้มีพระสูตรประจำสายชั้น ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 2 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว นักเรียนทุกคนจะสามารถจดจำคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างน้อยคนละ 8 พระสูตร ซึ่งล้วนเป็นคำสอนอันงดงามและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น ให้มีการฝึกซ้อมกีฬาต่างๆ ได้แก่ กีฬามวยไทย กีฬาฟุตบอล กีฬาวอลเลย์บอล กีฬาเปตอง และอื่นๆ ให้มีการฝึกซ้อมทักษะด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ด้านวิชาการต่างๆ เช่น สารานุกรม คัดไทย คณิต คิดเร็ว และอื่นๆ ตั้งแต่วันจันทร์-เสาร์ ซึ่งนักเรียนต้องมีความอดทน ขยันหมั่นเพียรในการฝึกซ้อมเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะให้นักเรียนได้มีร่างกายที่แข็งแรง มีทักษะด้านต่างๆ ที่นักเรียนได้เลือกแล้วในระดับสูงยิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งคณะครูผู้ทำการฝึกสอนของโรงเรียนเมืองสมุทรสงครามล้วนมีความรู้ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีหัวใจเสียสละทุ่มเทร่างกายแรงใจ ในการทำหน้าที่ครูบาอาจารย์ ทำการฝึกสอนนักเรียน โดยมีผลงานปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในการชนะเลิศ การแข่งขันทักษะด้านต่างๆ ทั้งในระดับกลุ่มโรงเรียน ระดับจังหวัด ระดับภาคและระดับประเทศมากมายในทุกรายการที่กล่าวมา

2.2 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านการประหยัด

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านการประหยัด โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ดำเนินชีวิตด้วยความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอม ใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบุญชียุติ รวยรับ - รวยจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านการประหยัด

คุณธรรมด้านการประหยัด	กิจกรรมที่ดำเนินการ
ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบุญชียุติ รวยรับ - รวยจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ	<ul style="list-style-type: none"> - จัดให้มีการออมทรัพย์ - จัดให้มีระบบสหกรณ์, ผากหุ้น - พรีสอนนักเรียนให้รู้จักการประหยัด - ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9

จากตารางที่ 3 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านการประหยัด ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอม ใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ ตามหลักปรัชญาประชารัฐร่วมใจ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย จัดให้มีการออมทรัพย์ จัดให้มีระบบสหกรณ์, ฝากหุ้น ซึ่งโรงเรียนได้ทำการส่งเสริมให้นักเรียน คณะครู และผู้ปกครอง ร่วมกันเป็นสมาชิก และร่วมกันบริหารจัดการงานสหกรณ์ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน จัดให้มีการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานสหกรณ์ แต่งตั้งคณะกรรมการสหกรณ์ทั้งนักเรียนและคณะครู เป็นผู้รับผิดชอบ มีการดำเนินงานที่เป็นระบบ ให้บริหารฝาก-ถอนเงินให้กับสมาชิก ได้มีการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการวางแผนการใช้จ่ายเงิน การออมเงินไว้ใช้ยามจำเป็น และให้มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการผลิต ซึ่งได้มีการจัดเป็นชุมนุมสหกรณ์ขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องวิชาสหกรณ์ ได้ฝึกลงมือปฏิบัติจริงในห้องสหกรณ์ และได้รวมกลุ่มกันผลิตและจัดจำหน่ายสินค้า ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องวิชาสหกรณ์ เกิดทักษะในการทำงาน ได้มีการฝึกลงมือปฏิบัติจริง เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีการจัดห้องสหกรณ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน คณะครู ผู้ปกครองและชุมชน มีการส่งครูเข้าอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และยังเห็นความสำคัญของการนำวิธีการสหกรณ์สู่การเรียนรู้ในชั้นเรียนในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิชา การสหกรณ์ และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถเติบโตเป็นเยาวชนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคตได้ พยายามให้นักเรียนให้รู้จักการประหยัดโดยการสื่อสารให้นักเรียนทราบว่าเนื่องจากในปัจจุบันที่ประเทศชาติประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้บุคคลและครอบครัวได้รับความเดือดร้อนกันทั่วหน้า หลายครอบครัวมีปัญหาเพราะทำมาหากินไม่่ง่ายดังเช่นแต่ก่อน บางครอบครัวพ่อแม่ตกงานไม่มีรายได้ ส่งผลให้ลูกๆ ไม่มีเงินค่าใช้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียน ทำให้มีปัญหาชีวิต เกิดความยากลำบากไปด้วย แต่ลูกคือดวงใจของพ่อแม่ พ่อแม่หลายคนยอมอด เพื่อให้ลูกอิ่ม ยอมเป็นหนี้สิน เพื่อให้ลูกได้มีกิน มีใช้ มีการศึกษาดูด้วยความรักที่พ่อแม่มีต่อลูกนี้เอง จึงยอมทุ่มเทเงินทุกบาททุกสตางค์ให้ลูกใช้จ่ายอย่างสบาย จนบางครั้งลูกหลายคนอาจคิดไปว่าพ่อแม่คือ A.T.M. ที่จะกดเมื่อไรเงินทองก็ไหลออกมาเมื่อนั้น ดังนั้นในยามนี้ถ้านักเรียนซึ่งเป็นลูกที่รักยิ่งของพ่อแม่ มีความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น ยอมรับความ

จริง ใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็น “ก็จะเป็นกำลังใจ” ที่จะทำให้พ่อแม่สู้ทน และหาหนทางแก้ไขในวิกฤตการณ์ทางการเงินของครอบครัวให้ผ่านไปด้วยดีได้ถึงแม้เศรษฐกิจจะมีปัญหาอย่างไร หากนักเรียนได้ปฏิบัติตนอย่างนี้ ก็จะทำให้อุปสรรคด้านการเงินผ่านพ้นไปได้ การอดออม การประหยัด ก็คือ การใช้จ่ายเงิน อย่างรู้คุณค่า คิดก่อนซื้อ คิดก่อนใช้ ก่อนที่นักเรียนจะซื้อของสักชิ้นหนึ่ง ก็ขอให้หยุดคิดก่อนสักนิดว่า ของสิ่งนี้ซื้อแล้วนักเรียนเอาไปใช้ประโยชน์อะไรจะเอาไปใช้ได้ในพื้นที่หรือไม่ และเหมาะสมกับเงินที่จ่ายไปหรือเปล่า ถ้าได้หยุดคิดอย่างนี้ ก็จะทำให้การจ่ายเงินจำนวนนี้ซื้อของอย่างได้ประโยชน์และคุ้มค่า แต่ถ้าซื้อโดยไม่คิด บางครั้งเมื่อซื้อไปแล้วไม่พอใจอยากใช้ ก็สูญเสียเงินไปเปล่า ๆ ซึ่งถ้าสิ่งของชิ้นใด ยังไม่พอใจ ก็ควรเก็บเงินจำนวนนี้ไว้ก่อน แล้วนำมาซื้อเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ จะดีกว่า เพราะเงินที่ยังไม่ได้ใช้ไปหากนำไปฝากในธนาคารหรือในสหกรณ์โรงเรียน ก็ยังมีมูลค่าเพิ่ม ได้ดอกเบี้ย ได้หุ้นส่วน และเมื่อถึงเวลาจำเป็นที่จะต้องใช้ก็สามารถซื้อของได้มากขึ้นอีกด้วย การออม คือการที่รับเข้ามามากกว่าจ่ายออกไป ซึ่งจะมีเงินส่วนที่เหลือเก็บไว้เรียกว่า เงินออม เงินออมเมื่อมีการสะสมมากเข้าๆ ก็จะกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก เมื่อยามจำเป็น เงินออมถ้าฝากกับธนาคารก็จะได้ออกเบี้ย และดอกเบี้ยนั้นเมื่อยังไม่ถอนออกไปใช้ก็จะกลายเป็นเงินต้น มีดอกผลตามมาก็เรียกว่าดอกเบี้ยทบต้น หากนักเรียนมีความคิดที่จะเก็บออม และเริ่มทำเท่าที่ทำได้ก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะมีคำกล่าวไว้ว่า การเริ่มต้นที่ดีก็เท่ากับทำสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง ดังนั้น นักเรียนทั้งหลาย ถ้าจะเริ่มต้นเสียตั้งแต่วันนี้ ออมเงินที่เล็กน้อย นักเรียนก็จะกลายเป็นคนมั่งมีได้ในวันข้างหน้า โรงเรียนยังได้ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยตั้งคำถามกับนักเรียนเสมอๆ ว่าทุกวันนี้ “เรา” มีชีวิตที่พอเพียงหรือยัง.. “... คนเรา ถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด - อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...” พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541 โดยหัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ สติและปัญญา ผู้รู้จักตัวเอง ฝึกฝนตนจนเกิดปัญญา สามารถตระหนักถึงคุณธรรม เช่น หิริโอตตปปะ ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ความเมตตากรุณา การไม่เบียดเบียนใคร และไม่เบียดเบียนโลก รวมทั้งการมีปัญญารู้ว่า อะไรคือสิ่งที่ควรทำ เพื่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนและผู้อื่น ความพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน ที่ทุกคนต่าง

คำนึงถึงการตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งที่ดี และหน้าที่ในการสร้างพฤติกรรมนั้นๆ อยู่เสมอ จนกลายเป็นอุปนิสัยที่ดีและทำโดยอัตโนมัติ ไม่ลังเลสงสัยว่าทำไมผู้อื่นไม่ทำ ได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอยู่อย่างพอเพียงในโรงเรียนโดยการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงให้เกิดขึ้นกับเด็ก ครูจะทำในทุกมิติของชีวิตในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงกันอยู่ตลอดเวลา จึงจะบังเกิดผลอย่าง “ยั่งยืน” ดังนี้ 1. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในวิถีชีวิต ด้วยการตระหนักในคุณและโทษที่มีต่อตนเองและส่วนรวม จนเกิดจิตสำนึกรับผิดชอบ เป็นรากฐานของจิตใจ เป็นปัจจัยภายในที่ต้องอาศัยการบ่มเพาะอย่างต่อเนื่อง บวกกับปัจจัยภายนอก ในการจัดระบบที่ชัดเจน ปฏิบัติได้ง่าย สมเหตุสมผล ต่อเนื่อง พร้อมเพรียงในการปฏิบัติและมีความรับผิดชอบร่วมกันสร้างบรรยากาศในโรงเรียน ปรับปรุงให้มีต้นไม้ใหญ่ที่ร่มรื่น สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนของเด็ก กิ่งไม้ใหญ่จากต้นไม้และสวนป่า ห้องเรียนธรรมชาติสำหรับเด็กทุกวัย โรงครัว เศษอาหารจากที่ต่างๆ ในแต่ละวัน สามารถนำมาเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ เศษผักผลไม้ เศษใบไม้ นำไปทำปุ๋ยหมัก ทำน้ำชีวภาพ รดน้ำแปลงผักอินทรีย์และต้นไม้ในหิ้งอกงาม โรงหมักปุ๋ย นำเศษอาหารและเศษกิ่งไม้ ใบไม้ รวมทั้งการหมักน้ำชีวภาพจากเศษผลไม้ นำกลับมาใช้และแจก จ่ายให้บ้านต่างๆ แคนเตอร์คัดแยกขยะ เป็นจุดที่ใช้คัดแยก “ทรัพยากร” ออกจากขยะ ด้วยการล้าง ผึ่ง ก้อนทิ้ง และนำทรัพยากรไปหมუნเวียนกลับมาใช้ใหม่ เปลี่ยนปัญหาขยะล้น ส่งกลิ่นรบกวน เป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ที่ครู เด็ก ผู้ปกครองนำขยะจากบ้านมาคัดแยก จัดการขยะ และของเสียได้ด้วยตัวเอง ด้วยวิธีที่เหมาะสม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สถานีซ่อม-สร้าง ของเสียก็ซ่อมหรือสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ ไม่ว่าจะเป็นโต๊ะ เก้าอี้ ชั้น กระดานดำ เครื่องใช้ เศษวัสดุต่างๆ ถูกนำมาปรับเปลี่ยนรูปแบบ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า 2. บ่มเพาะความพอเพียงให้เป็นกิจวัตร ทั้งการกิน การอยู่ การเล่น และการเรียน ดังนี้การกิน ตีมนมหมดแล้ว ล้างกล่องให้สะอาด ตามขั้นตอน คือ เจาะรู เติมน้ำ เขย่าล้างให้เกลี้ยง แล้วพับเก็บไว้เมื่อสิ้นปีการศึกษาจะนำไปร่วมบริจาคในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของยุวชาติประจำปีเพื่อบริจาคกับโครงการหลังคาเขียวของ มูลนิธิเพื่อนพึ่ง(ภา)ยามยาก ที่ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซีสมุทรสงคราม เกิดประโยชน์ต่อไป จะช่วยปลูกฝังให้เด็กใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เมื่อครูได้อธิบายว่า การล้างกล่องนมช่วยพิทักษ์โลกอย่างไร และนำไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง รู้จักปลูกผักสวนครัวไว้ทำอาหารแทนการซื้อ รู้จักผักผลไม้ตามฤดูกาล รู้จักอาหารที่สดใหม่ มีประโยชน์ ฝึกตัดอาหารเอง และกินอาหารให้หมด ฝึกให้เด็กกินอาหารที่หลากหลาย ไม่เลือกกิน ฝึกให้ระบุปริมาณอาหารที่ต้องการ รู้จักบอกว่ามากเกินไปหรือน้อยเกินไป ขอเพิ่มหรือขอลด รู้จักความพอดีในการกิน ไม่กินเหลือทิ้งขว้าง เห็นคุณค่าของ

อาหาร การอยู่ เก็บของเล่นเอง ฝึกให้เด็กมีวินัยในตนเอง ด้วยกติกาการเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ หลังจากหยิบออกมาใช้แล้ว นอกจากจะทำให้ห้องเรียนดูเรียบร้อยสะอาดตาแล้ว ยังช่วยฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เด็กจะนึกถึงใจเพื่อน ใจเรา เข้าใจความหมายของคำว่า “ส่วนรวม” มากขึ้น และดูแลรักษาของส่วนรวมเป็น ฝึกให้ทำหน้าที่ “หน่วยบริการ” คอยตักอาหารให้เพื่อน ดูแลทำความสะอาดห้องเรียน จะทำให้เด็กเรียนรู้หัวใจของการบริการ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ รู้จักสังเกต เอาใจเขามาใส่ใจเรา ฝึกยอมรับในเสียงสะท้อนจากเพื่อนและครู เมื่อจบภารกิจในแต่ละวัน ให้เด็กได้ทบทวนผลการกระทำของตัวเอง ทั้งด้านดีและด้านที่ต้องปรับแก้ การเล่น จัดเวลาให้เล่นกลางแจ้ง เพราะธรรมชาติคือห้องเรียนขนาดใหญ่ การเล่นในธรรมชาติจะทำให้เด็กเห็นความ สัมพันธ์ที่หลากหลาย เห็นการพึ่งพาอาศัยกันในธรรมชาติ การได้อยู่ใกล้ชีวิตธรรมชาติ ย่อมทำให้เด็กเห็นคุณค่า รู้จักดูแลรักษา ห่วงแหนธรรมชาติที่ตัวเองอาศัยวิ่งเล่น ปีนป่าย เก็บเศษไม้ ใบไม้มาทำของเล่น การเรียนรู้บูรณาการความรู้สู่ชีวิต เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัวที่มีต่อตนเอง เห็นความสำคัญของสรรพสิ่งในธรรมชาติและในสังคมอย่างเกื้อกูลกัน ได้ซึมซับคุณธรรมในเรื่องต่างๆ สามารถเชื่อมโยง นำมาสร้างเป็นความรู้ของตนเอง จนเกิดเป็นวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันในเรื่องการกิน การอยู่ การเล่น และการเรียน ได้อย่างพอเหมาะพอดีกับวัย

2.4 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความซื่อสัตย์

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความซื่อสัตย์ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกสำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นหักคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความซื่อสัตย์

คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์	กิจกรรมที่ดำเนินการ
ความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกสำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นหักคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่	- ปลุกฝังให้นักเรียนรู้จักความสันโดษ ไม่คิดอยากได้สิ่งของของคนอื่น บูรณาการการเรียนการสอนเรื่องศีลธรรมในห้องเรียนในทุก รายวิชาและในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุก

และถูกต้อง	กิจกรรม - มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียนมีศีลธรรม คือ ศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติประจำใจ ทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน ภายใต้กิจกรรมกระปุกออมศีล - ชื่นชมนักเรียนผู้มีผลงานด้านความซื่อสัตย์ หน้าเสาธงอยู่เป็นประจำ
------------	---

จากตารางที่ 4 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดภัยจากรู้สึกสำเียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นท์กลศดโก่งทั้งทางตรงและทางอ้อม รั้บรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง ตามหลักปรัชญาพระราชรั้ฐรั้ร่วมใจ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย การปลูกฝังให้นักเรียนรั้จักความสันโดษ ไม่คิดอยากได้สิ่งของของคนอื่น โดยครูผู้สอนพยายามปลูกฝังและพรั้าสอนนักเรียนอยู่ตลอดเวลา ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนเรื่องศีลธรรมในท่องเรียนในทุกรายวิชาและในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรมเช่นสอนว่า การที่นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์ พุดจริง ทำจริง เป็นคนจริงใจ เป็นคนตรง จะทำให้เขาเป็นที่น่าเชื่อถือ เป็นที่เคารพนับถือของคนอื่น และเป็นผู้ที่เคารพนับถือตัวเองได้ การรั้กความจริง การทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ตรงกับความจริง จะทำให้เขาปลอดภัยจากกิเลส สัจจะ คือ การพุดจริง ทำจริง จริงใจ นับเป็นความเข้มแข็งของจิตใจอันยอดเยี่ยม การเสียสัจจะเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย การพุดเท็จเพราะกลัวครู กลัวผู้ใหญ่จะลงโทษ หรือว่ากลัวคนอื่นจะดูถูก เป็นนิสัยที่มักจะเกิดขึ้นในเด็กที่ยังไม่เป็นที่พึ่งของตน ยังอ่อนแอ ยังต้องอาศัยคนอื่น จึงจะมีชีวิตได้ ต้องพึ่งพ่อ พึ่งแม่ พึ่งครู กรณีนั้นก็เป็นธรรมดาสำหรับผู้ที่ยังไม่เป็นอิสระ จึงต้องระแวงว่าสิ่งที่ตนพึ่งอาศัยนั้นจะทอดทิ้งหรือจะหายไป นั่นจะเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่น่าไปสู่การพุดเท็จของเด็ก วิธีแก้ไข คือ การทำให้เกิดความรักสัจจะว่า สัจจะมันงามอย่างไร และให้เห็นว่ามันเกิดความรู้สึกที่ได้อย่างไร ให้เห็นว่า ถ้าเราไม่ปิดบังอำพราง ถ้าเราไม่พยายามสร้างภาพตัวเองอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อจะได้รับคำชมเชยหรือความรัก จะทำให้เราไม่แย้อย่างที่คิด ตรงกันข้าม คนที่เกิดนิสัยที่จะต้องคิดว่าตัวเองต้องเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งตลอดเวลา จึงจะเป็นที่รั้กของคนอื่น หรือว่าจะไม่ถูกทอดทิ้ง จะเป็นคนที่มีความทุกข์ จะมีความเก็บกดตลอดเวลา เราสอนให้เด็กพุดความจริง เราทำอะไรผิด เราก็ยอมรั้บไปเลย และตั้งใจจะไม่ทำอีกในครั้งต่อไป ทั้งหมดนี้อยู่ที่ว่า เด็กเชื่อว่าครูหรือผู้ใหญ่เป็นผู้ยุติธรรม มีความหวังดีต่อเขา ให้อภัยเขาได้

และอยู่ที่ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สอนให้ทำอะไรก็ทำจริงจัง ตั้งใจ ไม่ใช่ว่า เผลาะเผลาะ ทำแบบสนุกสบาย สัจจะเป็นขรรษาธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของผู้ครองเรือน และเป็นบารมีข้อหนึ่ง คือ เมื่อเราตั้งใจจะทำอะไรแล้ว ก็อยู่กับสิ่งนั้นจนสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียน ในการทำงานอย่างแน่นอน คุณธรรมคือขรรษาธรรม 4 ประการ เป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับผู้ครองเรือน ประกอบด้วยสัจจะ ความจริง คือ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่ยอมรับได้ ทุ่มะ ผิกตน คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัวและแก้ไข ปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าตึงามยิ่งขึ้นอยู่เสมอ ขันติ อดทน คือ มุ่งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์ สละโลก ละทธิมานะได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานเรื่องซื่อสัตย์เพื่อให้ความซื่อสัตย์สุจริตเจริญงอกงามขึ้นในตัวเด็กๆ จนเป็นผู้ที่พูดจริง ทำจริง จริงใจ มีความพร้อมทางความประพฤติ โดยกระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเด็ก ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การประดิษฐ์งานศิลปะและงานหัตถกรรมต่างๆ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ การร้องเพลงที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรม การเล่นอย่างมีแบบแผนกติกา เช่น การเล่นกลองแจ้ เล่นเครื่องเล่นสนาม การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ที่เด็กๆ จะต้องช่วยเหลือตนเองและดูแลผู้อื่น การให้บริการครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เช่น การเล่านิทานที่มีเนื้อหาสอดแทรกคติธรรม การแสดงบทบาทสมมติ รวมถึงการล้อมวงสนทนาพูดคุยถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งครูสามารถนำมาเป็นตัวอย่าง เป็นกรณีศึกษาในการเรียนรู้และการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริต ผ่านการฝึกวิเคราะห์จำแนกคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมให้กับเด็ก กระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะควบคุมความประพฤติของตนเอง ขณะอยู่กับผู้อื่น เกิดการฝึกฝนวินัย การทำงานร่วมกับผู้อื่น การดูแลรักษาสิ่งของต่างๆ ที่เป็นทั้งเครื่องใช้ของตนเองและของส่วนรวม ไม่ล่วงละเมิดในของรักของหวงของผู้อื่น แต่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่ลักขโมย ไม่เอาไรต์เอาเปรียบ ไม่ละโมภ ไม่คิดหาทางเอาแต่จะจะได้ คิดให้ คิดเสียสละ พูดจาสุภาพ ถูกกาลเทศะ มีความรับผิดชอบ รักษากฎ กติกา มารยาท ทำแต่สิ่งที่ตึงามถูกต้อง มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียน มีศีลธรรม คือศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติประจำใจ ทั้งในโรงเรียนและที่บ้านภายใต้กิจกรรมกระปุกออมศีล โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติธรรมะในชีวิตประจำวัน ด้วยการรักษาศีล 5 ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างเกราะคุ้มภัย สร้างความสุขร่มเย็นทั้งแก่ตนเองและสังคม เป็น

การวางรากฐานสู่คุณธรรมเบื้องสูงให้กับนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการสั่งสมอริยทรัพย์ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นกุศโลบายเสริมสร้างสติสัมปชัญญะในทุกๆ การกระทำ การพูด และการคิด ให้บังเกิดขึ้นจนเป็นอุปนิสัย ตามวัตถุประสงค์ของโครงการต้นกล้ามัคคาอนุคา เพื่อตอบสนองนโยบาย เพิ่มประสิทธิภาพให้กับโครงการโรงเรียนศีล 5 ของ มหาเถรสมาคม โรงเรียนวิถิปุทธ และโรงเรียนสีขาว ตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกติกาและเงื่อนไขดังนี้ ให้นักเรียนนำเหรียญมูลค่าเท่าใดก็ได้ จำนวน 1 เหรียญ หยอดลงในกระปุกออมศีล ในวันที่นักเรียนสามารถรักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 ได้อย่างบริสุทธิ์หมดจด หลังไหว้พระก่อนนอน คุณครูประจำชั้นดูแลการนับจำนวนเหรียญในวันสอบวันสุดท้ายของปีการศึกษา มีการจัดประกวดในระดับสายชั้นทุกระดับ จัดให้มี 13 อันดับรางวัล คือ รางวัลอันดับที่ 1 รางวัลอันดับที่ 2 รางวัลอันดับที่ 3 และรางวัลชมเชยอีก 10 รางวัล ซึ่งรางวัลอันดับที่ 1 ของแต่ละสายชั้น จะได้รับโล่และใบประกาศเกียรติคุณจาก พระมหาเถระของหมู่สงฆ์ พระเดชพระคุณเจ้าคณะภาค อันดับที่ 2,3 จะได้รับใบประกาศเกียรติคุณ จากพระมหาเถระของหมู่สงฆ์ พระเดชพระคุณเจ้าคณะภาค รางวัลชมเชย 10 รางวัล รับใบประกาศเกียรติคุณ จากเจ้าคณะจังหวัด โดยพิธีมอบรางวัล จะมีในวันประชุมผู้ปกครองนักเรียนประจำภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษาถัดไป มีกิจกรรมชื่นชมนักเรียนผู้มีความซื่อสัตย์อยู่เป็นประจำด้วยมีนักเรียนเก็บเงินทอง สิ่งของได้แล้ว จะมาส่งครูให้ประกาศหาเจ้าของอยู่เป็นประจำ ครูเวรประจำวันก็จะประกาศชื่อนักเรียนที่เก็บของได้ที่หน้าเสาธงด้วยความชื่นชม ให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทุกคนก็จะปรบมือให้กำลังใจและชื่นชมนักเรียนผู้มีความซื่อสัตย์ให้มั่นคงในความดีมีความซื่อสัตย์สืบไป

2.5 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีวินัย

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีวินัย โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจดีมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่

ตารางที่ 5 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีวินัย

คุณธรรมด้านความมีวินัย	กิจกรรมที่ดำเนินการ
ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติ - กิจกรรมลูกเสือ - กิจกรรมเนตรนารี - กิจกรรมยุวกาชาด - กิจกรรมกีฬา - กิจกรรมค่ายคุณธรรม - กฎการเข้าแถวรับอาหาร การเข้าแถวซื้อของในร้านสหกรณ์

จากตารางที่ 5 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านความมีวินัย ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม ตามหลักปรัชญาพระราชรัฐธรรมนูญ พงษ์ วินัย สุจริต จิตอาสา โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ซึ่งกระบวนการลูกเสือ เนตรนารี มีส่วนสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนและเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ตามแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานไว้ว่า "คนไทยต้องซื่อสัตย์และมีความมีวินัย" นอกจากนี้ การส่งเสริมกิจการลูกเสือถือเป็นการสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ด้วย ด้วยทั้งสองพระองค์มีพระราชประสงค์ให้ลูกหลานเยาวชนไทยมีระเบียบวินัย ตระหนักในเรื่องประวัติศาสตร์ มีความรักเทิดทูนบุพการีและคณาจารย์ ตลอดจนมีความสามัคคีและไม่ขัดแย้งกัน แต่ที่ผ่านมามีบางคนที่ไม่เข้าใจการเรียนลูกเสือ ซึ่งเป็นระบบที่ใช้สร้างระเบียบวินัยมาช้านานในต่างประเทศ กฎ-ระเบียบ ของลูกเสือ เนตรนารี และการเป็นนายหมู่หัวหน้ากอง ผู้บังคับบัญชา ในการปกครองกันเองของนักเรียน เพื่อให้รู้จักการเป็นผู้นำ ผู้ตาม รับผิดชอบต่อความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงเน้นความสามัคคีในหมู่นักเรียน ถือเป็นกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมาให้

เหมาะกับเด็กและเยาวชน เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาความรู้และทักษะหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านร่างกาย ฝึกฝนความคล่องแคล่วว่องไว ความแข็งแรง ด้านจิตใจ ฝึกฝนความเมตตา กรุณา ความอดทน ด้านสังคม นักเรียนได้รับการฝึกให้รู้จักกับรัฐสภาสังคมไทย นำวิชาความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น การปฐมพยาบาลขั้นพื้นฐาน การมีทักษะชีวิตรอดจากสังคม และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี นอกจากนี้ยังมีความรู้ต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ภายใต้กฎและค่านิยมที่ถูกต้องและเนตรนารียึดถือร่วมกัน กิจกรรมยุวกาชาด มีกิจกรรมระเบียบแถวเพื่อสร้างวินัย นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังหลักการอันสำคัญหลายประการ ได้แก่ การมีอุดมคติในศานตศิลา มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความรู้ ความชำนาญในการรักษาอนามัยของตนเองและของคนอื่นตลอดจนการพัฒนาตนเองทางร่างกาย จิตใจ คุณธรรม และธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและอุดมการณ์กาชาด มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีสัมพันธ์ภาพและมิตรภาพที่ดีกับบุคคลทั่วไป กิจกรรมกีฬา มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงห่วงใยพสกนิกรชาวไทย และประเทศไทย ทรงมีพระราชดำรัสไว้เตือนใจไว้ว่า “กีฬาสร้างคน คนสร้างชาติ” เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคล และสังคมได้อย่างแท้จริง กีฬาช่วยสร้างคนให้รู้จักวินัย รู้จักระเบียบ กฎ กติกา มารยาท สอนให้อยู่ร่วมกับสังคมได้ด้วย ความเรียบร้อย ผิดเมื่อไหร่ มีการตักเตือน มีทั้งใบเหลือง ใบแดง ตรงกับคำที่ว่า “เป็นนักกีฬา ต้องเคารพกฎ กติกา เป็นปวงประชา ต้องเคารพกฎหมาย” ถ้าไม่เคยรู้จักเคารพ กฎ กติกา มาก่อนแล้วจะให้มาเคารพกฎหมายเลยคงเป็นเรื่องยาก นี่คือการหล่อหลอมคนให้อยู่ร่วมกันได้ด้วย กฎ กติกา ของกีฬา กิจกรรมค่ายคุณธรรม เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกทางวินัย คุณธรรมต่างๆ โดยใช้กฎ กติกา มารยาท ระเบียบวินัย ควบคุมดูแลนักเรียนตลอดกิจกรรมค่าย เช่น การนั่งในระเบียบแถว การขออนุญาตเข้าห้องน้ำ การทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดถึงการเข้าแถวรับอาหาร กฎการเข้าแถวรับอาหาร การเข้าแถวซื้อของในร้านสหกรณ์ สิ่งนี้สำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงค่านิยมและวัฒนธรรมทาง "จริยธรรม" เรื่องนี้มีผลมาก คณะครูจึงได้มีการปลูกฝังก่อนว่า "การเข้าคิวคือความดี" ซึ่งนั่นก็แปลว่า "คนเข้าคิวคือคนดี" "คนแซงคิวหรือคนไม่เข้าคิวคือคนชั่ว คือคนเห็นแก่ตัว คนเอาเปรียบคนอื่น" รวมไปถึงการปลูกฝังค่านิยมสังคมที่ว่า "เป็นคนดีที่ไม่ร่ำรวย มีเกียรติกว่าคนชั่วที่ร่ำรวย" ส่วนคนที่แจกเอง

ก็จะมิวัฒนธรรมที่ให้เฉพาะคนเข้าคิวตามระเบียบ ไม่ให้คนที่ไม่เข้าคิว ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่มีเส้นสาย เพื่อให้เกิดการปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกัน เกิดความยุติธรรมในสังคมให้เห็นเป็นแบบอย่างประจักษ์ ตาประจักษ์ใจ

2.6 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสุภาพ

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสุภาพ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าวรุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้มีการยาทติงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสุภาพ

คุณธรรมด้านความสุภาพ	กิจกรรมที่ดำเนินการ
มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าวรุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีการยาทติงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการมีสัมมาคารวะ ต่อผู้ใหญ่ รู้จักให้ความเคารพต่อพระรัตนตรัยหรือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถืออย่างเหมาะสม ถูกต้องตรงตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทย ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนกิริยามารยาทสอดแทรกไปในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน - กิจกรรมส่งเสริมมรรยาทชาวพุทธ มรรยาทไทย ภายใต้คำขวัญของโรงเรียน “เรียนดี สามัคคี ประหยัด สะอาด มรรยาทงาม”

จากตารางที่ 6 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านความสุภาพ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าวรุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้มีการยาทติงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย การมีจุดเน้นในการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการมีสัมมาคารวะ รู้จักให้ความเคารพต่อพระรัตนตรัยหรือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ ให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ทรงศีล ต่อพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ ตลอดถึงบุคคลทั่วไป

ทั้งที่อยู่ในฐานะที่สูงกว่า สูงวัยกว่า เสมอกัน หรือแม้แต่ในผู้ที่ต่ำกว่าตนอย่างเหมาะสมถูกต้องงดงาม ตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทย ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนกิจกรรมรายทาสอดแทรกไปใน ทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน นับตั้งแต่นักเรียนเดินเข้าประตูโรงเรียนมา คณะครูผู้ยืนเวรจะทำหน้าที่อยู่หน้าประตูทางเข้าโรงเรียนเพื่อต้อนรับนักเรียน เมื่อนักเรียนทำความ เคารพคุณครูด้วยการไหว้ หากมีนักเรียนคนใดกระทำการไหว้อย่างไม่ถูกต้อง คุณครูก็จะบอกสอน ตักเตือน และให้ทำใหม่จนถูกต้องจึงจะปล่อยให้ผ่านเข้าไปได้ ในการบูรณาการสอน ครูผู้สอนจะ แนะนำสั่งสอนให้เด็กรู้จักตัวเอง ทำความรู้จักกับตัวเองให้มาก ด้วยการวิเคราะห์ตัวเอง ว่าเราเป็นคน อย่างไร มีข้อดีและข้อที่ควรปรับปรุงอะไรบ้าง จากนั้นจึงควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อสอนให้เด็กอยู่ร่วมกัน ในหมู่คณะด้วยดี ด้วยการรู้จักสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งเพื่อนฝูง พี่น้อง บุคคลในครอบครัว ครูอาจารย์ ผู้ใหญ่รอบข้าง สอนให้เด็กกระทำต่อกัน คิดต่อกัน และพูดจากันด้วยเมตตา แสดงไมตรีและความหวัง ดีต่อเพื่อนๆ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ใหญ่โดยเต็มใจ โดยแสดงกิริยาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส ประพฤติ สุจริต มีมารยาทงดงาม เคารพรับฟังความคิดเห็น และสามารถนับถือกันได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง สิ่งที่สำคัญคือ ครูจะสอนให้เด็กกล่าววาจาสุภาพต่อกัน ปลูกฝังให้เด็กมีความตั้งใจจริงในการปรับปรุง แก้ไขการพูดของตัวเอง ฝึกให้เด็กหัดคิดก่อนพูดทุกครั้ง ด้วยการคิดพิจารณา 3 รอบแล้วจึงพูด โดยมี หลักการว่า พยายามพูดไม่ให้เกิดโทษ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ พูดถูก กาลเทศะ และบางครั้งการไม่พูดก็เป็นสิ่งเหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้นๆ ในแต่ละวันก่อนกลับบ้าน ครูให้เด็กทบทวนความสุภาพทางกายและทางวาจา ด้วยการจัดกิจกรรม Home-room ขอบคุณ-ขอโทษ โดยครูให้เด็กได้ทบทวนสำรวจตัวเองว่า ในวันนี้เรามีการกระทำหรือคำพูดที่ขาดสติ ที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาหรือไม่ บ่อยครั้งการกระทำของเรามักให้ผลร้ายโดยที่เราไม่ได้เจตนาก็มี หาก มีเกิดขึ้นก็ให้เด็กๆ ได้ขอโทษกัน และตั้งใจอย่างจริงจังในการปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งมีการให้เด็กๆ ได้ กล่าวขอบคุณกัน ในยามที่เด็กๆ ได้ช่วยเหลือกัน กล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน คิดต่อกันและกระทำต่อกัน ด้วยเมตตาอย่างจริงใจ กิจกรรมมรรยาทชาวพุทธ มรรยาทไทย ได้รับการเน้นหนัก โดยให้เป็น กิจกรรมหลักในค่ายคุณธรรมประจำปีของโรงเรียน ซึ่งคุณครูสังฆคัมภีระจะทำการฝึกสอนนักเรียน อย่างจริงจังเป็นประจำทุกปีเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องตามแบบแผนวัฒนธรรมไทยที่งดงาม ผ่านสื่อการสอนมัลติมีเดียที่เข้าใจง่าย และให้มีนักเรียนต้นแบบมรรยาทชาวพุทธ ได้แสดงบทบาท สมมติ โดยให้นักเรียนผู้รับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติตาม ซึ่งคณะครูจะคัดเลือกเอานักเรียนที่ชนะเลิศการ แข่งขันการประกวดมรรยาทไทย รายการศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับประเทศ มาเป็นนักเรียน

ต้นแบบดังกล่าว ซึ่งทางคณะครูบาอาจารย์ได้เห็นพร้อมต้องกันว่า กิริยามรรยาทและการอ่อนน้อม ถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่ นั้น เป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหาร และคณะครู โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม จึงให้ความสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยให้กับศิษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องกิริยามรรยาท การพูดจา การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยตระหนักว่า จังหวัดสมุทรสงครามนั้นถือเป็นจังหวัดต้นแบบ เป็นแหล่งวัฒนธรรมอันสำคัญของชาติ เป็นเมืองพระราชกฤษฎีกาตราขนานนามแห่งราชวงศ์จักรี ศิษย์ของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ทุกคนต้องปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย ภายใต้คำขวัญ “เรียนดี สามัคคี ประหยัด สะอาด มรรยาทงาม”

2.7 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสะอาด

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสะอาด โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจและสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสะอาด

คุณธรรมด้านความสะอาด	กิจกรรมที่ดำเนินการ
รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจและสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น	<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจร่างกาย ตรวจผม ตรวจเล็บ ทุกต้นเดือน - โครงการหอมสะอาดจิตอาสาพิทักษ์โลก - ครูอนามัย - จัดให้มีการแบ่งเวรทำความสะอาด

จากตารางที่ 7 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านความสะอาด ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย

ใจและสภาพแวดล้อม มีความผ่อนคลายเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ประกอบด้วย การตรวจร่างกาย ตรวจผม ตรวจเล็บ ทุกต้นเดือน ซึ่งการตรวจร่างกายนั้นนอกจากตรวจความสะอาดแล้ว ยังเป็นการสำรวจอวัยวะต่างๆ ของนักเรียนเพื่อหาความผิดปกติของร่างกายเพื่อนำไปสู่การรักษาสุขภาพของนักเรียนอีกด้วย ประกอบด้วย การตรวจผมและศีรษะ เพื่อสำรวจ เหา แผลที่หนังศีรษะ ตรวจตา เพื่อสำรวจ ตาแดง กุ้งยิง ตาอักเสบ ตรวจหู เพื่อสำรวจ หูอื้อ มีน้ำหรือหนองไหล ตรวจจมูก เพื่อสำรวจ น้ำมูกไหล คัดจมูก ตรวจปาก เพื่อสำรวจ ลิ้น แผลมุมปาก แผลในปากหรือลิ้น ตรวจฟัน เพื่อสำรวจ ฟันเป็นจุดดำ ฟันผุ ปวดฟัน ตรวจเหงือก เพื่อสำรวจอาการบวมแดง มีหนอง เลือดออก ตรวจคอ เพื่อสำรวจอาการไอ เจ็บคอ อ้าปากดูในกระจะพบว่า คอแดงหรือเป็นหนอง ทอนซิลโต ตรวจต่อมไทรอยด์ เพื่อสำรวจก้อนโตบริเวณคอ (แหงนหน้าส่องกระจกแล้วกลืนน้ำลาย มองเห็นเป็นก้อนใต้ลูกกระเดือก) ตรวจผิวหนัง เพื่อสำรวจต่างขาว กลาก เกื้อน พุพอง มีแผลมีผื่นแดง หิดอาการผิดปกติ และอื่นๆ มีการลงวัน เดือน ปี ที่ตรวจ ลงชื่อนักเรียน พร้อมลายมือชื่อครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาและลายมือชื่อผู้ปกครองไว้ในบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โครงการหมอสะอาดจิตอาสา พิทักษ์โลก ซึ่งเป็นกิจกรรมบูรณาการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม โดยการนำขยะมารีไซเคิล ด้วยการตั้งคาน์เตอร์คัดแยกขยะเป็นประจำทุกวัน ซึ่งขยะหลายประเภทสามารถนำมาขายเพื่อเป็นรายได้เข้าสู่ชั้นเรียนได้ ยกตัวอย่างเช่น ขวดน้ำ ถูงนม แก้วน้ำพลาสติก เป็นต้น กิจกรรมล้างกล่องนมเพื่อบริจาคกับโครงการหลังคาเขียวของ มูลนิธิเพื่อนพึ่ง(ภา)ยามยาก ที่ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สมุทรสงคราม กิจกรรมกินจิ้มมหาสนุก นำเปลือกขนมที่กินเสร็จแล้วมาอัดใส่ขวดให้สวยงาม แล้วนำไปแขวนไว้บนอุทยานต้นไม้ ปลุกฝังคุณธรรม ให้มีจิตสำนึกรักความสะอาด รักสถานศึกษาของตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ในการนำขยะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการจัดกิจกรรม หมอสะอาดจิตอาสาพิชิตขยะออกสู่ชุมชนด้วย กิจกรรมต่างๆ ที่ทำมีเป้าหมายเพื่อนำโรงเรียนไปสู่โรงเรียนปลอดขยะต้นแบบของจังหวัดสมุทรสงคราม ครูอนามัย เป็นผู้ดูแลงานพยาบาลและอนามัยโรงเรียนเป็นงานที่ให้บริการทางด้านสุขภาพของนักเรียนโดยมุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนมีสุขภาพดี สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ เปิดบริการให้กับนักเรียนด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การดูแลผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บไข้เล็กน้อย การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการให้ภูมิคุ้มกันโรคติดต่อโดยประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุข และโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียน นับว่าโรงเรียนเมืองสมุทรสงครามนั้นถือว่ามีความสะอาดมากเนื่องจากมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียน ครูอนามัยมีหน้าที่และความรับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียนดังนี้ (1) ประเมินสถานภาพ

ทางด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียนและบุคลากรอื่นๆ ภายในโรงเรียน (2) จัดสถานที่เพื่อการปฐมพยาบาลและพักผ่อนสำหรับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนตามสภาพแวดล้อมและความจำเป็น (3) จัดหยา เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฐมพยาบาลพร้อมที่จะใช้ได้ทันที (4) ให้การปฐมพยาบาลแก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเมื่อเจ็บป่วยหรือได้รับอุบัติเหตุตามนโยบายของโรงเรียน (5) ส่งต่อผู้ป่วยที่มีอาการหนักเกินขีดความสามารถของครูอนามัย จะดำเนินการรักษาต่อไปโดยจะเป็นผู้ประสานงานในการนำส่งโรงพยาบาล พร้อมทั้งรายงานให้ผู้บริหารทราบ (6) ดำเนินการให้มีการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรคติดต่อและเชื้อโรคต่างๆ พร้อมแนะนำช่วยเหลือในการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ (7) แนะนำส่งเสริมและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพจิตรวมทั้งการแก้ไขปัญหาในด้านอารมณ์ (8) ให้ความรู้แก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย ทั้งส่วนบุคคลและชุมชน เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ จัดบอร์ดนิทรรศการ (9) จัดทำบัตรบันทึกสุขภาพหรือระเบียบสุขภาพตามแบบที่กำหนดของกระทรวง (10) ดูแลรักษาห้องพยาบาลให้สะอาดถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ (11) ติดต่อประสานงานกับครูประจำชั้น ในกรณีที่นักเรียนเจ็บป่วยหนักต้องรักษาตัวที่โรงพยาบาลหรือประสบอุบัติเหตุเพื่อที่ครูประจำชั้นจะได้แจ้งให้ผู้ปกครองทราบ (12) ปฏิบัติงานทางวิชาการ การพยาบาล เช่น ค้นคว้าหาความรู้เพื่อปรับปรุงการพยาบาล (13) จัดทำแผนสถิติและโครงการของงานพยาบาลในแต่ละปีการศึกษาและปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย จัดให้มีการแบ่งเวรทำความสะอาด ปัด กวาด เช็ด ถู เก็บขยะ ในโรงอาหาร โต๊ะม และในห้องเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังระเบียบวินัยให้นักเรียน มีความรับผิดชอบในเขตทำความสะอาดของตน รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน บ่อยครั้งที่นักเรียนขาดความรับผิดชอบในการทำความสะอาดห้องเรียน ทำให้ห้องเรียนสกปรก ไม่เป็นระเบียบ ครูผู้สอนจึงใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นการทำงานของนักเรียน โดยมีกระบวนการจัดการดังนี้ 1. สนทนาซักถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพและบรรยากาศภายในห้องเรียน นักเรียนร่วมกันระดมสมองถึงสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีที่พบเห็นภายในห้องเรียน 2. ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดสภาพภายในห้องเรียนให้น่าอยู่ 3. ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและแนะนำความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับการทำความสะอาดห้องเรียน 4. ร่วมกันสรุปความรู้และประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนลงมือปฏิบัติจริง 5. นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการจัดทำเวรประจำวันในห้องเรียนของตนเอง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นคือ 6. สภาพภายในห้องเรียนมีความสะอาดสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้บรรยากาศน่าเรียน 7. นักเรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีระเบียบ

แบบแผนการทำงานมากขึ้น 8. นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ในบางปีการศึกษา อาจจะมีรางวัลให้กับกลุ่มที่ทำความสะอาดห้องเรียนดีเด่น เรียกว่า ทีมเวิร์คดี มีชัยไปกว่าครึ่ง การทำความสะอาดห้องเรียนนั้น เวลาจะเข้าห้องเรียน ก็ให้ถอดรองเท้าเรียงไว้หน้าห้อง หรืออาจจะมีชั้นวางรองเท้าไว้ให้ การ नियมจัดเวรทำความสะอาด ยังคงมีต่อเนื่องกันมาจนถึงยุคสมัยนี้ แต่การทำความสะอาดห้องเรียน ไม่ได้เน้นแค่การดูแล เช็ดถู พื้นห้องเรียน ให้สะอาดเอี่ยมเพียงอย่างเดียว การดูแลกระดานดำ โต๊ะเรียน ตู้เก็บเอกสารประกอบการเรียน และฝาผนังห้อง ก็เป็นสิ่งสำคัญที่คุณครูประจำชั้น มอบหมายให้นักเรียนช่วยกันดูแลรับผิดชอบ นักเรียนบางคน ชอบซุกขนมไว้ในโต๊ะเรียน บางครั้งลืมนำไป กลายเป็นอาหารให้มด หนู และแมลงสาบเข้ามาอาศัยอยู่อาศัยกินในห้องเรียนด้วย ซึ่งกลายเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรคในที่สุด ดังนั้น นอกจากจะมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคน รับผิดชอบทำความสะอาดภายในห้องเรียนแล้ว คุณครูยังจัดให้มี Big Cleaning Day โดยใช้ช่วงเวลาที่ใกล้วันสำคัญต่างๆ เช่น วันแม่ นอกจากจะมีการจัดบอร์ด ประกวดภาพวาดวันแม่ และคำขวัญวันแม่แล้ว คุณครูจะสอดแทรก การทำความสะอาดห้องเรียนไปในกิจกรรมนั้นด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว นักเรียนก็มักจะสนุกสนาน กับการทำกิจกรรมพิเศษนี้ อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย มีการจัดหาภาพวาดสวยๆ ที่เป็นข้อคิด คำคม มาปิดทับพื้นผนังบางส่วน เพื่อให้เกิดเป็นแนวความคิดที่ดี ที่จะชี้แนะให้ลูกศิษย์คิดอะไรดีๆ ได้ จากการมองภาพทุกวันๆ จนกว่าจะจบการศึกษา

2.8 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสามัคคี

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสามัคคี โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เปิดใจกว้าง รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้บทบาทของตนเอง ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม ที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงสามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์ โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสามัคคี

คุณธรรมด้านความสามัคคี	กิจกรรมที่ดำเนินการ
<p>เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเองทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหา และขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับ ความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กีฬาสี - กีฬาไทย - กีฬาฟุตบอล - กีฬาวอลเลย์บอล - ตะกร้อ - เปตอง - สารานุกรมไทย - ดนตรีไทย - ดนตรีสากล - การมอบหมายงานกลุ่มให้นักเรียนได้ รู้จักการทำงานเป็นทีม

จากตารางที่ 8 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านความสามัคคี ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เปิดใจกว้าง รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเอง ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์ ประกอบด้วย กิจกรรมกีฬาสี กิจกรรมกีฬาไทย การแข่งขันกีฬาฟุตบอล การแข่งขันกีฬาวอลเลย์บอล การแข่งขันตะกร้อ การแข่งขันกีฬาเปตอง การแข่งขันตอบคำถาม สารานุกรมไทย ดนตรีไทย ดนตรีสากล การฝึกฝนให้เกิดการเล่นกีฬาชนิดต่างๆ และการฝึกสอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นทีมต่างๆ ก็เพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กีฬาที่เล่นเป็นทีมทุกชนิดเป็นกีฬาที่ต้องใช้ความร่วมมือของทุกคนในทีมในการทำให้ทีมไปสู่เป้าหมาย คือชัยชนะ เป็นการช่วยฝึกนักเรียนให้รู้จักมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เพราะไม่มีใครสามารถเล่นคนเดียวได้ ดังนั้นนักเรียนจึงจำเป็นต้องรู้จักการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ทั้งทีมประสบความสำเร็จหรือได้รับชัยชนะเป็นรางวัลตอบแทน นอกจากนี้การเล่นกีฬายังฝึกทักษะการมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกันซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญ เพราะถ้าหากนักเรียนไม่มีพื้นฐานในเรื่อง

จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการทำงาน เวลาที่เขาไปอยู่ในสังคมที่ต้องทำงานกับหลายฝ่ายโดยทุกฝ่ายมีเป้าหมายเดียวกัน เขาจะไม่สามารถเป็นส่วนหนึ่งหรือรู้ว่าตัวเองมีหน้าที่ มีความสำคัญอย่างไรกับทีมหรือองค์กร ดังนั้นการเล่นกีฬาจึงเป็นเหมือนการจำลองสถานการณ์ในที่ทำงานให้นักเรียนได้รู้จักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบและความเป็นส่วนหนึ่งของทีม ทำให้เขาเข้าใจบทบาทของตัวเองว่าเขามีความสำคัญอย่างไรในการทำให้ทีมชนะ ในขณะที่เดียวกันนักเรียนจะได้ฝึกการให้อภัย ในคราวที่เพื่อนร่วมทีมทำผิดพลาดหรือต้องทำให้ทีมแพ้อีกด้วย ซึ่งนี่จะเป็นทักษะสำคัญมาก ในการดำรงชีวิตของนักเรียนเมื่อถึงวันที่จะต้องเข้าไปอยู่ในสภาพสังคมที่เป็นจริง ในยุคสมัยนี้การทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก หากไม่ปลูกฝังทักษะด้านนี้ให้กับนักเรียนจะเกิดการการทำงานเป็นทีมเวิร์คไม่เป็น นำไปสู่ปัญหาการทำงานคนเดียว เหนื่อยคนเดียวหรือไม่ก็เอาเปรียบและไม่ช่วยคนอื่นไปเลย ดังนั้นทางที่ช่วยฝึกนักเรียนเรื่องทีมเวิร์ค คือ การให้เขาเล่นกีฬาที่ต้องเล่นหลายคน หรือหากิจกรรมที่ต้องช่วยกัน ต้องแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันเพื่อให้งานสำเร็จ วิธีนี้จะเป็นวิธีที่ดีและต้องฝึกนิสัยนี้ให้ติดตัวนักเรียนไปจนเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต การมอบหมายงานกลุ่มให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานเป็นทีม เป็นกุศโลบายให้เกิดวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มช่วยกันค้นคว้าหรือทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ เป็นการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น เพราะการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมมือกันศึกษาค้นคว้าหาวิธีการแก้ปัญหาหรือปฏิบัติกิจกรรมตาม ความสามารถ ความถนัด หรือความสนใจของตน เป็นการฝึกนักเรียนให้ทำงานร่วมกันตามวิถีแห่งประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบร่วมกัน สร้างวัฒนธรรมในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบและมีระเบียบวินัย รู้จักทำหน้าที่ในส่วนของตนเองที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ฝึกทักษะในการแก้ปัญหา ศึกษา ค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการปฏิบัติงานทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ทำให้มีประสบการณ์ตรงในการทำงาน ครูผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการแบ่งกลุ่ม ในการแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การแสดงออกในด้านต่างๆ จะบ่งบอกถึงความร่วมมือ ความรับผิดชอบ ความสนใจ ความกล้าแสดงออก ลักษณะการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ฯลฯ ของนักเรียนแต่ละบุคคล ซึ่งในครั้งแรก ครูจะดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดในการดูแลให้นักเรียนทุกคนทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนผู้ที่เป็นหัวหน้ากลุ่มต้องทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิกในกลุ่มและนอกกลุ่ม รวมทั้งประสานงานกับครูไปในเวลาเดียวกัน การ

มอบหมายหน้าที่ของการเป็นหัวหน้ากลุ่ม จะหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกัน เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีและในการปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่มนั้นจะมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ กฎกติกาต่างๆ อย่างเคร่งครัด

2.9 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีน้ำใจ

โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีน้ำใจ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ให้และมีใจอาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีน้ำใจ

คุณธรรมด้านความมีน้ำใจ	กิจกรรมที่ดำเนินการ
มีความเป็นผู้ให้และเป็นผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ร่วมแรงร่วมใจกัน - กิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา - กิจกรรมตักบาตรขนมและตุ๊กตาแด่ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน จากชมรมบัณฑิตอาสา เพื่อน้องเพื่อชุมชน มจร.สธ. เพื่อนำไปจัดกิจกรรมวันเด็กให้กับเด็กๆ ในถิ่นทุรกันดาร - กิจกรรมพี่ต้นกล้าจิตอาสาแม่คานาคาชวนน้องท่องธรรม

จากตารางที่ 9 พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านความมีน้ำใจ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ให้และมีใจอาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุข ส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน ตามหลักปรัชญา

ประชากรร่วมใจ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา ประกอบด้วย การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อให้นักเรียนนั้นได้รู้จักคุณค่าของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความ
 เสียสละว่า เป็นคุณธรรมสำคัญที่คนในสังคมควรยึดถือและนำมาปฏิบัติต่อกัน เพราะจะช่วยให้
 สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทุกคนต่างมีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดเป็นความรัก
 ความสามัคคี สังคมก็ย่อมเข้มแข็ง มีความปลอดภัยและน่าจะอยู่ ทั้งนี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมมาจากการ
 ปฏิบัติของทุกคน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ย่อมเกิดจากจิตใจที่มีความรัก ความเมตตา และความโอบอ้อม
 อารี แล้วปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเกื้อกูล ซึ่งในการดำเนินชีวิตของเรานั้น ควรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คน
 รอบข้างไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชนก็ตาม ลักษณะของผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 จะเป็นคนมีน้ำใจ มักให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำการ
 เต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้ และไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เป็นผู้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม
 ถือเอาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่กระทำความใดๆ ที่เป็นการถ่วงผลประโยชน์ให้กับตนเอง
 ไม่สามารถเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่นได้ เป็นผู้มีความปรารถนา ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ มีไมตรีที่ดีต่อ
 คนรอบข้างเสมอ ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น แต่ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และ
 สิทธิเสรีภาพของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นผู้ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น คิดและปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความ
 เมตตา มองโลกในแง่ดี ไม่กระทำในสิ่งที่สร้างความเดือดร้อนหรือเสื่อมเสียต่อผู้อื่น การปฏิบัติตนเป็น
 ผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามารถปฏิบัติได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนี้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในครอบครัว กระทำได้
 โดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือก่อปัญหาต่างๆ ให้เกิดในครอบครัวช่วยเหลืองานบ้านต่างๆ ตามกำลัง
 ที่ทำได้ ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายของบิดามารดา มีความห่วงใยต่อสมาชิก
 ครอบครัวทุกคน รู้จักแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือยามครอบครัวประสบปัญหา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ใน
 โรงเรียน สามารถปฏิบัติได้ดังนี้ เชื้อฟังคำสั่งสอนของคุณครูและให้ความเคารพนับถือ แบ่งปันขนม
 อาหาร หรือสิ่งของต่างๆ ให้เพื่อน ช่วยแบ่งเบาภาระครู อาจารย์ เช่น ช่วยถือของ ให้ความรัก ความ
 เป็นมิตรต่อเพื่อนในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการช่วยงานกิจกรรมของโรงเรียน เช่น งานกีฬา
 จัดนิทรรศการ งานไหว้ครู เป็นต้น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชนและสังคม สามารถปฏิบัติได้ดังนี้
 มีไมตรีจิตต่อเพื่อนบ้าน รวมถึงคนในชุมชนเดียวกัน มีความเอื้ออาทร และหวังดีต่อคนในชุมชน ดูแล
 รักษาสาธารณสมบัติส่วนร่วมของคนในชุมชนและสังคม มีน้ำใจ คอยช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความ
 เดือดร้อน แบ่งปัน อาหาร วัสดุสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ให้แก่เพื่อนบ้านและคนในชุมชน พระพุทธเจ้า
 ตรัสสอนว่า คนดีที่ชักชวนผู้อื่นให้ทำความงามความดี ชื่อว่า เป็นคนดียิ่งกว่าคนดี ดังนั้น การแนะนำ

ผู้อื่นให้มีส่วนร่วมแสดงออกในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงเป็นสิ่งที่นักเรียนควรกระทำ เราสามารถแนะนำ และส่งเสริมผู้อื่นให้ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ ดังนี้ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่นเสมอ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้ผู้อื่น อธิบายความสำคัญของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และผลดีที่เกิดกับสังคมส่วนรวม เมื่อเรามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น แนะนำแนวทางการปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยบอกวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องให้ผู้อื่นได้ทราบ ยกตัวอย่างบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นำมาบอกเล่าให้คนทั่วไปได้รับทราบ ชักชวนบุคคลรอบข้างให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคม ความเสียสละ เป็นการให้ด้วยความเต็มใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยยอมเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความเสียสละจึงเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่คนในสังคมควรยึดถือเพราะจะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเอื้ออาทรต่อกัน ลักษณะของผู้ที่มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีความละโมภโลภมาก รู้จักแบ่งปันเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากโดยเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ หรือองค์ความรู้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การกระทำการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม ไม่ถือเอาประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ไม่นำผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่เอาวัดเอาเปรียบ มีจิตใจกว้างขวาง เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบ ยอมเสียสละความสุขของตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ย่อท้อต่อความลำบากหรืออุปสรรคต่างๆ โดยคำนึงถึงความสุขของสังคมส่วนรวมเป็นหลัก เป็นผู้ให้อย่างแท้จริง รู้จักให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน หรือผลประโยชน์ใดๆ ยกตัวอย่างเช่น เสียสละทรัพย์สิน บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เพื่อสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บริจาคอาหาร ขนม เครื่องดื่ม แก่เด็กกำพร้า บริจาคเงินทำบุญเพื่อบูรณะวัด บริจาคเครื่องนุ่งห่มแก่ผู้ประสบภัยหนาว เสียสละและร่างกายด้วยการซ่อมแซมสาธารณสมบัติภายในชุมชน ปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาแก่สถานที่สาธารณะ ช่วยขนย้ายสิ่งของเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ แผ่นดินไหว หรืออุบัติเหตุต่างๆ เก็บขยะ ทำความสะอาดถนน และปรับปรุงทัศนภายในโรงเรียนและชุมชน เสียสละความรู้ สติปัญญาและจิตใจ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาต่างๆ ให้กำลังใจแก่ผู้ที่กำลังประสบภาวะเดือดร้อน แนะนำข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตให้ผู้อื่น เตือนสติให้ข้อคิดผู้ที่กำลังจะกระทำในสิ่งที่ผิด ถ่ายทอดความรู้ ความถนัดของตนเองให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ การแนะนำผู้อื่นให้มีส่วนร่วมในการเสียสละ ก่อนอื่น ตัวเราเองต้องเป็นผู้มีความเสียสละอยู่เสมอ เราควรปฏิบัติตนเป็นผู้เสียสละจนเป็นนิสัย เพื่อให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่าง และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดเครือข่าย เป็นสังคมแห่งการเสียสละ อธิบายความสำคัญของการเสียสละ บอกคุณค่าและผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเสียสละให้คน

ทั่วไปได้รับทราบ และชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเพื่อเสียสละแก่สังคมอยู่เสมอ เผยแพร่ความรู้เรื่องการเสียสละ คำนวณว่าข้อมูลเกี่ยวกับการเสียสละ เช่น กรณีตัวอย่างบุคคลที่เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น ในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ตแล้วนำมาเล่าให้ผู้อื่นฟัง เข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นการเสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมการเสียสละต่อผู้อื่นอยู่เสมอ และชักชวนคนรอบข้างให้เข้าร่วมในกิจกรรมด้วย การที่เราปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคมย่อมส่งผลดีทั้งต่อตัวเราเองและผู้อื่น ผลที่เกิดขึ้นกับตัวเรา คือ เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น คือ ผู้ที่มีความเดือดร้อนได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้สังคมส่วนรวมมีความสงบเรียบร้อย เป็นสังคมเห็นการแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข จัดกิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมตักบาตรขนมและตุ๊กตาแด่ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน จาก ชมรมบัณฑิตอาสา เพื่อน้องเพื่อชุมชน มมร.สธ. เพื่อนำไปจัดกิจกรรมวันเด็กให้กับเด็กๆ ในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งนอกจากจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้ทานโดยทั่วไปแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการธำรงส่งเสริมและสืบทอดพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและบำรุงพระภิกษุสามเณร ผู้ทรงศีล ทรงธรรม ส่งเสริมคุณความดีของผู้ปฏิบัติ ทั้งผู้ตักบาตรและพระภิกษุสามเณรผู้รับบิณฑบาต การตักบาตรจึงเป็น ประเพณีที่พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติธรรม เป็นการให้กำลังทั้งทางกายและทางใจแก่พระภิกษุสามเณรให้ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรมตามพระธรรมวินัย และสั่งสอนประชาชน เป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไป ทั้งนี้จะเป็นผลดีแก่ผู้ปฏิบัติด้วยเพราะทำให้เป็นผู้ได้รับบุญกุศล และเป็นการส่งเสริมผู้ทรงคุณธรรมอีกด้วย กิจกรรมที่ต้นกล้าจิตอาสาสมัครคนาคา ชวนน้องท่องธรรม ถ่ายทอด บอกสอนธรรมะจากพุทธโอษฐ์ให้น้องได้ท่องตาม จนจดจำได้อย่างคล่องปาก ชื่นใจ และเข้าใจ กิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นก่อนที่นักเรียนระดับอนุบาลจะนอนหลับพักผ่อนในตอนกลางวัน จิตอาสา จะทำการช่วยเหลือคุณครูปฐมวัยดูแลน้องๆ ตั้งแต่ดูแลน้องแปรงฟัน ล้างหน้า ทาแป้ง ปิดกวดทำความสะอาดห้องเรียน เพื่อเตรียมการเปลี่ยนห้องเรียนของน้องให้เป็นห้องนอน ปูที่นอนให้น้อง ๆ ต่อจากนั้น จะทำการชวนน้องชั้นอนุบาล ท่อง/ทบทวนธรรมะจากพุทธโอษฐ์ก่อนพาน้องนอนพักกลางวัน ซึ่งในบางวันครูพระสอนศีลธรรมก็จะไปเล่านิทานชาดกให้น้องๆ ฟังตอนก่อนนอนด้วย กิจกรรมนี้นอกจากเป็นการให้นักเรียนได้ทำงานจิตอาสาแล้ว ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างพี่กับน้องอีกด้วย

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Unstructured Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ ครูประจำชั้น ครูและประธานนักเรียน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามหลักการส่งเสริมคุณธรรมนักเรียน 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 1)ขยัน 2)ประหยัด 3)ซื่อสัตย์ 4)มีวินัย 5)สุภาพ 6)สะอาด 7)สามัคคี 8)มีน้ำใจ สถิติที่ใช้เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนประกอบด้วย 8 คุณธรรม คือ 1. คุณธรรมนักเรียนด้านความขยัน 2. คุณธรรมนักเรียนด้านความซื่อสัตย์ 3. คุณธรรมนักเรียนด้านการประหยัด 4. คุณธรรมนักเรียนด้านความมีวินัย 5. คุณธรรมนักเรียนด้านความสุภาพ 6. คุณธรรมนักเรียนด้านความสะอาด 7. คุณธรรมนักเรียนด้านความสามัคคี 8. คุณธรรมนักเรียนด้านความมีน้ำใจ โดยมีกิจกรรมดำเนินการดังนี้

1. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความขยัน ประกอบด้วย การมอบหมาย การบ้าน รายงาน ต่างๆ การมอบหมายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ให้นักเรียนได้ท่องจำ ทบทวนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ให้มีการฝึกซ้อมกีฬาต่างๆ ทั้งในวันธรรมดาและเสาร์-อาทิตย์ ให้มีการฝึกซ้อมศิลปะ ดนตรี สารานุกรม และอื่นๆ ทั้งในวันธรรมดาและเสาร์-อาทิตย์

2. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความซื่อสัตย์ ประกอบด้วย การปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักความสันโดษ ไม่คิดอยากได้สิ่งของของคนอื่น ส่งเสริมให้นักเรียนมีศีลธรรม คือ ศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติประจำใจ ทั้งในโรงเรียนและที่บ้านผ่านกิจกรรมกระปุกออมศีล ของโครงการต้นกล้ามีคณาคุณครูผู้สอนบูรณาการการเรียนการสอนเรื่องศีลธรรมในห้องเรียนในทุกรายวิชาและในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรม มีกิจกรรมชื่นชมนักเรียนผู้มีความซื่อสัตย์ทุกวัน ด้วยมีนักเรียนเก็บเงินทอง สิ่งของได้แล้ว จะมาส่งครูให้ประกาศหาเจ้าของอยู่เป็นประจำ ครูเวรประจำวันก็จะประกาศชื่อนักเรียนที่เก็บ

ของได้ทีหน้าเสาธงด้วยความชื่นชม ให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทุกคนก็จะปรบมือให้กำลังใจและชื่นชม นักเรียนผู้มีความซื่อสัตย์ให้มั่นคงในความดีมีความซื่อสัตย์สืบไป

3. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านการประหยัด ประกอบด้วย การจัดให้มีการออมทรัพย์ การจัดให้มีระบบสหกรณ์, ฝากหุ้น พรีสอนนักเรียนให้รู้จักการประหยัด ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9

4. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีวินัย ประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมเนตร นารี กิจกรรมยูคาชาต กิจกรรมกีฬา กิจกรรมค่ายคุณธรรม กฎการเข้าแถวรับอาหาร การเข้าแถว ซื่อของในร้านสหกรณ์

5. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสุภาพ ประกอบด้วย การมีจุดเน้นในการอบรมสั่ง สอนให้นักเรียนรู้จักการมีสัมมาคารวะ รู้จักให้ความเคารพต่อพระรัตนตรัยหรือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตน เคารพนับถือ ให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ทรงศีล พ่อแม่ครูบาอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ ตลอดถึงบุคคล ทั่วไป ทั้งที่อยู่ในฐานะที่สูงกว่า สูงวัยกว่า เสมอกัน หรือแม้แต่ในผู้ที่ต่ำกว่าตนอย่างเหมาะสมถูกต้อง งดงามตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทย ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนกิจกรรมมารยาทสอดแทรก ไปในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมมรรยาทชาวพุทธ มรรยาท ไทย ได้รับการเน้นหนัก โดยให้เป็นกิจกรรมหลักในค่ายคุณธรรมประจำปีของโรงเรียน เนื่องจากคณะ ครูบาอาจารย์ได้เห็นพร้อมต้องกันว่า กิริยามรรยาทและการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อ ผู้หลักผู้ใหญ่ นั้น เป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหารและคณะครู โรงเรียนเมือง สมุทรสงคราม ให้ความสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยให้กับศิษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องกิริยามรรยาท การพูดจา การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วย ตระหนักว่า จังหวัดสมุทรสงครามนั้นถือเป็นต้นแบบ เป็นแหล่งวัฒนธรรมอันสำคัญของชาติ ศิษย์ของ โรงเรียนเมืองสมุทรสงครามทุกคนควรปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนวัฒนธรรมอันดีงามของ ชาติไทย ภายใต้คำขวัญ “เรียนดี สามัคคี ประหยัด สะอาด มรรยาทงาม”

6. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสะอาด ประกอบด้วย การตรวจร่างกาย ตรวจฉม ตรวจเล็บ ทุกต้นเดือน โครงการหอมสะอาดรักโลก ครูอนามัย จัดให้มีการแบ่งเวรทำความสะอาดใน โรงอาหาร ใต้โถม และในห้องเรียน

7. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสามัคคี ประกอบด้วย กิจกรรมกีฬา กิจกรรมกีฬาไทย การแข่งขันกีฬาฟุตบอล การแข่งขันกีฬาวอลเลย์บอล การแข่งขันตะกร้อ การแข่งขันกีฬาเปตอง การแข่งขันสารานุกรม การมอบหมายงานกลุ่มให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานเป็นทีม

8. การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความมีน้ำใจ ประกอบด้วย การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ร่วมแรงร่วมใจกัน จัดกิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญของชาติ จัดกิจกรรมตักบาตรขนมและตุ๊กตาแด่ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน จาก ชมรมบัณฑิตอาสา เพื่อน้องเพื่อชุมชน มจร.สธ. เพื่อนำไปจัดกิจกรรมวันเด็กให้กับเด็กๆ ในถิ่นทุรกันดาร กิจกรรมพื้ต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานาคา ชวนน้องท่องธรรม ถ่ายทอด บอกสอนธรรมะจากพุทธโอษฐ์ให้น้องได้ท่องตาม จนจดจำได้อย่างคล่องปาก ขึ้นใจ และเข้าใจ กิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นก่อนที่นักเรียนระดับอนุบาลจะนอนหลับพักผ่อนในตอนกลางวัน จิตอาสาจะทำการช่วยเหลือคุณครูปฐมวัยดูแลน้อง ๆ ตั้งแต่ดูแลน้องแปรงฟัน ล้างหน้า ทาแป้ง ปิดกวางด ทำความสะอาดห้องเรียน เพื่อเตรียมการเปลี่ยนห้องเรียนของน้องให้เป็นห้องนอน ปูที่นอนให้น้อง ๆ ต่อจากนั้น จะทำการชวนน้องชั้นอนุบาล ท่อง/ทบทวนธรรมะจากพุทธโอษฐ์ก่อนพาน้องนอนพักกลางวัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนทั้งหมด 8 คุณธรรม คือ 1)คุณธรรมด้านความขยัน 2)คุณธรรมด้านการประหยัด 3)คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ 4)คุณธรรมด้านความมีวินัย 5)คุณธรรมด้านความสุภาพ 6)คุณธรรมด้านความสะอาด 7)คุณธรรมด้านความสามัคคี และ 8)คุณธรรมด้านความมีน้ำใจ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะนักเรียนในระดับประถมศึกษา มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมพัฒนาให้เป็นคนดี มีวินัย ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มีความมุ่งหมายและหลักการให้จัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ซึ่งยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลด

ความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญา และนวัตกรรม ซึ่งโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ได้ดำเนินการอย่างครบถ้วน ประกอบด้วยคุณลักษณะ 8 ประการ เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรของสถานศึกษาของโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ที่ได้กำหนดเป้าหมาย แนวทาง กระบวนการและการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยความร่วมมือของครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะที่ทีมงานร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ตามขั้นตอน สอดคล้องตามพันธกิจของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองและค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนในเรื่อง ความเป็นไทย รักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความปรองดอง สมานฉันท์ และความมีวินัยในตนเอง

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านความขยันนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการตั้งนี้ มอบหมาย การบ้าน รายงาน ต่างๆ มอบหมายธรรมะจากพุทธโอษฐ์ให้นักเรียนได้ท่องจำ ทบทวนอยู่ อย่างสม่ำเสมอ ให้มีการฝึกซ้อมกีฬาต่างๆ ศิลปะ ดนตรี สารานุกรมและอื่นๆ ทั้งในวันธรรมดาและเสาร์-อาทิตย์ ด้วยตระหนักว่า ความขยันหมั่นเพียรนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิต คนผู้ขยันหมั่นเพียรย่อมพึ่งพาตัวเองได้ คนที่มีความขยันหมั่นเพียรจะเป็นคนสู้งาน ไม่หลบไม่หนีงาน ไม่กลัวต่อความทุกข์ยาก ไม่กลัวต่อความลำบากใดๆ ไม่อ่อนแอ มีความยินดีพอใจในการทำงาน เป็นคนทำงานด้วยความรวดเร็วไว ทำงานได้ตรงเวลา และเสร็จทันเวลาเสมอ เป็นการให้นักเรียนได้มีความรู้รับผิดชอบ มีความเอาใจใส่ ในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนา และฝึกฝนทักษะทางวิชาการด้านต่างๆ ทั้งในสิ่งที่นักเรียนมีความสนใจเฉพาะด้าน และที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังเช่นบทสนทนาระหว่างพระมหาชนกโพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญวิริยะบารมี กับนางมณีเมขลาเทพธิดา เนื้อความในพระไตรปิฎก เล่มที่ 28 ปรากฏว่า ในขณะที่พระมหาชนกโพธิสัตว์กำลังว่ายน้ำอยู่ในมหาสมุทรถึง 7 วันมาแล้ว เทพธิดามณีเมขลาได้กล่าวถ้อยคำต่างๆ เพื่อเป็นการทดสอบกำลังใจ ทดสอบพระบารมีคือความพากเพียรพยายามของพระโพธิสัตว์เป็นใจความว่า ใครกันหนอ มองไม่เห็นฝั่งเลยก็ยังไม่ยอมแหวกว่ายอยู่ใน

มหาสมุทรได้ จะพยายามไปทำไมกัน? พระโพธิสัตว์จึงได้ตอบกลับไป ด้วยพลังใจอันเด็ดเดี่ยวว่า

ดูก่อนท่านเทวดา เราได้พิจารณาจนเข้าใจความเป็นจริงของโลกนี้แล้วว่า สัตว์ทั้งหลายผู้เกิดมาแล้วในโลกนี้จำเป็นต้องมีความพากเพียรพยายามด้วยกันทั้งนั้น ใครก็ตามมีความพากเพียรพยายามอย่างแรงกล้า จะสามารถบรรลุความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ได้ ดังนั้น เราก็จะยังคงมุ่งมั่นที่จะแหวกว่ายอยู่ในมหาสมุทรต่อไป ถึงแม้ว่าเราจะมองไม่เห็นฝั่งก็ตาม เทพธิดาเมขลาตอบกลับไปว่า มหาสมุทรนี้ลึกนัก เกินที่จะคาดเดาได้ว่ามีความลึกสักเพียงใด ความพยายามอย่างลูกผู้ชายของท่าน คงเปล่าประโยชน์แน่แท้ ท่านจะต้องตายอยู่ในมหาสมุทรนี้ก่อนไปถึงฝั่งอย่างแน่นอน พระโพธิสัตว์ตอบกลับไปว่า บุคคลผู้พากเพียรพยายามจนตัวตาย ย่อมไม่ติดค้างใคร (เพราะย่อมพึ่งพาตนเองตลอดชีวิต) ไม่มีอะไรให้หมิ่นญาติ เทพ พรหมทั้งหลายสามารถติเตียนได้ อีกประการหนึ่ง บุคคลผู้ทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้องนั้น จะไม่เดือดร้อนในภายหลัง การงานใดก็ตามที่พากเพียรพยายามยังไม่สุดความสามารถ การงานนั้นก็ไร้ผล มีความลำบากเปล่า สูญเสียเวลาที่ผ่านมาไปอย่างน่าเสียดาย ความพากเพียรพยายามที่ผ่านมาทั้งหมดก็สูญสิ้นไปโดยเปล่าประโยชน์ ไม่มีความสำเร็จอันงดงามใดเกิดขึ้นมาได้จากความพากเพียรอันเลวทราม (พยายามแค่นิดหน่อย) ดูก่อนท่านเทวดา ใครก็ตามทำการงานใดๆ ก็ไม่เต็มที่ ทำไม่สุดความสามารถ ทำไม่สุดความสามารถแล้วไซ้ คนคนนั้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักชีวิตของตน แม้นหากว่าเขาทอดทิ้งความพากเพียรพยายามในการงานนั้นๆ ไปเสียแล้ว เขาผู้นั้นก็ย่อมเป็นคนเกียจคร้าน ดูก่อนท่านเทวดา คนบางพวกในโลกนี้เมื่อตั้งเป้าหมายในชีวิตไว้อย่างมั่นคงแล้ว จึงเริ่มต้นกระทำการงานนั้นด้วยความพากเพียรพยายามอย่างเต็มที่ แม้นว่าเป้าหมายนั้นจะอยู่ไกลเกินฝันก็ตาม ดูก่อนท่านเทวดา ท่านได้เห็นผลแห่งการกระทำเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของท่านเองแล้วมิใช่หรือว่า คนอื่นๆ นอกจากเราพากันจมหายลงไปใต้มหาสมุทรสิ้นแล้ว มีแต่เราผู้เดียวเท่านั้นที่ยังพยายามแหวกว่ายอยู่และยังคงมีชีวิตอยู่ และยังได้เห็นท่านมาสถิตอยู่ใกล้ๆ ในบัดนี้ เรานั้นจะพยายามอย่างสุดความสามารถด้วยความพากเพียรสุดกำลังของลูกผู้ชาย จนไปถึงฝั่งแห่งมหาสมุทร นางเมขลาได้กล่าวตอบพระโพธิสัตว์ว่า ท่านผู้ใดถึงพร้อมแล้วด้วยความพยายามในสิ่งที่ชอบที่ควร ย่อมจะไม่จมลงในห้วงมหรณพที่ทั้งลึกและกว้างอย่างนี้ได้ ก็เพราะได้กระทำความพากเพียรของลูกผู้ชาย ท่านผู้นั้น จงไปสู่สถานที่ที่นารี نرمย์ตามที่ใจท่านปรารถนาเถิด ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา ครูและอาจารย์ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2516 มีใจความสำคัญว่า “...การสร้างสรรคตนเอง การสร้างบ้านเมืองก็ตาม มิใช่ว่าสร้างในวันเดียว ต้องใช้เวลา ต้องใช้ ความ

เพียร ต้องใช้ความอดทน เสียสละ แต่สำคัญที่สุดคือความอดทน คือไม่ย่อท้อ ไม่ย่อท้อในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ดีงามนั้น ทำมันน่าเบื่อ บางทีเหมือนว่าไม่ได้ผล ไม่ดัง คือคู่มั่นครี ทำดีนี้ แต่ขอรับรองว่า การทำให้ดีไม่ครี ต้องมีความอดทน เวลาข้างหน้าจะเห็นผลแน่นอนในความอดทนของตนเอง...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ ว่า นักเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจเพียร พยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้จนมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านการประหยัดนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการดังนี้ พบว่า โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ด้านการประหยัด ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอม ใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ ตามหลักปรัชญาพระราชารัฐร่วมใจ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย จัดให้มีการออมทรัพย์ จัดให้มีระบบสหกรณ์, ฝากหุ้น ซึ่งโรงเรียนได้ทำการส่งเสริมให้นักเรียน คณะครู และผู้ปกครอง ร่วมกันเป็นสมาชิกและร่วมกันบริหารจัดการงานสหกรณ์ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน จัดให้มีการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานสหกรณ์ แต่งตั้งคณะกรรมการสหกรณ์ทั้งนักเรียนและคณะครู เป็นผู้รับผิดชอบ มีการดำเนินงานที่เป็นระบบ ให้บริหารฝาก-ถอนเงินให้กับสมาชิก ได้มีการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการวางแผนการใช้เงิน การออมเงินไว้ใช้จ่ายจำเป็น และให้มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการผลิต ซึ่งได้มีการจัดเป็นชุมนุมสหกรณ์ขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องวิชาสหกรณ์ ได้ฝึกลงมือปฏิบัติจริงในห้องสหกรณ์ และได้รวมกลุ่มกันผลิตและจัดจำหน่ายสินค้า ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องวิชาสหกรณ์ เกิดทักษะในการทำงาน ได้มีการฝึกลงมือปฏิบัติจริง เกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีการจัดห้องสหกรณ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับนักเรียน คณะครู ผู้ปกครองและชุมชน มีการส่งครูเข้าอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และยังเห็นความสำคัญของการนำวิธีการสหกรณ์สู่การเรียนรู้นักเรียนในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิชา การสหกรณ์ และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถเติบโตเป็นเยาวชนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคตได้ พร่ำสอนนักเรียนให้

รู้จักการประหยัดโดยการสื่อสารให้นักเรียนทราบว่าเนื่องจากในปัจจุบันที่ประเทศชาติประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้บุคคลและครอบครัวได้รับความเดือดร้อนกันถ้วนหน้า หลายครอบครัวมีปัญหาเพราะทำมาหากินไม่ง่ายดังเช่นแต่ก่อน บางครอบครัวพ่อแม่แต่งงานไม่มีรายได้ ส่งผลให้ลูกๆ ไม่มีเงินค่าใช้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียน ทำให้มีปัญหาชีวิต เกิดความยากลำบากไปด้วย แต่ลูกคือดวงใจของพ่อแม่ พ่อแม่หลายคนยอมอด เพื่อให้ลูกอึด ยอมเป็นหนี้สิน เพื่อให้ลูกได้มีกิน มีใช้ มีการศึกษา ด้วยความรักที่พ่อแม่มีต่อลูกนี้เอง จึงยอมทุ่มเทเงินทุกบาททุกสตางค์ให้ลูกใช้จ่ายอย่างสบาย จนบางครั้งลูกหลายคนอาจคิดไปว่าพ่อแม่คือ A.T.M. ที่จะกดเมื่อไรเงินทองก็ไหลออกมาเมื่อนั้น ดังนั้นในยามนี้ ถ้านักเรียนซึ่งเป็นลูกที่รักยิ่งของพ่อแม่ มีความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น ยอมรับความจริง ใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็น “ก็จะเป็นกำลังใจ” ที่จะทำให้พ่อแม่สู้ทน และหาหนทางแก้ไขในวิกฤตการณ์ทางการเงินของครอบครัวให้ผ่านไปด้วยดีได้ถึงแม้เศรษฐกิจจะมีปัญหาอย่างไร หากนักเรียนได้ปฏิบัติตนอย่างนี้ ก็จะทำให้อุปสรรคด้านการเงินผ่านพ้นไปได้ การอดออม การประหยัด ก็คือ การใช้จ่ายเงิน อย่างรู้คุณค่า คิดก่อนซื้อ คิดก่อนใช้ ก่อนที่นักเรียนจะซื้อของสักชิ้นหนึ่ง ก็ขอให้หยุดคิดก่อนสักนิดว่า ของสิ่งนี้ซื้อแล้วนักเรียนเอาไปใช้ประโยชน์อะไรจะเอาไปใช้ในทันทีหรือไม่ และเหมาะสมกับเงินที่จ่ายไปหรือไม่ ถ้าได้หยุดคิดอย่างนี้ ก็จะทำให้การจ่ายเงินจำนวนนี้ซื้อของอย่างได้ประโยชน์และคุ้มค่า แต่ถ้าซื้อโดยไม่คิด บางครั้งเมื่อซื้อไปแล้วไม่พอใจอยากใช้ ก็สูญเสียเงินไปเปล่า ๆ ซึ่งถ้าสิ่งของชิ้นใดยังไม่พอใจ ก็ควรเก็บเงินจำนวนนี้ไว้ก่อน แล้วนำมาซื้อเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ จะดีกว่า เพราะเงินที่ยังไม่ได้ใช้ไปหากนำไปฝากในธนาคารหรือในสหกรณ์โรงเรียน ก็ยังมีมูลค่าเพิ่ม ได้ดอกเบี้ย ได้หุ้นส่วน และเมื่อถึงเวลาจำเป็นที่ต้องใช้ก็สามารถซื้อของได้มากขึ้นอีกด้วยการออม คือการที่รับเข้ามา มากกว่าจ่ายออกไป ซึ่งจะมีเงินส่วนที่เหลือเก็บไว้เรียกว่า เงินออม เงินออมเมื่อมีการสะสมมากเข้าๆ ก็จะกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก เมื่อยามจำเป็น เงินออมถ้าฝากกับธนาคาร ก็จะได้ดอกเบี้ย และดอกเบี้ยนั้นเมื่อยังไม่ถอนออกไปใช้ก็จะกลายเป็นเงินต้น มีดอกผลตามมาอีกที่เรียกว่าดอกเบี้ยทบต้น หากนักเรียนมีความคิดที่จะเก็บออม และเริ่มทำเท่าที่ทำได้ก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะมีคำกล่าวไว้ว่า การเริ่มต้นที่ดีก็เท่ากับทำสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง ดังนั้น นักเรียนทั้งหลาย ถ้าจะเริ่มต้นเสียตั้งแต่วันนี้ ออมเงินทีละเล็กทีละน้อย นักเรียนก็จะกลายเป็นคนมั่งมีได้ในวันข้างหน้า โรงเรียนยังได้ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยตั้งคำถามกับนักเรียนเสมอๆ ว่าทุกวันนี้ “เรา” มีชีวิตที่พอเพียงหรือยัง.. ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ว่า “... คนเรา ถ้าพอในความต้องการ ก็มีความ

โลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด - อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...” พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541 โดยหัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ สติและปัญญา ผู้รู้จักตัวเอง ฝึกฝนตนจนเกิดปัญญา สามารถตระหนักถึงคุณธรรม เช่น หิริโอตตปปะ ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ความเมตตากรุณา การไม่เบียดเบียนใคร และไม่เบียดเบียนโลก รวมทั้งการมีปัญญารู้ว่า อะไรคือสิ่งที่ควรทำ เพื่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนและผู้อื่น ความพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน ที่ทุกคนต่างคำนึงถึงการตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งที่ดี และหน้าที่ในการสร้างพฤติกรรมนั้นๆ อยู่เสมอ จนกลายเป็นอุปนิสัยที่ดีและทำโดยอัตโนมัติ “ไม่ลืมนึกถึงผู้อื่น” ได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอยู่อย่างพอเพียงในโรงเรียนโดยการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงให้เกิดขึ้นกับเด็ก ครู จะทำในทุกมิติของชีวิตในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงกันอยู่ตลอดเวลา จึงจะบังเกิดผลอย่าง “ยั่งยืน” ดังนี้ 1. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในวิถีชีวิต ด้วยการตระหนักในคุณและโทษที่มีต่อตนเองและส่วนรวม จนเกิดจิตสำนึกที่รับผิดชอบ เป็นรากฐานของจิตใจ เป็นปัจจัยภายในที่ต้องอาศัยการบ่มเพาะอย่างต่อเนื่อง บวกกับปัจจัยภายนอก ในการจัดระบบที่ชัดเจน ปฏิบัติได้ง่าย สมเหตุสมผล ต่อเนื่อง พร้อมเพรียงในการปฏิบัติและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกันสร้างบรรยากาศในโรงเรียน ปรับปรุงให้มีต้นไม้ใหญ่ที่ร่มรื่น สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนของเด็ก กิ่งไม้ใหญ่จากต้นไม้และสวนป่า ห้องเรียนธรรมชาติสำหรับเด็กทุกวัย โรงครัว เศษอาหารจากที่ต่างๆ ในแต่ละวัน สามารถนำมาเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ เศษผักผลไม้ เศษใบไม้ นำไปทำปุ๋ยหมัก ทำน้ำชีวภาพ รดน้ำแปลงผักอินทรีย์และต้นไม้ในโรงหมักปุ๋ย นำเศษอาหารและเศษกิ่งไม้ ใบไม้ รวมทั้งการหมักน้ำชีวภาพจากเศษผลไม้ นำกลับมาใช้และแจกจ่ายให้บ้านต่างๆ แคนเตอร์คัดแยกขยะ เป็นจุดที่ใช้คัดแยก “ทรัพยากร” ออกจากขยะ ด้วยการล้าง ผึ่ง ก่อนทิ้ง และนำทรัพยากรไปหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ เปลี่ยนปัญหาขยะล้น ส่งกลิ่นรบกวน เป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ที่ครู เด็ก ผู้ปกครองนำขยะจากบ้านมาคัดแยก จัดการขยะ และของเสียได้ด้วยตัวเอง ด้วยวิธีที่เหมาะสม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สถานีซ่อม-สร้าง ของเสียก็ซ่อมหรือสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ ไม่ว่าจะเป็นโต๊ะเก้าอี้ ชั้น กระจาดดำ เครื่องใช้ เศษวัสดุต่างๆ ถูกนำมาปรับเปลี่ยนรูปแบบ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า 2. บ่มเพาะความพอเพียงให้เป็นกิจวัตร ทั้งการกิน การอยู่ การเล่น และการ

เรียน ดั่งนี้การกิน ดีมนมหมดแล้ว ล้างกล่องให้สะอาด ตามขั้นตอน คือ เจาะรู เติมน้ำ เขย่าล้างให้เกลี้ยง แล้วพับเก็บไว้ เมื่อสิ้นปีการศึกษาจะนำไปร่วมบริจาคในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของยุวชาติประจำปีเพื่อบริจาคกับโครงการหลังคาเขียวของ มูลนิธิเพื่อนพึ่ง(ภา)ยามยาก ที่ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซีสมุทรสงคราม เกิดประโยชน์ต่อไป จะช่วยปลูกฝังให้เด็กใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เมื่อครูได้อธิบายว่า การล้างกล่องนมช่วยพิทักษ์โลกอย่างไร และนำไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง รู้จักปลูกผักสวนครัวไว้ทำอาหารแทนการซื้อ รู้จักผักผลไม้ตามฤดูกาล รู้จักอาหารที่สดใหม่ มีประโยชน์ ฝึกทำอาหารเอง และกินอาหารให้หมด ฝึกให้เด็กกินอาหารที่หลากหลาย ไม่เลือกกิน ฝึกให้ระบุนปริมาณอาหารที่ต้องการ รู้จักบอกว่ามากเกินไปหรือน้อยเกินไป ขอเพิ่มหรือขอลด รู้จักความพอดีในการกิน ไม่กินเหลือทิ้งขว้าง เห็นคุณค่าของอาหาร การอยู่ เก็บของเล่นเอง ฝึกให้เด็กมีวินัยในตนเอง ด้วยกติกาการเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ หลังจากหยิบออกมาใช้แล้ว นอกจากจะทำให้ห้องเรียนดูเรียบร้อย สะอาดตาแล้ว ยังช่วยฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เด็กจะนึกถึงใจเพื่อน ใจเรา เข้าใจความหมายของคำว่า “ส่วนรวม” มากขึ้น และดูแลรักษาของส่วนรวมเป็น ฝึกให้ทำหน้าที่ “หน่วยบริการ” คอยตัดอาหารให้เพื่อน ดูแลทำความสะอาดห้องเรียน จะทำให้เด็กเรียนรู้หัวใจของการบริการ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ รู้จักสังเกต เอาใจเขามาใส่ใจเรา ฝึกยอมรับในเสียงสะท้อนจากเพื่อนและครู เมื่อจบภารกิจในแต่ละวัน ให้เด็กได้ทบทวนผลการกระทำของตัวเอง ทั้งด้านดีและด้านที่ต้องปรับแก้ การเล่น จัดเวลาให้เล่นกลางแจ้ง เพราะธรรมชาติคือห้องเรียนขนาดใหญ่ การเล่นในธรรมชาติจะทำให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ที่หลากหลาย เห็นการพึ่งพาอาศัยกันในธรรมชาติ การได้อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ ย่อมทำให้เด็กเห็นคุณค่า รู้จักดูแลรักษา หวงแหนธรรมชาติที่ตัวเองอาศัยวิ่งเล่น ปีนป่าย เก็บเศษไม้ ใบไม้มาทำของเล่น การเรียน บูรณาการความรู้สู่ชีวิต เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัวที่มีต่อตนเอง เห็นความสำคัญของสรรพสิ่งในธรรมชาติและในสังคมอย่างเกื้อกูลกัน ได้ซึมซับคุณธรรมในเรื่องต่างๆ สามารถเชื่อมโยง นำมาสร้างเป็นความรู้ของตนเอง จนเกิดเป็นวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในเรื่องการกิน การอยู่ การเล่น และการเรียน ได้อย่างพอเหมาะพอดีกับวัย ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานไว้เมื่อครั้งเสด็จออกสมาคมในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันศุกร์ที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2529 มีใจความสำคัญว่า “...ทุกวันนี้ประเทศไทยมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญเราจะต้องรู้จักใช้ทรัพยากรทั้งนั้นอย่างชาญฉลาดคือไม่นำมาทุ่มเท

ใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า หากแต่ระมัดระวังใช้ด้วยความประหยัด รอบคอบ ประกอบด้วยความคิดพิจารณาตามหลักวิชา เหตุผลและความถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งถึง ประโยชน์แท้จริงที่จะเกิดแก่ประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันยืนยาว...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ ว่า นักเรียนต้องเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านความซื่อสัตย์นั้น โรงเรียนได้ดำเนินการดังนี้ ประกอบด้วย การปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักความสันโดษ ไม่คิดอยากได้สิ่งของของคนอื่น โดยครูผู้สอนพยายามปลูกฝังและพรั่ำสอนนักเรียนอยู่ตลอดเวลา ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนเรื่อง ศีลธรรมในห้องเรียนในทุกรายวิชาและในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกกิจกรรมเช่นสอนว่า การที่นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์ พุดจริง ทำจริง เป็นคนจริงใจ เป็นคนตรง จะทำให้เขาเป็นที่น่าเชื่อถือ เป็นที่เคารพนับถือของคนอื่น และเป็นผู้ที่เคารพนับถือตัวเองได้ การรักความจริง การทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ตรงกับความจริง จะทำให้เขาปลอดภัยจากกิเลส สัจจะ คือ การพุดจริง ทำจริง จริงใจ นับเป็นความเข้มแข็งของจิตใจอันยอดเยี่ยม การเสียสัจจะเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย การพุดเท็จเพราะกลัวครูกลัวผู้ใหญ่จะลงโทษ หรือว่ากลัวคนอื่นจะดูถูก เป็นนิสัยที่มักเกิดขึ้นในเด็กที่ยังไม่เป็นที่พึ่งของตน ยังอ่อนแอ ยังต้องอาศัยคนอื่น จึงจะมีชีวิตได้ ต้องพึ่งพ่อ พึ่งแม่ พึ่งครู กรณีนั้นก็เป็นธรรมดาสำหรับผู้ที่ยังไม่เป็นอิสระ จึงต้องระแวงว่าสิ่งที่ตนพึ่งอาศัยนั้นจะทอดทิ้งหรือจะหายไป นั้นจะเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่นำไปสู่การพุดเท็จของเด็ก วิธีแก้ไข คือ การทำให้เกิดความรักสัจจะว่า สัจจะมันงามอย่างไร และให้เห็นว่ามันเกิดความรู้สึกที่ดีอย่างไร ให้เห็นว่า ถ้าเราไม่ปิดบังอำพราง ถ้าเราไม่พยายามสร้างภาพตัวเองอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อจะได้รับคำชมเชยหรือความรัก จะทำให้เราไม่แย้อย่างที่คิด ตรงกันข้าม คนที่เกิดนิสัยที่จะต้องคิดว่าตัวเองต้องเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งตลอดเวลา จึงจะเป็นที่รักของคนอื่น หรือว่าจะไม่ถูกทอดทิ้ง จะเป็นคนที่มีความทุกข์ จะมีความเก็บกดตลอดเวลา เราสอนให้เด็กพุดความจริง เราทำอะไรผิด เราก็อยอมรับไปเลย และตั้งใจจะไม่ทำอีกในครั้งต่อไป ทั้งหมดนี้อยู่ที่ว่า เด็กเชื่อว่า ครูหรือผู้ใหญ่เป็นผู้ยุติธรรม มีความหวังดีต่อเขา ให้อภัยเขาได้ และอยู่ที่ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สอนให้ทำอะไรก็ทำจริงจัง ตั้งใจ ไม่ใช่ว่า เหลาะแหละ ทำแบบสนุกสบาย สัจจะเป็นฆราวาสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของผู้ครองเรือน และเป็นบารมีข้อหนึ่ง คือ เมื่อเราตั้งใจจะทำ

อะไรแล้ว ก็อยู่กับสิ่งนั้นจนสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียน ในการทำงานอย่างแน่นอน คุณธรรมคือขรรษาธรรม 4 ประการ เป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับผู้ครองเรือน ประกอบด้วยสัจจะ ความจริง คือ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ ทมะ ฝึกตน คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัวและแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดีงามยิ่งขึ้นอยู่เสมอ ขันติ อุดหนุน คือ มุ่งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อุดหนุนไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ทอดถอย จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือเกื้อกูลบำเพ็ญประโยชน์ สละโลก ละปฏิฆะได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานเรื่องซื่อสัตย์เพื่อให้ความซื่อสัตย์สุจริตเจริญงอกงามขึ้นในตัวเด็กฯ จนเป็นผู้ที่พุดจริง ทำจริง จริงใจ มีความพร้อมทางความประพฤติ โดยกระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเด็ก ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การประดิษฐ์งานศิลปะและงานหัตถกรรมต่างๆ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ การร้องเพลงที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรม การเล่นอย่างมีแบบแผนกติกา เช่น การเล่นเกมกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ดีๆ จะต้องช่วยเหลือตนเองและดูแลผู้อื่น การให้บริการครูอาจารย์และผู้ใหญ่ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เช่น การเล่านิทานที่มีเนื้อหาสอดแทรกคติธรรม การแสดงบทบาทสมมติ รวมถึงการล้อมวงสนทนาพุดคุยถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งครูสามารถนำมาเป็นตัวอย่างเป็นกรณีศึกษาในการเรียนรู้และการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริต ผ่านการฝึกวิเคราะห์จำแนกคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมให้กับเด็ก กระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่จะควบคุมความประพฤติของตนเอง ขณะอยู่กับผู้อื่น เกิดการฝึกฝนวินัย การทำงานร่วมกับผู้อื่น การดูแลรักษาสิ่งของต่างๆ ที่เป็นทั้งเครื่องใช้ของตนเองและของส่วนรวม ไม่ลวงละเมิดในของรักของหวงของผู้อื่น แต่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่ลักขโมย ไม่เอาไรต์เอาเปรียบ ไม่ละโมภ ไม่คิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้ คิดเสียสละ พุดจาสุภาพ ถูกกาลเทศะ มีความรับผิดชอบ รักษากฎ กติกา มารยาท ทำแต่สิ่งที่ดีงามถูกต้อง มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียน มีศีลธรรม คือ ศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติประจำใจ ทั้งในโรงเรียนและที่บ้านภายใต้กิจกรรมกระปุกอมศีล โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติธรรมะในชีวิตประจำวัน ด้วยการรักษาศีล 5 ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างเกราะคุ้มภัย สร้างความสุขร่มเย็นทั้งแก่ตนเองและสังคม เป็นการวางรากฐานสู่คุณธรรมเบื้องสูงให้กับนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการสั่งสมอริยทรัพย์ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นกุศโลบายเสริมสร้างสติสัมปชัญญะในทุกๆ การกระทำ การพุด และการคิด

ให้บังเกิดขึ้นจนเป็นอุปนิสัย ตามวัตถุประสงค์ของโครงการต้นกล้ามัคคานูคา เพื่อตอบสนองนโยบาย
 เพิ่มประสิทธิผลให้กับโครงการโรงเรียนศีล 5 ของ มหาเถรสมาคม โรงเรียนวิสุทธิ และโรงเรียนสี
 ขาว ตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกติกาและเงื่อนไข ดังนี้ ให้นักเรียนนำเหรียญมูลค่า
 เท่าใดก็ได้ จำนวน 1 เหรียญ หยอดลงในกระปุกออมศีล ในวันที่นักเรียนสามารถรักษาศีล 5 หรือ
 ศีล 8 ได้อย่างบริสุทธิ์หมดจด หลังไหว้พระก่อนนอน คุณครูประจำชั้นดูแลการนับจำนวนเหรียญในวัน
 สอบวันสุดท้ายของปีการศึกษา มีการจัดประกวดในระดับสายชั้นทุกระดับ จัดให้มี 13 อันดับรางวัล
 คือ รางวัลอันดับที่ 1 รางวัลอันดับที่ 2 รางวัลอันดับที่ 3 และรางวัลชมเชยอีก 10 รางวัล ซึ่งรางวัล
 อันดับที่ 1 ของแต่ละสายชั้น จะได้รับโล่และใบประกาศเกียรติคุณจาก พระมหาเถระของหมู่สงฆ์ พระ
 เสด็จพระคุณเจ้าคณะภาค อันดับที่ 2,3 จะได้รับใบประกาศเกียรติคุณ จากพระมหาเถระของหมู่สงฆ์
 พระเดชพระคุณเจ้าคณะภาค รางวัลชมเชย 10 รางวัล รับใบประกาศเกียรติคุณ จากเจ้าคณะจังหวัด
 โดยพิธีมอบรางวัล จะมีในวันประชุมผู้ปกครองนักเรียน ประจำภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษาถัดไป
 มีกิจกรรมชื่นชมนักเรียนผู้มีความซื่อสัตย์อยู่เป็นประจำ ด้วยมีนักเรียนเก็บเงินทอง สิ่งของได้แล้ว
 จะมาส่งครูให้ประกาศหาเจ้าของอยู่เป็นประจำ ครูเวรประจำวันก็จะประกาศชื่อนักเรียนที่เก็บของได้
 ที่หน้าเสาธงด้วยความชื่นชม ให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทุกคนก็จะปรบมือให้กำลังใจและชื่นชมนักเรียนผู้
 มีความซื่อสัตย์ให้มั่นคงในความดีมีความซื่อสัตย์สืบไป ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ
 ประมิตมหามกุฏมิตถ์พลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานไว้ในโอกาสที่ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูล
 ลานนท์ นายกรัฐมนตรี นำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าละอองธุลีพระบาท เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับ
 หน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่จันทร์ ที่ 9 พฤษภาคม พุทธศักราช 2526 ซึ่งมีใจความ
 สำคัญว่า “...ซื่อสัตย์สุจริตนี้มีความสำคัญ เพราะหากว่าแต่ละคนมีความตั้งใจแล้ว แต่ไม่มีความ
 ซื่อสัตย์สุจริต ก็ไม่มีเป้าหมายที่แน่นอนจะเปะปะไปทางโน้นที่ทางนี้ ไม่มีทางที่จะสำเร็จในงานการ
 ใดๆ ฉะนั้น การที่มีซื่อสัตย์สุจริตนั้น มีความสำคัญอยู่อันดับแรกก็คือ การให้รู้จักเป้าหมายของ
 งาน คือความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ของ
 กระทรวงศึกษาธิการ ว่านักเรียนต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ
 มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกสำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่น์กลศดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้
 หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านความมีวินัยนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการดังนี้ ประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ซึ่งกระบวนการลูกเสือ เนตรนารี มีส่วนสำคัญที่จะพัฒนา นักเรียนและเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ตามแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานไว้ว่า "คนไทยต้องซื่อสัตย์และมีวินัย" นอกจากนี้ การส่งเสริมกิจการลูกเสือถือเป็นการสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ด้วย ด้วยทั้งสองพระองค์มีพระราชประสงค์ให้ลูกหลานเยาวชนไทยมีระเบียบวินัย ตระหนักในเรื่องประวัติศาสตร์ มีความรักเทิดทูน บุพการีและคณาจารย์ ตลอดจนมีความสามัคคีและไม่ขัดแย้งกัน แต่ที่ผ่านมามีบางคนที่ไม่เข้าใจการเรียนลูกเสือ ซึ่งเป็นระบบที่ใช้สร้างระเบียบวินัยมาช้านานในต่างประเทศ กฎ-ระเบียบ ของลูกเสือ เนตรนารี และการเป็นนายหมู่ หัวหน้ากอง ผู้บังคับบัญชา ในการปกครองกันเองของนักเรียน เพื่อให้รู้จักการเป็นผู้นำ ผู้ตาม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงเน้นความสามัคคีในหมู่ นักเรียน ถือเป็นกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมาให้เหมาะกับเด็กและเยาวชน เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาความรู้ และทักษะหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านร่างกาย ฝึกฝนความคล่องแคล่วว่องไว ความแข็งแรง ด้านจิตใจ ฝึกฝนความเมตตา กรุณา ความอดทน ด้านสังคม นักเรียนได้รับการฝึกให้รู้จักรับรู้สภาพสังคมไทย นำวิชาความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น การปฐมพยาบาลขั้นพื้นฐาน การมีทักษะชีวิต รอดจากสังคม และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี นอกจากนี้ยังมีความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ภายใต้กฎและคำปฏิญาณที่ลูกเสือและเนตรนารียึดถือร่วมกัน กิจกรรมยุวกาชาด มีกิจกรรม ระเบียบแถวเพื่อสร้างวินัย นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังหลักการอันสำคัญหลายประการ ได้แก่ การมีอุดมคติในศานติสุข มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความรู้ ความชำนาญในการรักษาอนามัยของตนเองและของคนอื่นตลอดจนการพัฒนาตนเองทางร่างกาย จิตใจ คุณธรรม และ อารมณ์ไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและอุดมการณ์กาชาด มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีสัมพันธภาพและมิตรภาพที่ดีกับบุคคลทั่วไป กิจกรรมกีฬา สันทนาการ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงห่วงใยพสกนิกรชาวไทย และประเทศชาติ ทรงมีพระราชดำรัสไว้

เตือนใจไว้ว่า “กีฬาสร้างคน คนสร้างชาติ” เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคล และสังคมได้อย่างแท้จริง กีฬา ช่วยสร้างคนให้รู้จักวินัย รู้จักระเบียบ กฎ กติกา มารยาท สอนให้อยู่ร่วมกับสังคมได้ด้วยความเรียบร้อย ผิดเมื่อไหร่ มีการตักเตือน มีทั้งใบเหลือง ใบแดง ตรงกับคำที่ว่า “เป็นนักกีฬาต้องเคารพกฎกติกา เป็นปวงประชา ต้องเคารพกฎหมาย” ถ้าไม่เคยรู้จักเคารพ กฎ กติกา มาก่อนแล้วจะให้มาเคารพกฎหมายเลยคงเป็นเรื่องยาก นี่คือการหล่อหลอมคนให้อยู่ร่วมกันได้ด้วย กฎ กติกา ของกีฬา กิจกรรมค่ายคุณธรรม เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกทางวินัย คุณธรรมต่างๆ โดยใช้กฎ กติกา มารยาท ระเบียบวินัย ควบคุมดูแลนักเรียนตลอดกิจกรรมค่าย เช่น การนั่งในระเบียบแถว การขออนุญาตเข้าห้องน้ำ การทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดถึงการเข้าแถวรับอาหาร กฎการเข้าแถวรับอาหาร การเข้าแถวซื้อของในร้านสหกรณ์ สิ่งนี้สำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงค่านิยมและวัฒนธรรมทาง "จริยธรรม" เรื่องนี้มีผลมาก คณะครูจึงได้มีการปลูกฝังก่อนว่า "การเข้าคิวคือความดี" ซึ่งนั่นก็แปลว่า "คนเข้าคิวคือคนดี" "คนแซงคิวหรือคนไม่เข้าคิวคือคนชั่ว คือคนเห็นแก่ตัว คนเอาเปรียบคนอื่น" รวมไปถึงการปลูกฝังค่านิยมสังคมที่ว่า "เป็นคนดีที่ไม่ร่ำรวย มีเกียรติกว่าคนชั่วที่ร่ำรวย" ส่วนคนที่แจกเองก็จะมีวัฒนธรรมที่ให้เฉพาะคนเข้าคิวตามระเบียบ ไม่ให้คนที่ไม่เข้าคิว ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่มีเส้นสาย เพื่อให้เกิดการปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกัน เกิดความยุติธรรมในสังคมให้เห็นเป็นแบบอย่างประจักษ์ตาประจักษ์ใจ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่นักศึกษาปัจจุบันของมหาวิทยาลัยขอนแก่น สโมสรอาจารย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2522 มีใจความสำคัญว่า “...ระเบียบในการทำงานนี้จำเป็นต้องมี คือ มีวินัยนั่นเอง ถ้าไม่มีวินัยทำอะไรก็จะเปะปะไปหมด แม้ในห้องเรียนจะไม่ได้สอนว่า วิชานี้ๆ ต้องมีวินัย แต่ทุกวิชาต้องมีวินัย แม้จะไปสังสรรค์กัน ไปเล่นกีฬา กัน ไปพัฒนาชนบทก็ตาม ต้องมีวินัยทั้งนั้น ถ้าไม่มีวินัยงานนั้นมีหวังล้มเหลว หรือยิ่งกว่านั้นงานนั้นอาจจะมีหวังทำลายส่วนรวมก็ได้ถ้าไม่มีวินัย ขาดความรู้หน่อยอาจจะยังดี ดีกว่าขาดวินัย แต่ถ้ามีทั้งความรู้และวินัยก็ยิ่งดี...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ว่า นักเรียนต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านความสุภาพนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการดังนี้ คือ การมีจุดเน้นในการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการมีสัมมาคารวะ รู้จักให้ความเคารพต่อพระ

รัตนตรัยหรือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ ให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ทรงศีล ต่อพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ ตลอดถึงบุคคลทั่วไป ทั้งที่อยู่ในฐานะที่สูงกว่า สูงวัยกว่า เสมอกัน หรือแม้แต่ในผู้ที่ต่ำกว่าตนอย่างเหมาะสมถูกต้องงดงามตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทย ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนกิจกรรมทางสวดแทรกไปในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน นับตั้งแต่นักเรียนเดินเข้าประตูโรงเรียนมา คณะครูผู้ยืนเวรจะทำหน้าที่อยู่หน้าประตูทางเข้าโรงเรียน เพื่อต้อนรับนักเรียน เมื่อนักเรียนทำความเคารพคุณครูด้วยการไหว้ หากมีนักเรียนคนใดกระทำการไหว้อย่างไม่ถูกต้อง คุณครูก็จะบอกสอนตักเตือน และให้ทำใหม่จนถูกต้องจึงจะปล่อยให้ผ่านเข้าไปได้

ในการบูรณาการสอน ครูผู้สอนจะแนะนำสั่งสอนให้เด็กรู้จักตัวเอง ทำความรู้จักกับตัวเองให้มาก ด้วยการวิเคราะห์ตัวเอง ว่าเราเป็นคนอย่างไร มีข้อดีและข้อที่ควรปรับปรุงอะไรบ้าง จากนั้นจึงควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อสอนให้เด็กอยู่ร่วมกันในหมู่คณะด้วยดี ด้วยการรู้จักสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งเพื่อนฝูง พี่น้อง บุคคลในครอบครัว ครูอาจารย์ ผู้ใหญ่รอบข้าง สอนให้เด็กกระทำต่อกัน คิดต่อกัน และพูดจាកันด้วยเมตตา แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนๆ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ใหญ่โดยเต็มใจ โดยแสดงกิริยาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส ประพฤติสุจริต มีมารยาทงาม เคารพรับฟังความคิดเห็น และสามารถนับถือกันได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง สิ่งที่สำคัญคือ ครูจะสอนให้เด็กกล่าววาจาสุภาพต่อกัน ปลุกฝังให้เด็กมีความตั้งใจจริงในการปรับปรุงแก้ไขการพูดของตัวเอง ฝึกให้เด็กหัดคิดก่อนพูดทุกครั้ง ด้วยการคิดพิจารณา 3 รอบแล้วจึงพูด โดยมีหลักการว่า พยายามพูดไม่ให้เกิดโทษ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ พูดถูกกาลเทศะ และบางครั้งการไม่พูดก็เป็นสิ่งเหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้นๆ ในแต่ละวันก่อนกลับบ้าน ครูให้เด็กทบทวนความสุภาพทางกายและทางวาจา ด้วยการจัดกิจกรรม Home-room ขอคุณ-ขอโทษ โดยครูให้เด็กได้ทบทวนสำรวจตัวเองว่า ในวันนี้เรามีการกระทำหรือคำพูดที่ขาดสติ ที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาหรือไม่ บ่อยครั้งการกระทำของเรามักให้ผลร้ายโดยที่เราไม่ได้เจตนาก็มี หากมีเกิดขึ้นก็ให้เด็กๆ ได้ขอโทษกัน และตั้งใจอย่างจริงจังในการปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งมีการให้เด็กๆ ได้กล่าวขอบคุณกัน ในยามที่เด็กๆ ได้ช่วยเหลือกัน กล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน คิดต่อกันและกระทำต่อกันด้วยเมตตาอย่างจริงใจ กิจกรรมมรรยาทชาวพุทธ มรรยาทไทย ได้รับการเน้นหนัก โดยให้เป็นกิจกรรมหลักในค่ายคุณธรรมประจำปีของโรงเรียน ซึ่งคุณครูสังคัมศึกษาจะทำการฝึกสอนนักเรียนอย่างจริงจังเป็นประจำทุกปีเพื่อให้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องตามแบบแผนวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ผ่านสื่อการสอนมัลติมีเดียที่เข้าใจง่าย และให้มีนักเรียนต้นแบบมรรยาทชาวพุทธ ได้แสดงบทบาทสมมติ โดยให้นักเรียนผู้รับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติตาม ซึ่งคณะครูจะ

คัดเลือกเอานักเรียนที่ชนะเลิศการแข่งขันการประกวดมรรยาทไทย รายการศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับประเทศ มาเป็นนักเรียนต้นแบบดังกล่าว ซึ่งทางคณะครูบาอาจารย์ได้เห็นพร้อมต้องกันว่า กิริยามรรยาทและการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่ นั้น เป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหารและคณะครู โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม จึงให้ความสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยให้กับศิษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องกิริยามรรยาท การพูดจา การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยตระหนักว่า จังหวัดสมุทรสงครามนั้นถือเป็นจังหวัดต้นแบบเป็นแหล่งวัฒนธรรมอันสำคัญของชาติ เป็นเมืองพระราชญาติราชินิกุลแห่งราชวงศ์จักรี ศิษย์ของโรงเรียนเมืองสมุทรสงครามทุกคนต้องปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย ภายใต้คำขวัญ “เรียนดี สามัคคี ประหยัด สะอาด มรรยาทงาม” ตามแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2550-2559 ของกระทรวงวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมั่นคงทางวัฒนธรรม การส่งเสริมให้คนไทยมีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมไทย การส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ การเสริมสร้างความเข้มแข็งสร้างจิตสำนึก ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามของคนในชาติ การธำรงรักษาวัฒนธรรมด้านมารยาทไทยอันเป็นรูปแบบปฏิบัติของคนไทย ตลอดจนการสร้างควมภาคภูมิใจในความเป็นไทยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้แก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโอกาสเข้าเฝ้าฯ และรับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดี ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ในวันพฤหัสบดี ที่ 6 กรกฎาคม พุทธศักราช 2521 มีใจความสำคัญว่า “...ทุกวันนี้ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ใหญ่เรามักจะพากันละทิ้งวิธีการเก่าๆ ในการอบรมฝึกฝนคุณธรรมและความสุภาพเรียบร้อยในกายวาจาใจของเยาวชน โดยมีได้หาวิธีการที่เหมาะสมมาทดแทนให้เพียงพอ ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะโดยมากเราไม่ค่อยจะคิดถึงเรื่องนี้นัก ด้วยเหตุที่มีวุ่นวายและตื่นเต้นกับวิชาการอย่างใหม่กันหมด ประการหนึ่ง และด้วยเหตุผลที่ผลเสียหายมิได้เกิดขึ้นฉับพลันทันที หากแต่ค่อยๆ เกิดขึ้นทีละเล็กละน้อย อีกประการหนึ่ง จึงปล่อยกันมาเรื่อยๆ ... ความจริง เยาวชนที่มีพื้นจิตใจดีอยู่แล้วและปรารถนาจะทำตัวให้ดีให้เป็นประโยชน์นั้นมีอยู่เป็นอันมาก แต่การทำความดีโดยลำพังตนเองเป็นของยาก จำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์และแบบฉบับที่ตัวอย่างใดอย่างหนึ่งยึดเหนี่ยว ... พุดง่าย ๆ คือต้องอาศัยผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งหรือเป็นผู้นำนั่นเอง ผู้ใหญ่จึงต้องถือเป็นหน้าที่และความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือเขา...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ ว่านักเรียนต้องเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มี

สัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านความสะอาดนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการตั้งนี้ การตรวจร่างกาย ตรวจผม ตรวจเล็บ ทุกต้นเดือน ซึ่งการตรวจร่างกายนั้นนอกจากตรวจความสะอาดแล้ว ยังเป็นการสำรวจอวัยวะต่างๆ ของนักเรียนเพื่อหาความผิดปกติของร่างกายเพื่อนำไปสู่การรักษาสุขภาพของนักเรียนอีกด้วย ประกอบด้วย การตรวจผมและศีรษะ เพื่อสำรวจ เทา แผลที่หนังศีรษะ ตรวจตา เพื่อสำรวจ ตาแดง กุ้งยิง ตาอักเสบ ตรวจหู เพื่อสำรวจ หูอื้อ มีน้ำหรือหนองไหล ตรวจจมูก เพื่อสำรวจ น้ำมูกไหล คัดจมูก ตรวจปาก เพื่อสำรวจ ลิ้น แผลมุมปาก แผลในปากหรือลิ้น ตรวจฟัน เพื่อสำรวจ ฟันเป็นจุดดำ ฟันผุ ปวดฟัน ตรวจเหงือก เพื่อสำรวจอาการบวมแดง มีหนอง เลือดออก ตรวจคอ เพื่อสำรวจอาการไอ เจ็บคอ อ้าปากดูในกระพุ้งแก้ม คอแดงหรือเป็นหนอง ทอนซิลโต ตรวจต่อมไทรอยด์ เพื่อสำรวจก้อนโตบริเวณคอ (แหงนหน้าส่องกระจกแล้วกลืนน้ำลาย มองเห็นเป็นก้อนใต้ลูกกระเดือก) ตรวจผิวหนัง เพื่อสำรวจต่างขา ก กลาก เกื้อน พุพอง มีแผลมีผื่นแดง หิดอาการผิดปกติ และอื่นๆ มีการลงวัน เดือน ปี ที่ตรวจ ลงชื่อนักเรียน พร้อมลายมือชื่อครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาและลายมือชื่อผู้ปกครองไว้ในบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โครงการหมอสะอาดจิตอาสา พิทักษ์โลก ซึ่งเป็นกิจกรรมบูรณาการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม โดยการนำขยะมารีไซเคิลด้วยการตั้งเคาน์เตอร์คัดแยกขยะเป็นประจำทุกวัน ซึ่งขยะหลายประเภทสามารถนำมาขายเพื่อเป็นรายได้เข้าสู่ชั้นเรียนได้ ยกตัวอย่างเช่น ขวดน้ำ ถูกลม แก้วน้ำพลาสติก เป็นต้น กิจกรรมล้างกล่องนมเพื่อบริจาคกับโครงการหลังคาเขียวของ มูลนิธิเพื่อนพึ่ง(ภา)ยามยาก ที่ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สมุทรสงคราม กิจกรรมกินจิ้มมหาสนุก นำเปลือกขนมที่กินเสร็จแล้วมาอัดใส่ขวดให้สวยงามแล้วนำไปแขวนไว้บนอุทยานต้นไม้ ปลูกฝังคุณธรรม ให้มีจิตสำนึกรักความสะอาด รักสถานศึกษาของตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ในการนำขยะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการจัดกิจกรรม หมอสะอาดจิตอาสาพิชิตขยะออกสู่ชุมชนด้วย กิจกรรมต่างๆ ที่ทำมีเป้าหมายเพื่อนำโรงเรียนไปสู่โรงเรียนปลอดขยะต้นแบบของจังหวัดสมุทรสงคราม ครูอนามัย เป็นผู้ดูแลงานพยาบาลและอนามัย โรงเรียนเป็นงานที่ให้บริการทางด้านสุขภาพของนักเรียนโดยมุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนมีสุขภาพดี สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ เปิดบริการให้กับนักเรียนด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การดูแลผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บไข้เล็กน้อย การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการให้ภูมิคุ้มกันโรคติดต่อ

โดยประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุข และโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียน นับว่าโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม นั้นถือว่ามีความสะดวกมากเนื่องจากมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียน ครูอนามัยมีหน้าที่และความรับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียนดังนี้ (1) ประเมินสถานภาพทางด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียนและบุคลากรอื่นๆ ภายในโรงเรียน (2) จัดสถานที่เพื่อการปฐมพยาบาลและพักผ่อนสำหรับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนตามสภาพแวดล้อมและความจำเป็น (3) จัดหายา เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฐมพยาบาลพร้อมที่จะใช้ได้ทันที (4) ให้การปฐมพยาบาลแก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเมื่อเจ็บป่วยหรือได้รับอุบัติเหตุตามนโยบายของโรงเรียน (5) ส่งต่อผู้ป่วยที่มีอาการหนักเกินขีดความสามารถของครูอนามัย จะดำเนินการรักษาต่อไปโดยจะเป็นผู้ประสานงานในการนำส่งโรงพยาบาล พร้อมทั้งรายงานให้ผู้บริหารทราบ (6) ดำเนินการให้มีการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรคติดต่อและเชื้อโรคต่างๆ พร้อมแนะนำช่วยเหลือในการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ (7) แนะนำส่งเสริมและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพจิตรวมทั้งการแก้ไขปัญหาในด้านอารมณ์ (8) ให้ความรู้แก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย ทั้งส่วนบุคคลและชุมชน เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ จัดบอร์ดนิทรรศการ (9) จัดทำบัตรบันทึกสุขภาพหรือระเบียนสุขภาพตามแบบที่กำหนดของกระทรวง (10) ดูแลรักษาห้องพยาบาลให้สะอาดถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ (11) ติดต่อประสานงานกับครูประจำชั้น ในกรณีที่นักเรียนเจ็บป่วยหนักต้องรักษาตัวที่โรงพยาบาลหรือประสบอุบัติเหตุเพื่อที่ครูประจำชั้นจะได้แจ้งให้ผู้ปกครองทราบ (12) ปฏิบัติงานทางวิชาการ การพยาบาล เช่น ค้นคว้าหาความรู้เพื่อปรับปรุงการพยาบาล (13) จัดทำแผนสถิติและโครงการของงานพยาบาลในแต่ละปีการศึกษาและปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย จัดให้มีการแบ่งเวรทำความสะอาด ปัด กวาด เช็ด ถู เก็บขยะ ในโรงอาหาร ได้โตม และในห้องเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังระเบียบวินัยให้นักเรียน มีความรับผิดชอบในเขตทำความสะอาดของตน รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน บ่อยครั้งที่นักเรียนขาดความรับผิดชอบในการทำความสะอาดห้องเรียน ทำให้ห้องเรียนสกปรก ไม่เป็นระเบียบ ครูผู้สอนจึงใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นการทำงานของนักเรียน โดยมีกระบวนการจัดการดังนี้ 1. สนทนาซักถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพและบรรยากาศภายในห้องเรียน นักเรียนร่วมกันระดมสมองถึงสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีที่พบเห็นภายในห้องเรียน 2. ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดสภาพภายในห้องเรียนให้น่าอยู่ 3. ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและแนะนำความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับการทำความสะอาดห้องเรียน 4. ร่วมกันสรุปความรู้และ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนลงมือปฏิบัติจริง 5. นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการจัดทำเวรประจำวันในห้องเรียนของตนเอง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นคือ 6. สภาพภายในห้องเรียนมีความสะอาด สวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้บรรยากาศน่าเรียน 7. นักเรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีระเบียบแบบแผนการทำงานมากขึ้น 8. นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ในบางปีการศึกษา อาจจะมีรางวัลให้กับกลุ่มที่ทำความสะอาดห้องเรียนดีเด่น เรียกว่า ทีมเวิร์คดี มีชัยไปกว่าครึ่ง การทำความสะอาดห้องเรียนนั้น เวลาจะเข้าห้องเรียน ก็ให้ถอดรองเท้าเรียงไว้หน้าห้อง หรืออาจจะมีชั้นวางรองเท้าไว้ให้ การ नियมจัดเวรทำความสะอาด ยังคงมีต่อเนื่องกันมาจนถึงยุคสมัยนี้ แต่การทำความสะอาดห้องเรียน ไม่ได้เน้นแค่การดูแล เช็ดถู พื้นห้องเรียน ให้สะอาดเอี่ยมเพียงอย่างเดียว การดูแลกระดานดำ โต๊ะเรียน ตู้เก็บเอกสารประกอบการเรียน และฝาผนังห้อง ก็เป็นสิ่งสำคัญที่คุณครูประจำชั้น มอบหมายให้นักเรียนช่วยกันดูแลรับผิดชอบ นักเรียนบางคน ชอบซุกขนมไว้ในโต๊ะเรียน บางครั้งลืมนำไป กลายเป็นอาหารให้มด หนู และแมลงสาบเข้ามาอาศัยอยู่อาศัยกินในห้องเรียนด้วย ซึ่งกลายเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรคในที่สุด ดังนั้น นอกจากจะมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคน รับผิดชอบทำความสะอาดภายในห้องเรียนแล้ว คุณครูยังจัดให้มี Big Cleaning Day โดยใช้ช่วงเวลาทีใกล้วันสำคัญต่างๆ เช่น วันแม่ นอกจากจะมีการจัดบอร์ด ประกวดภาพวาดวันแม่ และคำขวัญวันแม่แล้ว คุณครูจะสอดแทรก การทำความสะอาดห้องเรียนไปในกิจกรรมนั้นด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว นักเรียนก็มักจะสนุกสนาน กับการทำกิจกรรมพิเศษนี้ อย่างไรก็ตามก็เห็น端倪น้อย มีการจัดหาภาพวาดสวยๆ ที่เป็นข้อคิด คำคม มาปิดทับพื้นผนังบางส่วน เพื่อให้เกิดเป็นแนวความคิดที่ดี ที่จะชี้ให้นักศิษย์คิดอะไรดีๆ ได้ จากการมองภาพทุกวันๆ จนกว่าจะจบการศึกษา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุขภาพ” เป็นคำเดียวกันในภาษาบาลี แต่ภาษาไทยแผลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำว่า “สุขภาพ” เมื่อความหมายของสุขภาพคือสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุข ภาวะที่ปลอดภัย เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม” ความสุขแนวพุทธหรือสุขภาพแนวพุทธ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างผ่องใส) วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด ไม่ชุ่มมัวเศร้าหมอง) สันติ (ความสงบไม่ร้อนรนกระวนกระวาย) ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความดีงามของชีวิต ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดสัมมนาเรื่อง การพัฒนาสังคมในด้านศีลธรรมและจิตใจ ซึ่งสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยจัดให้มีขึ้น มีใจความสำคัญว่า “...จิตใจและความประพฤติที่สะอาดและมีระเบียบ เป็นรากฐานสำคัญของชีวิต

ทั้งจิตใจทั้งความประพฤติตั้งนั้นไซ้จะเกิดมีขึ้นเองได้ หากแต่จำต้องฝึกหัดอบรมและสนับสนุนส่งเสริมกันอย่างจริงจังจึ่งสม่าเสมอ นับตั้งแต่บุคคลเกิด ดังที่มนุษย์ไม่ว่าชาติใดภาษาใด ได้เฝ้าพยายามกระทำสืบทอดกันมาทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรักษาตัวและมีความสุข ความสำเร็จในการครองชีวิต ทั้งให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ด้วยความผาสุกสงบ...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ ว่า นักเรียนต้องเป็นผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจและสภาพแวดล้อมมีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านความสามัคคีนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการตั้งนี้ กิจกรรมกีฬา กีฬามหาสนุก การแข่งขันกีฬาฟุตบอล การแข่งขันกีฬาบาสเกตบอล การแข่งขันตะกร้อ การแข่งขันกีฬาเปตอง การแข่งขันสารานุกรม ดนตรีไทย ดนตรีสากล การฝึกฝนให้เกิดการเล่นกีฬาชนิดต่างๆ และการฝึกสอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นทีมต่างๆ ก็เพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กีฬาที่เล่นเป็นทีมทุกชนิดเป็นกีฬาที่ต้องใช้ความร่วมมือของทุกคนในทีมในการทำให้ทีมไปสู่เป้าหมาย คือชัยชนะ เป็นการช่วยฝึกนักเรียนให้รู้จักมีน้ำใจเป็นนักกีฬายอมรับและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เพราะไม่มีใครสามารถเล่นคนเดียวได้ ดังนั้นนักเรียนจึงจำเป็นต้องรู้จักการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ทั้งทีมประสบความสำเร็จหรือได้รับชัยชนะเป็นรางวัลตอบแทน นอกจากนี้การเล่นกีฬายังฝึกทักษะการมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกันซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญ เพราะถ้าหากนักเรียนไม่มีพื้นฐานในเรื่องจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการทำงาน เวลาที่เขาไปอยู่ในสังคมที่ต้องทำงานกับหลายฝ่ายโดยทุกฝ่ายมีเป้าหมายเดียวกัน เขาจะไม่สามารถเป็นส่วนหนึ่งหรือรู้ว่าตัวเองมีหน้าที่ มีความสำคัญอย่างไรกับทีมหรือองค์กร ดังนั้นการเล่นกีฬาจึงเป็นเหมือนการจำลองสถานการณ์ในที่ทำงานให้นักเรียนได้รู้จักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบและความเป็นส่วนหนึ่งของทีม ทำให้เขาเข้าใจบทบาทของตัวเองว่าเขามีความสำคัญอย่างไรในการทำให้ทีมชนะ ในขณะเดียวกันนักเรียนจะได้ฝึกการให้อภัย ในคราวที่เพื่อนร่วมทีมทำผิดพลาดหรือต้องทำให้ทีมแพ้อีกด้วย ซึ่งนี่จะเป็นทักษะสำคัญมาก ในการดำรงชีวิตของนักเรียนเมื่อถึงวันที่จะต้องเข้าไปอยู่ในสภาพสังคมที่เป็นจริง ในยุคสมัยนี้การทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก หากไม่ปลูกฝังทักษะด้านนี้ให้กับนักเรียนจะเกิดการการทำงานเป็นทีมเวิร์คไม่เป็น นำไปสู่ปัญหาการทำงานคนเดียว เหนื่อยคนเดียวหรือไม่ก็เอาเปรียบและไม่ช่วยคนอื่นไปเลย ดังนั้นทางที่ช่วยฝึกนักเรียนเรื่องทีมเวิร์ค คือ การให้เขา

เล่นกีฬาที่ต้องเล่นหลายคน หรือหากิจกรรมที่ต้องช่วยกัน ต้องแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันเพื่อให้ งานสำเร็จ วิธีนี้จะเป็นวิธีที่ดีและต้องฝึกนิสัยนี้ให้ติดตัวนักเรียนไปจนเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีใน อนาคต การมอบหมายงานกลุ่มให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานเป็นทีม เป็นกุศโลบายให้เกิดวิธีการสอน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยกันค้นคว้าหรือทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้ สำเร็จ เป็นการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น เพราะการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจะช่วยให้ เกิดการเรียนรู้ได้ดี นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมมือกันศึกษาค้นคว้าหาวิธีการ แก้ปัญหาหรือปฏิบัติกิจกรรมตาม ความสามารถ ความถนัด หรือความสนใจของตน เป็นการฝึก นักเรียนให้ทำงานร่วมกันตามวิถีแห่งประชาธิปไตย เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบร่วมกัน สร้าง วัฒนธรรมในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบและมีระเบียบวินัย รู้จักทำหน้าที่ในส่วนของตนที่ได้รับ มอบหมายจากกลุ่ม ฝึกทักษะในการแก้ปัญหา ศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการ ปฏิบัติงานทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ทำให้มีประสบการณ์ตรงในการทำงาน ครูผู้สอนจะทำ หน้าที่เป็นเพียงผู้กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการแบ่งกลุ่ม ในการแสดงความคิดเห็น การ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การแสดงออกในด้านต่างๆ จะบ่งบอกถึงความร่วมมือ ความ รับผิดชอบ ความสนใจ ความกล้าแสดงออก ลักษณะการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ฯลฯ ของนักเรียนแต่ละ บุคคล ซึ่งในครั้งแรก ครูจะดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดในการดูแลให้นักเรียนทุกคนทำหน้าที่ตามที่ได้รับ มอบหมาย นักเรียนผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มต้องทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิกในกลุ่มและนอกกลุ่ม รวมทั้งประสานงานกับครูไปในเวลาเดียวกัน การมอบหมายหน้าที่ของการเป็นหัวหน้ากลุ่ม จะ หมุนเวียนสลับเปลี่ยนกัน เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีและในการปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่มนั้นจะมี การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ กฎกติกาต่างๆ อย่างเคร่งครัด ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ ประมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้ในการเสด็จออกมหาสมาคม ใน งานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในวันอาทิตย์ ที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2547 มีใจความสำคัญว่า “...เวลานี้เราทุกคนมีภาระสำคัญรออยู่ที่จะต้องร่วมมือกัน เสริมสร้างความเป็นปรกติเรียบร้อยแก่บ้านเมือง เพื่อให้ประชากรชาตติภูมิ มีความผาสุกสงบ ภาระทั้งนี้มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ หากเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกฝ่าย ทุกคนที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำให้พร้อมและสอดคล้องเกื้อกูลกัน โดยมีจุดหมายและอุดมคติ ร่วมกัน ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายในสมาคมนี้ ตลอดจนประชาชนทุกหมู่เหล่า ทำความคิด จิตใจให้หนักแน่นแน่วแน่ และเที่ยงตรงเสมอกัน ที่จะร่วมมือร่วมคิดกัน ให้เต็มกำลังความสามารถ

และสติปัญญา ด้วยความสุจริตบริสุทธิ์ใจและด้วยความสามัคคีปรองดอง โดยยึดเอาประโยชน์อันยิ่งใหญ่ คือความมั่นคงผาสุกของบ้านเมืองเป็นเป้าหมายสูงสุด...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ว่า นักเรียนต้องเป็นผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเองทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุมีผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

ในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในด้านความมีน้ำใจนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการดำเนินการดังนี้ การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อให้ให้นักเรียนนั้นได้รู้จักคุณค่าของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความเสียสละว่า เป็นคุณธรรมสำคัญที่คนในสังคมควรยึดถือและนำมาปฏิบัติต่อกัน เพราะจะช่วยให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทุกคนต่างมีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เกิดเป็นความรัก ความสามัคคี สังคมก็ย่อมเข้มแข็ง มีความปลอดภัยและน่าอยู่ ทั้งนี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมมาจากการปฏิบัติของทุกคน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ย่อมเกิดจากจิตใจที่มีความรัก ความเมตตา และความโอบอ้อมอารี แล้วปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเกื้อกูล ซึ่งในการดำเนินชีวิตของเรานั้น ควรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนรอบข้างไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชนก็ตาม ลักษณะของผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จะเป็นคนมีน้ำใจ มักให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน อยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำอย่างเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้ และไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เป็นผู้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ถือเอาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่กระทำการใดๆ ที่เป็น การฉกฉวยผลประโยชน์ให้กับตนเอง ไม่สามารถเอาใจเปรียบผู้อื่นได้ เป็นผู้มีความปราณี ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ มีไมตรีที่ดีต่อคนรอบข้างเสมอ ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น แต่ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นผู้ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น คิดและปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา มองโลกในแง่ดี ไม่กระทำในสิ่งที่สร้างความเดือดร้อนหรือเสื่อมเสียต่อผู้อื่น การปฏิบัติตนเป็นผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามารถปฏิบัติได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนี้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในครอบครัว กระทำได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือก่อปัญหาต่างๆ ให้เกิดในครอบครัวช่วยเหลืองานบ้านต่างๆ ตามกำลังที่ทำได้ ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายของบิดามารดา มีความห่วงใยต่อสมาชิกครอบครัวทุกคน รู้จักแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือยาม

ครอบครัวประสบปัญหา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในโรงเรียน สามารถปฏิบัติได้ดังนี้ เชื้อฟังคำสั่งสอนของคุณครูและให้ความเคารพนับถือ แบ่งปันขนม อาหาร หรือสิ่งของต่างๆ ให้เพื่อน ช่วยแบ่งเบาภาระครู อาจารย์ เช่น ช่วยถือของ ให้ความรัก ความเป็นมิตรต่อเพื่อนในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการช่วยงานกิจกรรมของโรงเรียน เช่น งานกีฬา จัดนิทรรศการ งานไหว้ครู เป็นต้น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชนและสังคม สามารถปฏิบัติได้ดังนี้ มีเมตตาริจิตต่อเพื่อนบ้าน รวมถึงคนในชุมชนเดียวกัน มีความเอื้ออาทร และหวังดีต่อคนในชุมชน ดูแลรักษาสาธารณสมบัติส่วนร่วมของคนในชุมชนและสังคม มีน้ำใจ คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน แบ่งปัน อาหาร วัสดุสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ให้แก่เพื่อนบ้านและคนในชุมชน พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า คนดีที่ชักชวนผู้อื่นให้ทำความดีชื่อว่า เป็นคนดียิ่งกว่าคนดี ดังนั้น การแนะนำผู้อื่นให้มีส่วนร่วมแสดงออกในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงเป็นสิ่งที่นักเรียนควรกระทำ เราสามารถแนะนำและส่งเสริมผู้อื่นให้ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ ดังนี้ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่นเสมอ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้ผู้อื่น อธิบายความสำคัญของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และผลดีที่เกิดกับสังคมส่วนรวม เมื่อเรามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น แนะนำแนวทางการปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยบอกวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องให้ผู้อื่นได้ทราบ ยกตัวอย่างบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นำมาบอกเล่าให้คนทั่วไปได้รับทราบ ชักชวนบุคคลรอบข้างให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคม ความเสียสละ เป็นการให้ด้วยความเต็มใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยยอมเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความเสียสละ จึงเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่คนในสังคมควรยึดถือเพราะจะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเอื้ออาทรต่อกัน ลักษณะของผู้ที่มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีความละโมภโลภมาก รู้จักแบ่งปันเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากโดยเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ หรือองค์ความรู้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม ไม่ถือเอาประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ไม่นำผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่เอารัดเอาเปรียบ มีจิตใจกว้างขวาง เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบ ยอมเสียสละความสุขของตนเองช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ย่อท้อต่อความลำบากหรืออุปสรรคต่างๆ โดยคำนึงถึงความสุขของสังคมส่วนรวมเป็นหลัก เป็นผู้ให้อย่างแท้จริง รู้จักให้ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน หรือผลประโยชน์ใดๆ ยกตัวอย่างเช่น เสียสละทรัพย์สิน บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เพื่อสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บริจาคอาหาร ขนม เครื่องดื่ม แก่เด็กกำพร้า บริจาคเงินทำบุญเพื่อบูรณะวัด บริจาคเครื่องนุ่งห่มแก่ผู้ประสบภัยหนาว เสียสละและร่างกายด้วยการซ่อมแซมสาธารณสมบัติภายในชุมชน ปลุกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาแก่สถานที่

สาธารณะ ช่วยขมย้ายสิ่งของเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ แผ่นดินไหว หรืออุบัติเหตุต่างๆ เก็บขยะ ทำความสะอาดถนน และปรับภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนและชุมชน เสียสละความรู้ สติปัญญาและจิตใจ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาต่าง ๆ ให้กำลังใจแก่ผู้ที่กำลังประสบภาวะเดือดร้อน แนะนำข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตให้ผู้อื่น เตือนสติให้ข้อคิดผู้ที่กำลังจะกระทำในสิ่งที่ผิด ถ่ายทอดความรู้ ความถนัดของตนเองให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ การแนะนำผู้อื่นให้มีส่วนร่วมในการเสียสละ ก่อนอื่น ตัวเราเองต้องเป็นผู้มีความเสียสละอยู่เสมอ เราควรปฏิบัติตนเป็นผู้เสียสละจนเป็นนิสัย เพื่อให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่าง และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดเครือข่าย เป็นสังคมแห่งการเสียสละ อธิบายความสำคัญของการเสียสละ บอกคุณค่าและผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเสียสละให้คนทั่วไปได้รับทราบ และชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเพื่อเสียสละแก่สังคมอยู่เสมอ เผยแพร่ความรู้เรื่องการเสียสละ ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการเสียสละ เช่น กรณีตัวอย่างบุคคลที่เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น ในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ตแล้วนำมาเล่าให้ผู้อื่นฟัง เข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นการเสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมการเสียสละต่อผู้อื่นอยู่เสมอ และชักชวนคนรอบข้างให้เข้าร่วมในกิจกรรมด้วย การที่เราปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม ย่อมส่งผลดีทั้งต่อตัวเราเองและผู้อื่น ผลที่เกิดขึ้นกับตัวเรา คือ เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น คือ ผู้ที่มีความเดือดร้อนได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้สังคมส่วนรวมมีความสงบเรียบร้อย เป็นสังคมเห็นการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข จัดกิจกรรม ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมตักบาตรขนมและตุ๊กตาแต่ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน จาก ชมรมบัณฑิตอาสา เพื่อน้องเพื่อชุมชน มมร.สธ. เพื่อนำไปจัดกิจกรรมวันเด็กให้กับเด็กๆ ในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งนอกจากจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้ทานโดยทั่วไปแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการธำรงส่งเสริมและสืบทอดพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและบำรุงพระภิกษุสามเณร ผู้ทรงศีล ทรงธรรม ส่งเสริมคุณความดีของผู้ปฏิบัติ ทั้งผู้ตักบาตรและพระภิกษุสามเณรผู้รับบิณฑบาต การตักบาตรจึงเป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติธรรม เป็นการให้กำลังใจทั้งทางกายและทางใจแก่พระภิกษุสามเณรให้ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรมตามพระธรรมวินัย และสั่งสอนประชาชน เป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไป ทั้งนี้จะเป็นผลดีแก่ผู้ปฏิบัติด้วยเพราะทำให้เป็นผู้ได้รับบุญกุศลและเป็นการส่งเสริมผู้ทรงคุณธรรมอีกด้วย กิจกรรมที่ต้นกล้าจิตอาสาสมัครคานาคา ชวนน้องท่องธรรม ถ่ายทอด บอกสอนธรรมะจากพุทธโอษฐ์ให้

น้องได้ท่องเที่ยวตาม จนจดจำได้อย่างคล่องปาก ขึ้นใจ และเข้าใจ กิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นก่อนที่นักเรียนระดับอนุบาลจะนอนหลับพักผ่อนในตอนกลางวัน จิตอาสาจะทำการช่วยเหลือคุณครูปฐมวัยดูแลน้องๆ ตั้งแต่ดูแลน้องแปรงฟัน ล้างหน้า ทาแป้ง ปิดกวางด ทำความสะอาดห้องเรียน เพื่อเตรียมการเปลี่ยนห้องเรียนของน้องให้เป็นห้องนอน ปูที่นอนให้น้อง ๆ ต่อจากนั้น จะทำการชวนน้องชั้นอนุบาลห้อง/ทบทวนธรรมะจากพุทธโอษฐ์ก่อนพาน้องนอนพักกลางวัน ซึ่งในบางวันครูพระสอนศีลธรรมก็จะไปเล่านิทานชาดกให้น้องๆ ฟังตอนก่อนนอนด้วย กิจกรรมนี้นอกจากเป็นการให้นักเรียนได้ทำงานจิตอาสาแล้ว ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างพี่กับน้องอีกด้วย ดังพระพุทธพจน์ ในพระไตรปิฎกไทย (ฉบับหลวง) เล่มที่ 11 พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่าการมีน้ำใจนี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในสังคมา คุณธรรม 4 ประการ คือ 1. การเสียสละแบ่งปัน 2. การเจรจาไพเราะ 3. การบำเพ็ญประโยชน์และ 4. การรู้จักวางตนอย่างเหมาะสมไม่ถือตัว คุณธรรมความมีน้ำใจไมตรีเหล่านี้คือหลักยึดเหนี่ยวของสังคมา เปรียบเสมือนโครงสร้างของตัวรถที่ทำให้รถแข็งแรงและสามารถขับเคลื่อนไปได้ หากสังคมาใดไม่มีคุณธรรมเหล่านี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวแล้ว แม้ผู้เป็นบิดามารดาที่จะไม่ได้ความเคารพนับถือบูชาจากบุตร ท่านผู้รู้ทั้งหลายในโลกต่างเห็นถูกต้องตรงกันว่า หากใครก็ตามตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม 4 ประการเหล่านี้แล้ว เขาผู้นั้นจะได้เป็นใหญ่และได้รับการยกย่องจากคนทั่วไป ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2546 เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พุทธศักราช 2545 ความตอนหนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าเองก็มีความปีติเต็มใจ ที่ได้เห็นน้ำใจของทุกคน เช่นนี้ เพราะเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณธรรมข้อหนึ่ง ที่ยังมีอยู่อย่างบริบูรณ์ในจิตใจของคนไทย ก็คือการให้ การให้นี้ ไม่ว่าจะให้สิ่งใดแก่ผู้ใด โดยสถานใดก็ตาม เป็นส่วนที่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องประสานไมตรีอย่างสำคัญ ระหว่างบุคคลกับบุคคล และทำให้สังคมา มีความมั่นคง เป็นปึกแผ่น ด้วยสามัคคีธรรมนอกจากนั้น การให้ ยังเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ให้ก็มีความสุข มีความอímเอิบใจ ผู้รับก็มีความสุข มีกำลังใจ สังคมาส่วนรวม ตลอดถึงประเทศชาติ ก็มีความผาสุก มีความร่มเย็น ในปีใหม่นี้ ข้าพเจ้าจึงปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะเห็นชาวไทย มีความสุขถ้วนหน้ากัน ด้วยการให้ คือ ให้ความรัก ความเมตตาแก่กัน ให้น้ำใจไมตรีกัน ให้อภัยไม่ถือโทษ โกรธเคืองกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน โดยมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน ด้วยความบริสุทธิ์ และจริงใจ...” ซึ่งเป็นไปตาม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ ว่า นักเรียนต้องเป็นผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคมา รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็น

คุณค่าในเพื่อมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกายและสติปัญญาลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม พบว่าโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ตาม 8 คุณธรรมพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ดังนี้

1. ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความประหยัดนั้น โรงเรียนควรมีการจัดตั้งธนาคารโรงเรียน เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมความประหยัดอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจำลองธนาคารไว้ในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้นักเรียน เป็นผู้ดำเนินการธนาคารด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่ธนาคาร ที่คอยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานที่เหมือนจริงในรูปแบบของสถาบันการเงินให้กับนักเรียน และพัฒนาต่อยอดให้เด็กมีนิสัยรักการออม

2. ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้านความสะอาดนั้น ทางโรงเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งจากคณะครูผู้ปกครองและนักเรียน ด้วยการดำเนินการผ่านกิจกรรมหมอสื่อสะอาดจิตอาสาพิทักษ์โลก ที่ทางโรงเรียนได้อาราธนา นิมิตต์ พระอาจารย์สุโชติ ปัชโชโต มาให้ความรู้แก่คณะครูและนักเรียนทั้งโรงเรียนที่ผ่านมา จัดว่าเป็นกุศโลบายอันยอดเยี่ยมในการกำจัดขยะอย่างชาญฉลาดและสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงขยะที่ไร้ค่าให้กลายเป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมหาศาล เป็นกิจกรรมที่สามารถฝึกฝนพัฒนาให้นักเรียนให้มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา รู้จักคิด รู้จักวางแผน ไม่ให้เป็นคนมักง่าย มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อวิกฤติการณ์ปัญหาขยะของบ้านเมืองที่ทุกคนล้วนมีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งถ้าหากโรงเรียนสามารถใช้ระบบบริหารจัดการขยะด้วยวิธีการแบบหมอสื่อสะอาดได้ 100% จะมีขยะออกนอกโรงเรียนไม่ถึง 5% ต่อวัน จะสามารถช่วยเหลือเทศบาลเมืองสมุทรสงครามและรัฐบาลในการจัดการปัญหาขยะไปได้อย่างมาก

และถือว่าโรงเรียนได้เป็นผู้ให้การส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมด้านความสะอาดอย่างจริงจังและด้าน
คุณภาพผู้เรียนก็ได้แสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณธรรมด้านความสะอาดอย่างสมบูรณ์แท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปร หรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
2. ควรมีการศึกษาอิทธิพลของคุณธรรมนักเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ควรมีการศึกษาตัวแปร หรือปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง คนกล้า
ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมสามัญศึกษา. (2535). **คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตีวีดีโอ จำกัด.
- กรณีศึกษา เมืองแก้ว. (2553). "คู่มือจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม 8 ประการ ของโรงเรียนवासูเทวี". กสารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). **สำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550-2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. กรมการศาสนา. (2552). **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. **กองวิจัยทางการศึกษา. (2542)**. เอกสารรายงานวิจัยทางการศึกษาอันดับที่ 232 / 2542. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. **ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ. (2544)**. การจัดทำคู่มือพัฒนาคุณภาพทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550)**. 8 คุณธรรมพื้นฐาน. กรุงเทพฯ:

กระทรวงศึกษาธิการ.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2554). **ประธานสถาบันการสร้างชาติ**. สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). **แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมประหยัด**. กรุงเทพฯ:
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

จำนง อาศิริวัจน์. (2529). “การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองที่มี
ต่อจริยธรรมที่คาดหวังกับจริยธรรมที่ปฏิบัติจริง ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา
9”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฉันทนา โรจน์บูรณวงศ์. (2552). รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนวัดบางมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการ
ปลูกฝัง จิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา. ใต้หัวข้อ: มุลนิธิฉือจี.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). **การจัดการเรียนรู้แนวใหม่ ทฤษฎี แนวปฏิบัติ และผลการวิจัย**. กรุงเทพฯ:
สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

ฐิตินัน บุญภาพ คอมมอน, ผศ.ดร. (2556). **สื่อใหม่กับการเรียนรู้และการสร้างค่านิยมทางสังคมของ
เยาวชนไทย**. กรุงเทพฯ: รายงานวิจัยคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2543). "ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ: บริษัทส่งเสริม
การศึกษาและจริยธรรม. ในระดับอุดมศึกษา". วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยี
คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระ. (2530). **หลักธรรมราชสตุติ**. รวบรวมและจัดพิมพ์
โดย คณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: การ
ศาสนา.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564. กรุงเทพฯ:

พระครูวินัยธรอำนาจ พลปลโย, พระมหาภักฐวัชร เขมทสสี และพระวรเวช วรรณโม. (2560). “**พุทธจ
ริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษา เรื่องความจริง ความรู้ ความดี**”. สันติศึกษาปริทรรศน์
มจร 5, 1 (มกราคม-เมษายน): 335-338.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญ มั่นคงการพิมพ์.
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. 45 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 4. (2525). กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ). (2527). **คุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ “คำวัด”**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก. (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- พระมหาสากล สุภรเมธี (เดินชาบัน) ดร. (2558). “**การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามแนวพุทธปรัชญา**”.
- พระมหาอาจารย์พงษ์ คำตัน. (2554). “การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม” สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พุทธทาสภิกขุ. [นามแฝง]. (2524). **คู่มืออุบาสกอุบาสิกา ภาค 1-2 ทำวัตรเช้า-เย็น และสวดมนต์พิเศษบางบทแปลไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักหนังสือธรรมบูชา.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร์ 4, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 358.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ประสิทธิ์ นวลศรี. (2547). “**แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหัวหินวิทยาคม**.” สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม. (2557). **หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. สมุทรสงคราม: โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม.
- โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม. (2559). **แผนปฏิบัติการประจำปี 2559. สมุทรสงคราม**: โรงเรียนเมือง

สมุทรสงคราม

วศิน อินทสระ. (2549). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทองกวาว.

วันเพ็ญ ควรสมาน. (2557). **รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ การประเมินผลโครงการชวนน้องท่องพุทธวจน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

วิทยากร เชียงกุล. (2550). **สภาวะการศึกษาไทย ปี 2549/2550 การแก้ปัญหาและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

วินัย พุ่มบุญชริก. (2547). “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วย ผู้บริหารฝ่ายปกครอง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี” สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี). (2549). **การพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการสอนคุณธรรมจริยธรรม**. กรุงเทพฯ: สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา.

สมาคมวิทย์และสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน. (2557). **งานเสวนาแนวทางการศึกษาการใช้สื่อใหม่ของเด็กและเยาวชนในภูมิภาคอาเซียน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สายน้ำผึ้ง รัตนงามและอุปถัมภ์บุญชู. (2560). **"พุทธวิธีการรู้เท่าทันสื่อใหม่สำหรับเด็กและเยาวชนเขตกรุงเทพมหานคร"**. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุทธิวรรณ ตันติรัตนวงศ์และศศิภาณูจน์ ทวีสุวรรณ. (2552). **การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2539). **แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 พุทธศักราช 2535-2539**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **สามก๊ก ตอน กวนอูไปรับราชการกับโจโฉ หนังสือ เรียงรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **รายงานของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและ**

สังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาขององค์กรมหาชน (สมศ.). (2559). **มาตรฐาน เพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2559-2563.** สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาขององค์กรมหาชน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **8 คุณธรรมพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.** กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักนายกรัฐมนตรี. **สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.** (2560).

สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข. สำนักบริหารการสาธารณสุข. (2555). **ระบบติดตามและเฝ้าระวัง ปัญหายาเสพติด.** กรุงเทพฯ: สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

สุวรรณี เปาะมะ. (2558). “จิตวิทยาสำหรับครู. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก.” เข้าถึงเมื่อ 19 ธันวาคม 2558 เข้าถึงจาก wawan6741.blogspot.com/2012/08/6.html

อภิวัฒน์ บัวลอย. (2558). “ต้นไม้จริยธรรม.” เข้าถึงเมื่อ 19 ธันวาคม 2558 เข้าถึงจาก <https://sites.google.com/site/mrcounselorchiangmai/.../tnmi-crytrrm>

อ้อมเดือน สดมณีและฐาศุภร์ จันประเสริฐ. (2554). “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จากแนวคิดสู่ แนวทางการปฏิบัติ.” พฤติกรรมศาสตร์ 17, 1 (มกราคม): 22.

ภาษาต่างประเทศ

Bandura, A. (1971). **Social Learning Theory.** Stanford University.

Bergsma, L. J. and M.E. Carney. (2008). “The Effectiveness of Health Promoting Media Literacy Education: A Systematic Review.” Health Education Research.

Fred C. Lunenberg and Allan C. Ornstein. (2007) **Educational Administration, Concepts and Practices.** 6th ed. CA: Wadworth Publishing.

Kohlberg Lawrence. (1964). **Moral stages and moralization : the cognitive**

development approach. In: Kohlberg, L. (Hrsg.): Moral development and behavior. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Mary Elizabeth Cranley. (2003). **“Tessaban School : The Moral Life of a Thai**

McCulloch, M.T.and Huneger, R.J. (2000). **The Riggs Institute’s Writing and Spelling Road to Reading and Thinking.**

Primary School,” Dissertation Abstracts International 64, 5 (November) : 1531-A.

Richard D. Osguthorpe. (2006). **“On the Relationship Between the Moral Development of a Student,”** Dissertation Abstracts International 66, 8 (February) : 158.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์

รายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์

ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูประจำชั้น ครู และประธาน
นักเรียน โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

1. นายทง แซมเพชร ผู้อำนวยการ
2. นายสินธุ์ ลยารมภ์ รก.รองผู้อำนวยการ
3. นางศิริพงษ์ บุตรดี ครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. นางสาวศุภรา บุญรอด ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
5. นายเกรินทร์ รียาพันธ์ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้พลศึกษา
6. นางยุพิน บังแสง ครูประจำชั้น
7. นางวาริศา คงพลปาน ครูประจำชั้น
8. นางสาวสุพัตรา ปราสาทวัฒนา ครูประจำชั้น
9. นางสาวเรือนขวัญ เหล่าเขตกิจ ครู
10. นางสาวอุษณีย์ บุญเรือง ครู
11. นายธราพงษ์ หนูอินทร์ ครู
12. เด็กหญิงอมิตา ลูกคำ ประธานนักเรียน

ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร.

สำหรับผู้บริหารและครู

1. ท่านมีกระบวนการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างไร.
 - 1.1 ด้านชยัน
 - 1.2 ด้านประหยัด
 - 1.3 ด้านซื่อสัตย์
 - 1.4 ด้านมีวินัย
 - 1.5 ด้านสุขภาพ
 - 1.6 ด้านสะอาด
 - 1.7 ด้านสามัคคี
 - 1.8 ด้านมีน้ำใจ
2. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม มีอะไรบ้าง.

สำหรับนักเรียน

1. การเข้าร่วมกิจกรรม
2. ปริมาณกิจกรรมที่เข้าร่วม / ครั้ง
3. ผลที่ได้รับ
4. แนวทางที่อยากให้โรงเรียนพัฒนา

ที่ ศธ 6812.2/835

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

18 พฤษภาคม 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 12 ฉบับ

ด้วย พระมหาวรดา (โชติวิโร) จัดตามาศ นักศึกษาระดับปริญญาโทชั้นโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม” มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ ครูประจำชั้น ครูและประธานนักเรียน เพื่อประกอบการทำการค้นคว้าอิสระ ในกรณีนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดกรุณาแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้แก่ นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

งานธุรการ

โทร. 09 3979 3455

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	พระมหาวรา (โชติวิโร) จัดตามาศ
วัน เดือน ปี เกิด	26 มกราคม 2531
สถานที่เกิด	105 หมู่ 6 ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2548 สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดธรรมบูชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
	พ.ศ. 2550 สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรมสามประโยค สำนักเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
	พ.ศ. 2556 สำเร็จการศึกษาศึกษาศาสตร สาขาการสอนภาษาอังกฤษ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
	พ.ศ. 2558 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
	พ.ศ. 2561 สำเร็จหลักสูตรนักบริหารระดับสูงเพื่อการสร้างชาติ รุ่นที่ 4 สถาบันการสร้างชาติ
ประวัติการทำงาน	พ.ศ.2553-ปัจจุบัน ครูพระสอนศีลธรรม สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม
	พ.ศ.2553-ปัจจุบัน ประธาน ชมรมบัณฑิตอาสา เพื่อน้องเพื่อชุมชน มมร.สธ. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
	พ.ศ.2556-ปัจจุบัน ครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ต.แม่กลอง อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

พ.ศ.2559-ปัจจุบัน ครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนถาวรานุกูล
ต.แม่กลอง อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

พ.ศ.2559-2560 ครูพระสอนศีลธรรมใน
ศูนย์เด็กเล็กกีฬาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
ในพระราชูปถัมภ์
ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม

พ.ศ.2560-ปัจจุบัน ครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนศรีयाภัย
ต.ท่าตะเภา อ.เมือง จ.ชุมพร

ที่อยู่ปัจจุบัน

วัดป่าสุนทรธรรมาราม ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร 86000

